

rus devrimleri

VOLINE

babil

Asıl adı Vsevelod Mikhailovich Eichenbaum olan Voline, 11 Ağustos 1882 tarihinde Büyük Rusya'nın Voronezh bölgesinde doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladıktan sonra, hukuk eğitimi almak için St. Petersburg'a gitti. Burada devrimci fikirlerle tanışan Voline, 1901 yılından itibaren işçi hareketi içerisinde aktif görev aldı. 1905 Devrimi'nin kanla bastırılmasının ardından tutuklandı, ancak kaçmayı başararak Paris'e yerleşti ve burada bazı Rus anarşistleri ile irtibata geçti. Daha sonra New York'a giderek Rus İşçi Birliği'ne katıldı ve Golos Truda (Emeğin Sesi) adlı gazetenin yayınında yer aldı. 1917 Ekim Devrimi'nin ardından SSCB'ye döndü ve Ukrayna Anarşist Federasyonu'nun kuruluş çalışmalarında aktif görev aldı. Ancak bu federasyonun Sovyet Hükümeti tarafından bastırılmasının ardından Nestor Makhno'nun anarşist ordusuna katıldı ve 14 Ocak 1920'de SSCB tarafından tutuklandı. Ekim ayında Bolşevikler ve Makhno arasında yapılan antlaşmayla serbest bırakıldı ve Almanya'ya gitti. Buradaki bütün zamanını yazmaya ayırdı. Arkadaşı Sebastian Faure'nin davetiyle Fransa'ya gitti ve *Encyclopedie Anarchiste*'nin hazırlanmasına yardım etti. II. Dünya Savaşı sırasında, Nazilerin Fransa'yı işgal etmesiyle, sık sık yer değiştirmek zorunda kaldı. Savaştan sonra Paris'e döndü ve tüberküloz hastalığına yakalanarak 1 Eylül 1945'te öldü. 'Rus Devrimleri', Voline'in Türkçe'de yayımlanmış ilk kitabıdır.

Rus Devrimleri

Voline

Türkçesi
Ramazan Macit

Babil Yayınları
Rıhtım Cad. No: 16 Kadıköy/İST.
Tel - Faks: 0216. 414 12 53

Rus Devrimleri
Voline

Birinci basım: Temmuz 2000

Yayına Hazırlayan: Özkan Akpınar
Baskıya Hazırlık: Tayf Ajans - 338 96 38

ISBN 975-8480-08-1

Babil Yayıncılık Seyhan Müzik Yapım Ltd. Şti. Kuruluşudur.

Rus votkasınınkine benzer tesirler yaratan tebessümleriyle, bu kitabın çevirisini teşvik eden şu Prusyalı kuş'a, karakış'a ve seher'e...

Giriş
Mahiyetinde Gerekli Birkaç Not

• 'Rus Devrimi' tabirinden ya Dekabristlerin ayaklanmasından (1825) günümüze kadarki devrim hareketi ya sadece 1905 ve birbiri ardınca gerçekleşen 1917 Devrimleri ya da tek başına büyük 1917 infilakı anlaşılabilir.

Aşağıdaki metinde Rus Devrimi tabiri, tüm devrim hareketini işaret edecek biçimde kullanılmıştır. Gerçekten de okuyucunun, gerek olayların akışını gerekse SSCB'nin bugün içinde bulunduğu durumu mümkün mertebe anlamasına imkan tanıyacak olan yegane metot budur.

• Rus Devrimi'nin az çok bütünlüklü bir incelemesi, tabiatıyla daha kapsamlı bir çalışmayı zorunlu kılar. Böylesi uzun soluklu bir çalışma, özellikle geleceğin tarihçilerine bırakılmıştır. Burada, bu kısa incelemeden amaçlanan;

a- hareketi bütünlüğü içinde kavratmak,

b- göze çarpan asıl olgularıyla birlikte, devrim hareketinin özellikle şu ana dek bilinmeyen, yabancısı olunan ya da gözden kaçan yanlarını ortaya koymak,

c- bazı sonuç ve tespitleri dile getirmek olacaktır.

• Batı Avrupa tarihiyle karşılaştırıldığında, genel olarak Rus tarihinin kendine has bir karakter arz etmesinden kaynaklı, hatırı sayılır bir zorluk söz konusudur. Kabul etmek gerekir ki, Rus Devrimi'ne yönelik bir inceleme, hiç değilse bu çalışma kapsamında, ülkenin genel tarihinin incelenmesini öncelemek durumundadır. Aksi takdirde böylesi bir yükümlülük bizim çalışmamızın kapsamını fazlasıyla aşardı. Bununla birlikte biz yine de gerektiğinde, temel tarihi bilgileri okura taşıyarak bu zorluğu gidermeye çalışacağız.

19. Yüzyıl Başında Rusya: Dekabristler, Çar Efsanesi ve Rus Paradoksu

Ülkenin uçsuz bucaksızlığı (Rusya, kara parçalarının 1/6'sını kaplar), dağınık ve boyun eğdirilmesi kolay bir nüfus, iki yüzyıl boyunca süren Moğol hakimiyeti, bitmek tükenmek bilmeyen savaşlar, ayaklanmalar ve daha az önemli başka faktörler diğer Avrupa ülkelerine göre Rusya'nın iktisadi, siyasi ve sosyal geri kalmışlığının nedeni oldular. Siyasi olarak Rusya, 20. yüzyıla asker ve kır aristokrasisine, kalabalık bir din adamları sınıfına ve yüz milyondan fazla ümmi, dindar ve "küçük babaları" çara sadakatle bağlı bir köylü kitlesine dayanan, mutlak bir monarşi rejimi altında girdi. Bu dönemde ülke, iktisadi olarak, bir çeşit tarımsal feodalizm aşamasında bulunuyordu. Güneydeki birkaç şehrin ve iki başkentin (St. Petersburg ve Moskova) dışındaki şehirler az gelişmişti. Ticaret ve özellikle sanayi güçlük içinde sürüp gidiyordu. Ulusal ekonominin gerçek temeli, nüfusun % 90'ını istihdam eden tarımdı. Ancak toprak doğrudan üreticiye yani köylülere değil, devlete ve büyük toprak sahiplerine, "pometçiklere" aitti. Köylüler ister istemez toprağa ve mülk sahibine bağlı serf durumunda idiler. Tarımın köşe başlarını, fief

sahipleri tutuyordu. Bu topraklar onlara atalarından miras kalmıştı. Ataları ise bu toprakları askeri, idari vs. hizmetleri karşılığında birinci sahipten, hükümdardan almışlardı. Senyör, serflerinin yaşamı ve ölümü üzerinde hak sahibi idi. Onları sadece köle gibi çalıştırmakla kalmıyor, aynı zamanda satabiliyor, cezalandırabiliyor, işkence yapabiliyor ve hatta kendisi için sakıncalı olanları öldürebiliyordu. Devletin iktisadi temelini bu toprak köleliği, yüz milyon insanın köleliği oluşturuyordu. "Toplumsal" örgütlenmeye gelince: tepede mutlak efendiler, çar ve akrabaları, saray erkanı, yüksek bürokrasi, askeri kast, kır aristokrasisi vs; tabanda kırın serf köylüleri olan köleler ve hiçbir yurttaşlık hakkına sahip olmayan şehir alt tabakaları ve bu ikisi arasında cılız ve önemsiz birkaç ara tabaka (tüccarlar, memurlar, zanaatkarlar vs). Kültürel yapıya gelince: kentin ve kırın yoksul ve eğitimsiz sıradan halk kesimleri ile eğitim seviyesi oldukça yüksek imtiyazlı tabakalar arasında muazzam bir uçurum...

Köylü kitlelerinin köle durumunda bulunması, ülkenin kanayan yarasıydı. Daha önce, 18. yüzyıl sonuna doğru birkaç soylu insan bu iğrençliğe karşı koydu ve bu soylu davranışlarının bedelini mertçe ödemekten geri durmadı. Az çok kişisel motifli sayısız mahalli ayaklanmanın dışında, bizzat köylüler 17. yüzyılda Razin İsyanı ve 18. yüzyılda Pugatçev İsyanı olmak üzere, çarist devletin başına bela olabilecek ve az kalsın bütün sistemi yerle bir edebilecek olan iki devrim hareketine kalkıştılar. Bununla birlikte, bu iki hareketin, sosyal sistemi bütünüyle yıkarak yerine, daha insani ve daha adil bir sistemi getirmeyi hedefleyen genel bir fikrin etrafında gelişmediğini; doğrudan düşmana, kır ve şehir aristokrasisi ile çıkarcı yönetimlere karşı yönelmiş, kendiliğinden ve bilinçsiz hareketler olduğunu belirtmek gerekir. Her iki hareketin yenilgisi akabinde, devlet din adamları zümresi ve muhafazakar unsurların yardımıyla, köylülere tamamen boyun eğdirmeyi başarır ve psikolojik açıdan büyük isyan girişimleri, uzun zaman zarfında neredeyse imkansız hale gelir.

Rejime karşı, toplumsal olarak kölelik rejiminin ilgasını ve siyasi olarak cumhuriyeti ya da hiç değilse anayasal bir rejimin kurulmasını hedefleyen bir programa sahip olan ilk bilinçli devrim hareketi, 1825 yılında, Çar I. Aleksandr'ın doğrudan bir mirasçı bırakmadan öldüğü, kardeşi Konstantin'in tahta geçmeyi reddettiği ve payitahtın öteki kardeş Nikola'ya geçtiği bir dönemde gerçekleşir. Hareket ezilen sınıflardan ziyade, imtiyaz sahibi kesimler içerisinde şekillenir. Hanedanın içinde bulunduğu kararsızlıktan yararlanan yönetim karşıtları, uzun zaman önce hazırlamış oldukları projelerini uygulamaya koyarlar. St. Petersburg'da askeri bir alayda patlak veren isyan, Senato Meydanı'nda, devrimcilerle devlete sadık kalan alaylar arasındaki kısa bir çatışmadan sonra bastırılır. Taşradaki birkaç ayaklanma henüz oluşum aşamasındayken ezilir. Hareketin beş asli kurucusu idam sehpasına, kalan yüzlercesi sürgüne ya da zindana yollanır. Ayaklanma Aralık ayında (Rusça dekabre) gerçekleştiği için ayaklananlar Dekabristler olarak adlandırılır. Hemen hepsi imtiyazlı tabakalara mensup, yüksek tahsilli insanlardır ve hareketin başında imparatorluk ordusunun birkaç subayı vardır. Adaletsiz ve keyfi bir rejim altında kölelik, cehalet ve yoksulluk içinde çırpınan halklarını görmekten acı duyan bu soylu ve yüce gönüllü insanlar 18. yüzyıldaki seleflerinin düşlerini hayata geçirirler. Onların coşkulu atılımları, özellikle 1812 Savaşı'ndan sonra Fransa'ya gelmiş bulunan, Avrupa uygarlığının görece üstünlüğü ile Rus halk yaşamının yabanıllığı arasında karşılaştırma yapma imkanı bulan Ruslar arasında etkili olur ve bu insanların birçoğu, yurttaşlarını ezen siyasi sisteme ve sosyal geri kalmışlığa karşı kesin bir mücadele kararıyla memleketine döner. Dekabristlerin liderlerinden biri olan Pestel, programında bizzat sosyalist motifler olan bazı fikirleri telaffuz eder. Ünlü şair Puşkin (1799) hiçbir zaman üyesi olmamakla birlikte Dekabrist harekete sempati duyar. Ancak tamamen belli alanlarla sınırlı ka-

lan ayaklanma hızla bastırılır ve Rus polis devletinin bürokratik ve despot rejimini olabilecek en uç noktalara kadar götürür.

Köylülerin bir yandan efendilerine ve kendilerini doğrudan doğruya ezen güçlere karşı bazı ayaklanmalara kalkışmaları, öte yandan "Küçük Baba Çar'a" körü körüne bir itaat ve içten bir sadakat göstermeleri arasında hiçbir çelişki bulunmadığının altını çizmek gerekir. Gerçekten de köylü hareketleri her zaman, doğrudan ezici güçlere, mülk sahiplerine(pometçikler), soylulara, devlet memurlarına ve polise karşı yönelmiş hareketlerdir. Çarist rejimde kötülüğün kaynağını çok uzakta arama ve asıl düşmanı hepsinden sonra görme düşüncesi bizzat çar tarafından simgeleştirilmiş; birinci dereceden soylu ve imtiyazlı olan çarın, soyluların ve imtiyazlıların hamisi olduğu gerçeği köylüler tarafından idrak edilememiştir. Hatta onlar, çarı devletin bekası için, sıradan fanilerin değersizlikleri üstünde yükselen yüce bir varlık, bir tür idol olarak düşünüyorlardı. Çarın, kendilerini "çocukları" olarak gördüğüne, ne var ki haklarını gasp etmeye yönelen imtiyaz sahibi sınıfların, çarla kendilerinin arasına girerek her ikisinin birbirine ulaşmasını, böylece çarın halkın yoksulluğunu görmesini engellediklerine inanıyorlardı.

Eğer soylular çarı aldatmasalardı ve çar doğrudan doğruya halkla muhatap olabilseydi, köylülerin yoksulluğu üzerine eğilecek, onları özgürlüklerine kavuşturacak ve toprak dağıtacak, diye düşünüyorlardı. Bu yüzden doğrudan efendilerine karşı, zaman zaman en amansız biçimde ayaklanan köylüler, ümit ve tevekkül içinde, çarla kendileri arasına dikilmiş olan duvarın yıkılacağı ve sosyal adaletin çar tarafından yeniden temin edileceği günü bekliyorlardı. Dini mistisizm yardımıyla bu bekleme ve acı çekme süresini tanrı tarafından esinlenen ceza ve sınama süresi olarak kabul ediyor ve bir tür iptidai kadercilikle buna boyun eğiyorlardı.

Rus köylülerinin bu ruh hali son derece karakteristik bir özel-

likti. 19. yüzyıl boyunca memnuniyetsizliğin gittikçe artmasına ve belli bölgelerde sınırlı kalan isyan girişimlerinin olgunlaşmasına rağmen, bu ruh hali kendini daha belirgin bir biçimde ortaya koyuyor; köylüler, çarın kurtarıcılığını bekliyordu.

19. yüzyıl Rus halk yaşamının asıl olgusu olan bu "çar efsanesi" anlaşılmaksızın, gelişen olayların algılanması asla mümkün değildir.

Rus yaşamının, kendisi anlaşılmaksızın anlaşılması mümkün olmayan fenomenlerinin neler olduğunu bize bu efsane açıklayacak. Vaktiyle birçok Avrupalı'nın başına gelen ve Rusya'da neredeyse 1917 Devrimi'ne kadar devam eden paradoksla neyi kastettiğimiz daha şimdiden anlaşılıyor. Bir yandan, dönemin olup biten olaylarına vakıf, kültürlü, bilgili, gelişkin halkın özgürlüğünü ve mutluluğunu isteyen, çalışan sınıfların hepsinin özgürleşmesi, demokrasi ve sosyalizm için mücadele eden sayısız insan; öte yandan, bizzat kendi özgürlüğü için bile hiçbir şey yapmayan (kendiliğinden ve mühim bir içeriği olmayan birkaç ayaklanmadan başka), idollerinin ve kuruntularının önünde inatla secde eden, kendilerini tüm varlığıyla ona adayanların soylu davranışlarını bile anlamayan bir halk...

1825-1860 Yılları

1860'lara dek kayda değer mahiyette hiçbir hareket yoktur. Bununla birlikte göze çarpan birkaç noktanın altını çizmek gerekir:

- I. Nikola'nın yönetimi altındaki bürokratik polis devletinin, mutlakiyetçi rejimin tedricen güçlendirilmesi (1825-1855),
- Köylü kitlelerinin büyüyen memnuniyetsizlikleri ve pometçiklere karşı gitgide sıklaşan ayaklanma girişimleri,
- Birçok endüstri dalının ve endüstriye değin bilginin hızla

gelişmesi (kesin bir teknik ilerleme, ulaşım yollarının iyileştirilmesi, St. Petersburg'u Moskova'ya bağlayan ilk demiryolu, birçok okulun açılması vs.),

• Entelektüel kesimin hızla gelişmesi. Rusya gibi büyük bir ülkede tabiatıyla bütün halk kesimlerinden kalabalık bir genç nüfus vardı. Köylü gençliği bir kenara bırakıp az çok eğitim görmüş ve fikren gelişmiş genç kuşağın mantalitesine baktığımızda, bu gençlerin 19. yüzyılın ortasında köylülerin içinde bulunduğu köleliği kabullenmediklerini, mutlakiyetçi rejimden gitgide daha fazla rahatsız olduklarını görürüz. Batı dünyasının incelenmesi, yeni düşünceleri harekete geçiriyor; doğa bilimleri ve materyalizmin gelişmesi, gençler üzerinde güçlü etkiler bırakıyordu. Öte yandan aynı döneme doğru, yüksek hümanist ilkelerden etkilenen Rus edebiyatı, gençlik üzerinde büyük izler bırakacak olan bir atılım içerisinde bulunuyordu. Aynı zamanda iktisadi açıdan serflerin çalışmasının çağın gelişmesine cevap vermediği rahatlıkla anlaşılabiliyordu. Tüm bu nedenlerden ötürü entelektüel kesim-özellikle gençlik- 1860'lı yıllara doğru, teorik olarak gözü açılmış bir şekilde kendini ortaya koyuyor, köleliğin ve mutlakiyetçiliğin karşısına dikiliyordu. Nihilist akımın doğuşu, aynı zamanda, Turgenyev tarafından aynı adlı romanda ustalıkla tasvir edilen "Babalar ve Oğullar" arasındaki şiddetli mücadelenin de doğuşuydu.

I. Nikola'nın son derece gerici yönetimi, mevcut gerçekliği ve insanlığın yükselen muhalefetini hesaba katmıyor, tersine topluma meydan okuyordu. Hareketi bastırmak için, siyasi polis örgütünün ve özel jandarma birliğinin kuruluşu tam da bu döneme rastlıyordu. Siyasi baskılar zincirlerinden boşalıyor, sansür yoğunlaşıyordu. Petroçevski'nin, gayet zararsız Sosyal Araştırma Grubu' na üye olduğu için bu dönemde cezaya çarptırılıp hapse yollandığını; Rus eleştirmen Belinski'nin, düşüncelerini yüksek sesle dile getirdiği için başının derde girdiğini; bir başka

büyük yayıncı Herzen'in ve daha birçok devrimcinin yurdunu terk etmek zorunda kaldığını (Bakunin vd.) hatırlayalım.

Tüm baskılar durumu az çok iyileştirmeyi başarsa da, nedenleri çok derinlerde olan öfkeyi yatıştırmayı başaramadı. I. Nikola'nın çare olarak baskıları iyice artırdığı bir sırada Rusya Kırım Savaşı'na sürüklendi. Bu savaş rejimin iflasını ayyuka çıkardı. Siyasi ve sosyal yaralar gözler önüne serildi. Bu iflasın bilincinde olan, ancak ona karşı koymakta yetersiz kalan I. Nikola 1855'de öldü. Onun erken ölümünün, bu moral depresyonunun sonucu olduğu düşünülebilir.

1860-1861 Yılları: Reformlar, Yeni Bir Devrimci Hareket (Narodnaya Volya), Çarın Öldürülmesi ve Devam Eden Paradoks

Genel memnuniyetsizlik, aydın gelişkin kesimlerin tazyiki, muhtemel bir köylü ayaklanmasına yönelik korku ve son olarak kölelik rejiminin içinde bulunduğu iktisadi sıkıntılar, I. Nikola'nın oğlu ve halefi II. Aleksandr'ı, milyonlarca muhafazakarın ayak diremesine karşın, reform yolunu benimsemek zorunda bıraktı. Yeni çar, rejimdeki bürokratik işleyişe ve yönetim erkindeki keyfiliğe son vermeyi kararlaştırdı. Adli sistemde hızlı bir değişime girişti. 1860'tan itibaren reformlar kesintisiz bir biçimde birbirini izlemeye başladı. En önemli reformlar, köleliğin bütünüyle ortadan kaldırılması (1861), kent ve kırda yerel özyönetim ünitelerinin oluşturulması (grodskuiye samuprevleniye ve zemstvo, şehir ve kıra has bir çeşit belediye örgütlenmesi) ile kamu yaşamının bazı alanlarında özyönetim hakkı oldu (öğretim, ulaşım yolları vs.).

II. Aleksandr'ın reformları eski duruma göre önemli olmakla birlikte, gelişen sınıfların özlemleri ile kaşılaştırıldığında,

toplumu hoşnut etmekten hayli uzaktılar. Gerçekten de baskı, eskisi gibi kaldı; yurttaşlıkla ilgili hiçbir özgürlük verilmedi; doğmakta olan işçi sınıfı hiçbir medeni hakka sahip değildi. Soylular ve burjuvazi kuşku götürmez bir biçimde hakim sınıf oldular ve özellikle siyasi mutlakiyetçilik el değmemiş olarak kaldı. Bununla birlikte hakim sınıflar, reformların en zayıf noktası olan köleliğin kaldırılmasının zararlarını mümkün olan en alt seviyeye indirmek için mücadele ettiler ve bunda da başarılı oldular. Köylüler bireysel özgürlüklerini aldılar, ancak bunun bedelini çok pahalıya ödemek zorunda kaldılar. Paylarına düşen toprak hisseleri oldukça yetersizdi. Dahası birçoğu, on iki yıl boyunca devlet vergisinden başka, eski senyörlerine yüklü miktarda bir temlik (devir) vergisi ödemeye mecbur oldu (Kaydetmek gerekir ki, toplam arazinin 1/3'ünü 100 milyondan fazla köylü aldı. Diğer 1/3'üne devlet tarafından el konuldu. Kalan 1/3 de toprak sahiplerinin ellerinde kaldı. Böyle bir oran köylü kitlesini kıtlığa mahkum ediyor ve aslında köylülerin yazgısını pometçiklerin insafına bırakıyordu.).

II. Aleksandr reformlarının yanlışlığı ve eksikliği ancak 1870'lere doğru hissedildi. Köylülerin yaşam standartı gittikçe düşüyor, şehirlerin emekçi nüfusu gittikçe artan sömürü karşısında savunmasız kalıyordu. Basın ve ifade özgürlüğü bulunmadığı gibi, sosyal ve siyasal örgütlenmenin mutlak suretle yasak oluşu, her türlü fikir sirkülasyonunu, eleştiriyi, propagandayı, siyasi ve sosyal aktiviteyi, hasılı toplumun ilerlemesini imkansız kılıyordu. Halk, mutlakiyetçiliğin keyfi yönetimine boyun eğmiş, hiçbir itiraz hakkına sahip olmayan "öznelerden" oluşuyordu. Köylülere gelince; onlar ziyadesiyle karanlık bir yaşama, tam bir cehalete, yük hayvanı derecesine düşmeye ve devleti zenginleştirmek için angaryaya mahkum duruma gelmişti. Aydın gençliğinin iyi temsilcileri, sosyal ve siyasal olarak bu dönemde görece ileri olan Batı Avrupa rejimlerinden etkilenerek

ülkelerinin içinde bulunduğu bu içler acısı durumu hızla sorgulamaya yöneldiler. 1870'lerde Batı Avrupa tam da sosyal mücadeleler döneminde bulunuyordu; sosyalizm yoğun propagandasına başlıyor, Marksizm işçi sınıfını güçlü bir partide örgütleme amacına ulaşıyordu.

Bu döneme doğru, Rusya'da rejime karşı mücadele etmek, her şeyden önce emekçi sınıflar içinde toplumsal ve siyasal özgürleşme fikirlerini yaymak için illegal grupların oluşmuş olması pek doğaldır. Yabancı fikir hareketlerinin ve en iyi Rus politika yazarlarının (Sansüre rağmen, her ne olursa olsun politika yazarları, güya suya sabuna dokunmaz tarzda yazılmış gibi görünen makaleleri aracılığıyla fikirlerini yaymayı başarıyorlardı.) eğittiği, kadınlı erkekli pek yaman gençlerden oluşan bu gruplar, fedakarlığın yücelttiği bir ruhla kendilerini, emekçi kitlelere aydınlık taşıma amacına adıyorlardı. Entelektüel Rus gençliğinin bu büyük hareketi oluştuğunda, aileyi, konforu ve kariyeri terk eden çok sayıda genç, halkın aydınlanması için, "halka doğru" koşuyordu (Öte yandan köleci rejimin temellerine karşı, tam bir tedhişçi hareket yükseldi. 1870 ve 1880 arasında yüksek rütbeli devlet memurlarına yönelik birkaç suikast eylemi gerçekleştirildi. Bizzat çara karşı, başarısızlığa uğrayan kimi suikast girişimleri oldu.).

Ne var ki, gençlik hareketi sonunda hezimete uğradı. Hemen hemen bütün propagandistler, polis tarafından fişlendi, tutuklandı, sürgüne ya da zindana gönderildi.

Çarlığın, halkın bilinçlendirilmesinin önündeki yegane engel olarak değerlendirilmesi, halkı bilinçlendirme gayesindeki insanları, bu engeli ortadan kaldırmaya çalışmaktan başka bir şey yoktur, gibi mantıklı bir sonuca götürdü. Bu sonuçtan hareketle çarı öldürme kararlılığı içindeki gençlik, şiddet eylemlerini esas alan bir grubun oluşumuna yöneldi. Çarı öldürme düşüncesi iki

temel amaca dayanıyordu: ilki, reformlarıyla kitleleri aldatmaktan başka bir şey yapmamış olan çarın alenen cezalandırılması ve diğer şiddet eylemleriyle kitlelerin dikkatini söz konusu aldanışa yöneltmek; ikincisi bizzat çarı ortadan kaldırmakla halka, rejimin dayanıksızlığını, yıkılabilirliğini, rastlantıya bağlı geçici karakterini ve bayağılığını göstermek. Netice itibariyle bu insanlar "çar efsanesinin" bu yolla yıkılabileceğine inanıyorlardı. Grubun bazı üyeleri, daha da ileri gidiyor; çar suikastinin, sonu doğrudan doğruya çarlığın yıkılışına ve devrime varacak olan, çaplı bir ayaklanmanın başlangıcına hizmet edebileceğini sanıyordu.

Grup, Narodnaya Volya (Halkın İradesi) adını aldı. Çok titiz bir hazırlıktan sonra plan gerçekleştirildi ve 1 Mart 1881'de Çar Aleksandr öldürüldü.

Bu büyük eylem, değeri anlaşılmamış olarak kaldı. Zira, köylüler gerçekte çarın kendilerine sahip çıkmak ve korumak amacında olduğuna, ancak onun bu amacını gerçekleştirmesinin soylular tarafından her türlü yola başvurularak engellendiğine inanıyorlar, çarın köleliğin kaldırılışının intikamını almak için öldürüldüğünü düşünüyorlar ve bundan dolayı soyluları suçluyorlardı (Dahası çarın öldürülüşünü, kendilerine düşen toprak hisseleri karşılığında oldukça ağır bir temlik vergisine mecbur edilişlerinin sağlaması olarak görüyorlardı). Çar öldürülmüştü, efsanesi ise hala yaşamaya devam ediyordu. Bu efsanenin yıkılışının hangi türden tarih olaylarının eseri olacağını okur daha sonra görecektir.

Öte yandan saray erkanı, çar suikasti karşısında pek fazla şaşkınlık göstermedi. Yeni mirasçı Aleksandr (öldürülen çarın büyük oğlu) derhal iktidarı aldı. Narodnaya Volya'nın liderleri idam edildi. Hareket aldığı darbelerle iyice güçsüzleşti. Suikast olayından çok derinden etkilenen yeni çar III. Aleksandr baskıcı bir tutum izledi. Oldukça yetersiz olan reformlar bile ona " bi-

raz fazla ileri gitmiş, uygunsuz ve tehlikeli" olarak göründüler. Yeni çar, reformların özünü boşaltmak ve bir dizi gerici yasa ile onların sonuçlarına karşı mücadele etmek için babasının öldürülmesini gerekçe olarak kullandı. Bürokratik polis devleti eski gücüne yeniden kavuştu. Tüm liberal hareket bastırıldı. Kitleler, insan haklarından tamamen mahrum bırakılmış, sömürülmesinde fayda olan önemsiz bir sürü durumunda kalmaya devam etti.

Rus paradoksu, bir yandan halkın içler acısı bilinçsiz yaşamı, öte yandan eğitim görmüş kesimlerin kültür düzeyi arasındaki dipsiz uçurum olarak var olmaya devam etti. Bu koşullarda devrimci faaliyetin yeniden dirilmesi kaçınılmazdı ve fazla zaman almadan gerçekleşti. Üstelik bu söz konusu faaliyetin görünümü ve özü büsbütün değişmişti.

19. Yüzyılın Sonu (1881-1900): Marksizm'in Ortaya Çıkışı

Narodnaya Volya Partisi'nin çarizme karşı yürüttüğü şiddet savaşındaki başarısızlığı ve diğer olaylar, özellikle 1881 sonrasında Rus devrim hareketinin dönüşümünde pay sahibi oldular. Bu olaylardan en önemlisi Marksizm'in ortaya çıkışı oldu.

Bilindiği gibi Marksizm, sosyal mücadelelerin, devrimci eylemin somut programına varan ve Batı Avrupa ülkelerinde sosyal-demokrat parti denen işçi partisinin oluşmasına yol açan yeni bir kavrayış getirdi. Rusya'da da Lasalle'in fikirleri, Marksizm ve onun somut sonuçları, el altından, gizlice yayıldılar. Ayrıca Rus yazını bir ölçüde kamufle edilmiş bir dil kullanarak vakit kaybetmeden, sosyalizm teorisi ile ilgilenmeye başladı. En iyi gazetecilerin ve politika yazarlarının, sosyal problemleri, sosyalist doktrinleri ve uygulama yollarını düzenli olarak yazmak için bir araya geldikleri ünlü "ciddi Rus dergileri" hızla

yaygınlaşmaya başladı. Bu dergilerin olağanüstü bir önemi vardı. Kitaplıklarında bu dergilere rastlanmayan hemen hemen hiçbir entelektüel aile yoktu. Dergilere yönelik talep öylesine fazlaydı ki, yeni çıkan sayılara sahip olabilmek için önceden isim yazdırmak gerekiyordu. Kalabalık bir Rus gençlik kuşağı, sosyal eğitimlerini her türlü yasadışı yayının yanı sıra bu dergilerden alıyordu. Böylelikle sadece proleteryanın örgütlü eylemine dayanan Marksizm ideolojisi, vaktiyle hayal kırklığına uğramış yönetim karşıtı çevrelerin büyük özlemlerinin yerini doldurmaya geliyordu.

Büyük bir önem taşıyan ikinci olay, tekniğin ve sanayinin, kaçınılmaz sonuçlarıyla birlikte gittikçe artan bir hızla gelişmesi oldu. Demiryolları ve diğer ulaşım yolları şebekesi, madencilik, neft işletmeciliği, makine, metalurji ve tekstil sanayi vs. tüm bu alanlarda üretici etkinlik, kaybeden zamanı telafi edercesine büyük adımlarla gelişiyordu. Sanayi, ülkenin tüm bölgelerine yayılıyordu. Çoğu şehir, kalabalıklaşan bir işçi nüfusu ve yeni fabrikaları ile görünüm değiştiriyordu. Bu endüstriyel gelişme ister istemez, yetersiz toprak hissesini ebediyen terk etmeye ya da kış mevsimi geldiğinde geçimlik bir iş aramaya mecbur kalan yoksul köylü kitlelerinin eliyle besleniyordu.

Başka her yerde olduğu gibi, endüstriyel gelişme, beraberinde işçi sınıfının gelişimini getiriyor ve yine her yerde olduğu gibi devrim hareketinin gelecekteki kadrolarını yetiştiriyordu.

Böylece Marksist ideolojinin yayılması ve sanayi proleteryasının doğuşu, bir yandan Marksizm'e dayanak noktaları sunuyor, öte yandan böylesi asli elemanlar devrim hareketinin yeni çehresini belirliyorlardı.

Kamusal eğitim de gittikçe yükselen bir çizgi izliyordu. Endüstrinin gelişimi genel yaşam düzeyini yükseltiyor, tüm uzmanlık alanları için bilgili insanlar, uzmanlar, teknisyenler, kalifiye işçiler gerektiriyordu. Bu yüzden özel, resmi her türden

okul sayısı, üniversiteler, özel yüksek okullar, liseler, kolejler, ilkokullar, mesleki kurslar gerek şehirde gerekse kırsal kesimde olmak üzere tüm ülkede hızla yayılıyordu.

Tüm bu gelişmelerin yanı sıra mutlakiyetçi rejim tüm biçimleriyle ülkenin serpilip gelişen bedenini sınırlayan dar bir yapı kafesi olmakta diretiyordu. Bu yüzden tüm baskılara rağmen, anti-monarşist hareket, devrimci ve sosyalist propaganda yoğunlaşıp gürleşiyordu.

Yüzyılın sonuna doğru net olarak belirginleşmiş iki güç, uzlaşmaz bir çatışma içinde birbirinin karşısına dikiliyordu. Bu güçlerden biri hükümdarlık etrafında biraraya gelmiş, imtiyaz sahibi kesimlerin (soylular, büyük toprak sahipleri, askeri kast, yüksek din adamları zümresi) mutlakiyetçi tutumunun gücü, diğeri 1800-1900 yılları arasında oluşan ve özellikle öğrenciler tarafından henüz örgütlenmeye başlanmış, genç işçileri kapsayan, genç devrimci güçtü. Bu güce dayanan Marksist eğilimli devrimci akım 1898'de Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin oluşumuna yol açtı.

Birbirine tezat bu iki güç arasına, orta sınıfa mensup akademisyenler, avukatlar, doktorlar, yazarlar vs. den oluşan üçüncü bir öğe yerleşiyordu. Ürkek liberal hareketti bu. Yandaşları, bu hareketi daha ziyade reformist bir mahiyette düşündükleri ve bir gün çarlık mutlakiyetçiliğine son verip anayasal bir rejim kurabileceğini ümit ettikleri için destekliyorlardı.

Çar III. Aleksandr 1894'te öldü. Yerini Romanoff'ların sonuncusu olan Nikola'ya bıraktı. Nikola'nın, liberal fikirlerin doğruluğunu dile getirdiği ve "halkına" çarların mutlak yetkilerini sınırlayan bir anayasa bahşetmeye hazır olduğu biçiminde düzmece bir söylenti dolanıyordu ortalıkta.

II. Nikola'nın cafcaflı cülus töreninde hazır bulunan ve kendi düşlerini gerçek sanan liberal kesimlerin temsilcileri, çara sundukları ortak dilekçede, acil reformların zorunluluğunu ve

anayasal bir rejimin uygunluğunu ima ediyorlardı. Ancak çar, bir şaşkınlık ve öfke içinde tepinip, neredeyse bir isteri krizindeymiş gibi bağırarak onlara böyle "anlamsız düşlerden" ebediyen vazgeçmelerini buyurdu.

20. yüzyılın daha başından itibaren yoğunluk kazanan olguları ve karakteristik çizgileri üstteki başlıkta gösterdik.

20. Yüzyılın Başı (1900-1905): "Yasal" İşçi Hareketi ve Siyasal Mücadele

Bir yandan mutlakiyetçilik, toplumun dile getirmeye başladığı liberal talepleri karşılamak bir yana, bu talepleri gerek şiddet gerekse hile yöntemleriyle bastırmak hususunda daha katı bir tutum içine giriyor ve sadece devrimci harekete değil, tüm muhalif çıkışlara karşı yöneliyordu. Çarist yönetim, bu dönemde halkın büyüyen hoşnutsuzluğunu saptırmak için anti-semitist propagandaya başvuruyor, bizzat Yahudi kırımlarını teşvike ve tezgaha koyuluyordu.

Öte yandan, ülkenin ekonomik gelişimi gittikçe artan bir ivme kazanıyordu.

1900' den 1905'e kadar geçen beş yıllık süre içerisinde endüstriyel ve teknik ilerleme çok büyük bir sıçrama yaptı. Petrol üretimi (Bakü Havzası), maden kömürü üretimi (Donetz Havzası), değerli maden üretimi vs. endüstriyel açıdan gelişmiş ülkelerle boy ölçüşebilecek bir düzeye yaklaşıyordu. Ulaşım yolları ve ulaşım araçları (demiryolları, elektrikli taşımacılık, nehir ve deniz taşımacılığı) çoğalıp modernleşiyordu. Büyük şehirlerin çevresinde binlerce, on binlerce işçiyi istihdam eden büyük makine yapım fabrikaları serpilip boy atıyor, yeni sanayi bölgeleri doğup gelişiyordu (örneğin St. Petersburg'da Putilov fabrikaları, Newski büyük gemi yapım şantiyeleri, Baltık fabrikası ve da-

ha birçok fabrika, yine başkentin çevresinde binlerce, on binlerce işçisiyle Kolpino, Obukovo-Sestroretzk gibi sanayi mahalleleri, Ivonovo -Veznessenski sanayi bölgesi, Moskova' nın güneyinde çok sayıda büyük fabrika vs.). Ülke dışında genel olarak bilinmemiş olmakla birlikte bu büyük ve hızlı gelişmenin, biraz önce açıklandığı şekliyle sadece sınai açıdan değil, özellikle sosyal açıdan da hatırı sayılır sonuçları oldu. Ülkenin sanayileşmesi proleter sayısını hızla yükseltiyordu; dönemin istatistiklerine bakılarak 1905' e doğru Rusya'da toplam sanayi işçisi sayısının 3 milyon civarında olduğu söylenebilir. Aynı zamanda ülkenin kültürel düzeyinde hızlı bir gelişme söz konusuydu. 1905' e kadar Rusya'da kadınlar ve erkekler için otuz kadar üniversite ve yüksek okul vardı. Daha az önemli olmakla birlikte hemen hemen her şehir, erkek ve kız liselerine, kolejlere sahipti. Gerek ilköğretim gerekse yetişkinler için eğitim sürekli bir gelişim içerisinde bulunuyordu. Özellikle belediyeler bu tür eğitimin aralıksız gelişimi için hummalı bir çaba içerisinde bulunuyorlardı. Bütün büyük şehirlerde, işçiler için akşam kursları ve halk üniversiteleri faal haldeydiler. Bu okulların ve kurumların çoğunda polis denetimine rağmen, tam anlamıyla olmasa da yeterince serbest bir fikir propagandası sürdürülüyordu. Bundan başka, az çok devrimci çevrelerde, öğretmenler sık sık konferanslar veriyorlardı. Liberal tazyik entelektüel kesimler tarafından o denli yetkinleştirilmişti ki, yönetim bunun sonuçlarını yok etmekte yetersiz kalıyordu. Bu sözlü eğitim faaliyetlerine paralel olarak, yazılı eğitim de olağanüstü bir biçimde serpilip gelişiyordu. Tüm bilimlerle ilgili, siyasal ve sosyal sorunları daha çok liberal bir çerçevede ele alan, halka yönelik çok sayıda broşür piyasayı doldurmuştu. Sansürün bu yükselen dalgayı engellemekte yetersiz kalacağı ortadaydı. Dahası bu broşürlerin yayıncıları, yayınlarına sansürü atlatan bir biçim vermekte sayısız yöntemlere sahiptiler. Buna bir de devrimci ve sosyalist literatürün, ay-

dın ve işçi çevrelerinde hızla yayıldığını eklersek, özellikle 1900-1905 yıllarını karakterize eden bu geniş devrimci kültür, devrimci hazırlık ve devrimci eğitim hareketinin tam bilgisine varabiliriz.

Kırsal kesimde, zaten yetersiz olan toprak hisselerinin gitgide parçalanmasının ardından köylü kitleleri yoksullaşıyor ve bu yüzden memnuniyetsizlikleri artıyordu. Ortak toprakların, ünlü Rus MİR'inin işletilmesi de artık köylünün derdine derman olmuyordu. Zaten devlet tarafından sıkı sıkıya denetlenebilmesi ve özellikle vergi toplamaya elverişli hale gelmesi için ortak toprakların, basit idari birimlere bölünmesi sağlanmıştı.

İşçi nüfusun siyasi, iktisadi ve sosyal durumu 1900' lü yıllara kadar değişmeden kaldı. Gittikçe büyüyen burjuva sınıfı karşısında savunmasız bırakılmış, taleplerini dile getirebilme, örgütlenme hakkından yoksun kalmış işçiler maddi açıdan olduğu kadar, moral olarak da kötü durumdaydılar.

1890' dan itibaren devrimci propaganda ve faaliyetin gitgide artan bir yoğunluk kazanması bu koşullarda oldu. Daha önce söylediğimiz gibi Marksizm, önce ister istemez aydın gençlik arasında taraftar buldu ve daha sonra işçi çevrelerinde yayıldı. 1898'de kurulmuş olan Sosyal-Demokrat Parti'nin gücü hızla azalıyordu. Tabiatıyla çarist yönetim, sosyalist militanlara karşı çok sert bir tutum takınıyordu. Siyasi davaların haddi hesabı yoktu. Hapishaneler, sürgün yerleri dolup taşıyordu. Otoriteler bu yolla Sosyal-Demokrat Parti' nin etkinliğini azaltmayı başarmakla birlikte, bu etkinliği tamamen yok etmeyi başaramadılar. 1900 yılından başlayarak özellikle aydın gençlik ve büyük şehirlerin sanayi bölgelerindeki birkaç işçi grubu tarafından canlandırılan devrimci hareket büyük adımlarla ilerliyor, üniversite ve işçi olayları yoğunluk kazanıyordu. Ayaklanmalar nedeniyle üniversiteler aylar boyunca kapalı kalıyor olmakla birlikte, öğrenciler ilk fırsatta büyük gösteriler örgütlüyor ve işçilerin des-

teğini kazanıyorlardı. St. Petersburg'da Kazan Katedrali'nin önündeki meydan, gösterilerin klasik mekanıydı. Öğrenciler ve işçiler bu meydana doluşuyor, kızıl bayraklar açıp devrimci şarkılar söylüyorlardı. Hükümet, gösterileri dağıtsın diye polis birlikleri ve atlı süvariler gönderiyordu. Bu büyük siyasi ve sosyal talepler hareketinin, moral açıdan da kayda değer bir gelişme içinde olduğunu ve aynı zamanda devrimci gençliğin dinsel, ulusal, cinsel vs. bütün önyargılarla bağlarını kopardığını belirtelim. Rus ileri çevreleri, bazı noktalarda, öteden beri Batı ülkelerinden daha gelişkindiler. Öyle ki bu çevreler için ırklararası eşitlik, kadın-erkek eşitliği, özgür evlilik vs. kesin doğrular olarak kabul görüyor ve hatta nihilistlerden itibaren bu doğrular pratiğe de aktarılıyordu. Bu konuda, Belinski, Herzen, Çemişevski, Debrolubov, Pisarev, Mikhailovski gibi yazarlar büyük bir kavrayış gücü gösterdiler. Orta öğretim sistemi tarafından yetiştirilmiş olmalarının karşı etkilerine rağmen, birçok Rus aydın kuşağını, tam bir özgürleşme anlayışıyla onlar yetiştirdiler. Zorunlu resmi eğitime maruz kalan gençlik, diploma alır almaz bu eğitimin sultasından derhal kurtuluyordu.

Yukarıda çizdiğim çerçeve doğru olmakla birlikte, okurun genel durum hakkında daha doğru bir kavrayışa sahip olabilmesi için büyük bir ihtiyatlılık göstermesi gerekir. Zira genel bilgileri pekiştiren ayrıntılar olmaksızın, sadece bu çerçeve ile sınırlı kalınarak olanları abartma, yanlış tespitlere ulaşma, böylelikle daha sonraki gelişmeleri anlamama tehlikesine düşülebilir.

175 milyonluk insan topluluğu içinde, belirtilen fikir hareketi ile ilgilenen grupların çok küçük bir kesimi oluşturduğunu unutmayalım. Nihayetinde birkaç bin aydın-özellikle üniversite öğrencileri- ve büyük merkezlerdeki işçi sınıfının seçkin tabakasıdır söz konusu olan. Nüfusun geri kalan kısmı-büyük bir şehirli ve köylü nüfus, kalabalık bir işçi nüfus- geliştirilen ajitasyona karşı ya yabancıydı ya duyarsız kalıyordu ya da düşmanca bir

tutum takınıyordu. Muhakkak ki ilerici çevrelerde bu fikir hareketini benimseyenlerin sayısı hızla artıyordu. 1900'den başlayarak önemli ölçüde ve aralıksız olarak gelişen şehirlerin işçi nüfusunun büyük bir kesimi devrimci hareket tarafından kazanıldı. Yine bu döneme doğru, toplumsal hareketlenme, gittikçe yoksullaşan köylü yığınlarını da sarıyordu. Ama aynı zamanda halkın büyük çoğunluğu -büyük toplumsal değişiklikler nedeniyle sıkıntıda olan- henüz zihniyetini muhafaza ediyordu.

Rus paradoksu aşağı yukarı el değmemiş olarak kalıyor ve çar efsanesi hala milyonlarca insanın gözünü boyamaya devam ediyordu. Sözü edilen hareket henüz çok küçük çapta bir çalkantıdaydı ve halihazırda en ileri öncü birlikler arasında ilişki geliştiriyordu. Çok geri kitleler arasında ilişki geliştirmesi ve etkili olması imkansızdı.

Okurun, olayların akışım anlayabilmesi için bu özgül durumu kesinlikle hesaba katması gerekir.

1901 yılından başlayarak devrimci faaliyet, yeni bir öğeyle zenginleşiyordu. Sosyal-Demokrat Parti'nin yanında, programı hatırı sayılır bir başarı ile sonuçlanacak olan Sosyalist-Devrimci Parti de Rusya'nın siyasi yaşamında yerini alıyordu. İki parti arasındaki fark üç temel noktadan oluşuyordu.

• Felsefi ve sosyolojik açıdan Sosyalist-Devrimci Parti anti-Marksist'ti .

• Sosyalist-Devrimci Parti anti-Marksist oluşu nedeniyle köylü meselesine, Sosyal-Demokrat Parti'den daha farklı çözüm getiriyordu. Sosyal-Demokrat Parti, sadece işçi sınıfına dayanıyor, köylülüğün önemini göz ardı ediyor, köylülerin hızla proleterleşeceğini düşünüyor ve bu çerçevede kıra yönelik propagandayı önemsemiyorken; Sosyalist-Devrimci Parti, Rus köylüsünün, devrim ve sosyalizm davasına kazanılabileceğine inanıyordu. Sosyalist-Devrimci Parti, köylülüğün proleterleşmesinin beklenemeyeceği kanaatinde olduğu için kırda gerektiği gibi

güçlü bir propaganda faaliyeti yürütüyordu. Sosyalist-Devrimci Parti asgari programında aslen tüm toprakların doğrudan doğruya kamulaştırılmasına yer verirken, Sosyal-Demokrat Parti tarım programında, sadece köylülere ait olan toprak hisselerinin artırılmasını tasarlıyordu.

• Esas itibariyle, kitlelerin eylemini önemseyen Sosyal-Demokrat Parti, doktrini ile tamamen uyumlu olarak, sosyal açıdan yararsız olduğu gerekçesiyle siyasi suikastleri ve her türlü tedhiş eylemini reddediyordu. Buna koşut olarak Sosyalist-Devrimci Parti belli şartlar altında, siyasi suikastlere kesin bir yararlılık atfediyor ve bünyesinde, bu siyasi suikastleri hazırlamak ve gerçekleştirmekle görevli, merkez komitesine bağlı özel bir birim bulunduruyordu.

Bu farklılıkların dışında, her iki partinin siyasal programları önemli ölçüde aynıydı; her ikisinin de hedefi, sosyalizme doğru evrime yol açacak olan demokratik bir burjuva cumhuriyeti kurmaktı.

1901'den 1905'e kadar geçen süre içerisinde Sosyalist-Devrimci Parti, 1902'de parti üyesi Balmaşev' in İçişleri Bakanı Sipiaguin' e yönelik suikasti ve yine 1904' te başka bir sosyalist-devrimci olan Sazanov'un Sipiaguin'in halefi olan Von Pleneve'ye yönelik suikasti gibi, kimileri oldukça büyük yankılar uyandıran birçok suikast gerçekleştirdi.

Bu iki siyasi parti dışında, bu dönemde St. Petersburg, Moskova ve ülkenin güneyinde, çok cılız, sadece kimi aydın ve işçi grupları tarafından temsil edilen birkaç anarşist grup vardı. Bu grupların faaliyetleri binbir güçlükle yürütülen propaganda, rejimin uşaklarına yönelik suikastler ve bireysel eylemlerle sınırlıydı. Liberter külliyat ülkeye gizlice geliyordu. Özellikle Narodnaya Volya'nın çözülmesinden sonra göç etmek zorunda kalan ve İngiltere'ye yerleşmeye karar veren Kropotkin'in broşürleri hızla yayılıyordu.

1900'den itibaren devrimci propagandanın gittikçe artan başarısı hükümeti oldukça tedirgin etti. Onu rahatsız eden, bu propagandanın işçi toplulukları arasında gittikçe sempati kazanıyor olmasıydı. İllegal olmalarının yarattığı zorluklara rağmen, sosyalist partiler, bütün büyük şehirlerde propaganda ve işçi komitelerine, yeraltı matbaalarına sahiptiler. Ayrıca Sosyalist-Devrimci Parti siyasi suikastler gerçekleştirmeyi başarıyordu. Tüm bu gelişmeler karşısında hükümet, savunma araçlarının (hapishane, denetim, provokasyon, Yahudi kıyımları) yetersiz kaldığı kanısına vardı. İşçi yığınlarını devrimci faaliyetin ve sosyalist partilerin etkisinden tamamıyla kurtarmak için işçi hareketini ele geçirmek gerektiği mantığına dayanan Makyavelist bir plan hazırladı. Dizginleri bizzat kendi elinde olacak biçimde, işçi örgütlerini yasal bir yola sokmaya karar verdi. Başarılı olduğu taktirde, bir yandan işçi sınıfının sempatisini, devrimci partilerden kendisine doğru yönelterek ve öte yandan, işçi hareketini sıkı sıkıya denetleyip istediği yere yönlendirerek bir taşla iki kuş vurmuş olacaktı. Kuşkusuz çok hassas bir işti bu; işçileri bu devlet örgütüne çekmek, devlete yönelik güvensizliklerini ortadan kaldırmak, onları cezbetmek, uyutmak, yatıştırmak, onların büyük isteklerini karşılıyor gibi görünmek... gerekiyordu. Hükümet, işçileri tamamen kendi lütfuna tabi kılmayı, tümüyle kendi fikirlerine göre çekip çevirmeyi başarmak için, iktisadi ve sosyal nitelikli bazı tavizler vermeyi bile göze alacaktı. Böyle bir planın uygulanması girişiminin başında, güvenilir, becerikli, işçi psikolojisinden anlayan ve buna göre davranan sınanmış adamlar gerektiriyordu. Hükümetin tercihi, projeyi uygulamayı kabul eden gizli polis (Okrana) ajanı iki insandan yana oldu. Bunlardan biri Moskova için görevlendirilen Zubatov, diğeri St. Petersburg cezaevlerinin birinde din adamı olarak görev yapan papaz Gapon'du. Bu demekti ki hükümet ateşle oynamak istiyordu. Kendini yakmakta da fazla gecikmedi.

Moskova'da Zubatov'un maskesi çabuk düştü. O, önemli sonuçlara yol açamadı. Ancak St. Petersburg'da işler çok iyi yürüyordu. Çok ustaca ve gizlilik içinde çalışan, binlerce işçinin sevgisini ve güvenini kazanmayı beceren bir ajitatör ve örgütçünün sağlam yeteneği ile donanmış olan Gapon, efendileri ile işbirliği içinde, bizzat kılavuzluğunu yaptığı ve enerjik faaliyetleriyle kurduğu sözde "işçi seksiyonlarını" faal hale getirdi. 1904'ün sonuna doğru, bu seksiyonlar başkentin mahallelerinde birkaç bin üyesiyle on bir tane kadardılar. Akşamları işçiler sorunlarını konuşmak, birkaç konferans dinlemek, gazetelere göz atmak için oldukça kalabalık gruplar halinde bu seksiyonların lokallerine geliyorlardı. Lokallere giriş Gaponist işçiler tarafından bizzat denetleniyor, devrimci militanlar buralara güçlükle sızmayı başarsalar bile, gerçek kimlikleri hızla açığa çıkıyor ve kapı önüne konuyorlardı.

St. Petersburg işçileri, işçi seksiyonlarını çok ciddiye aldılar. Onlar Gapon'a tam manasıyla güveniyorlar, ona sorunlarından ve taleplerinden bahsediyor, onunla durumlarını iyileştirmenin yollarını tartışıyorlardı. Bizzat kendisi de yoksul bir köylünün oğlu olan Gapon, sırdaşlarının psikolojisini çok iyi biliyordu. İşçi hareketine çok içten bir sempati ve beğeni duyuyormuş gibi görünmeyi beceriyordu. Aşağı yukarı onun resmi görevi de buydu zaten. Hükümetin işçi seksiyonlarında, işçilere empoze etmeye çalıştığı tez şu oldu: "İşçiler! Seksiyonlarınız bünyesinde düzenli olarak çalışıp durumunuzu iyileştirmeyi başarabilirsiniz. Sonuca ulaşmak için siyaset yapmaya ihtiyacınız yok. Doğrudan doğruya kişisel menfaatlerinizle alakadar olursanız daha mesut bir hayata, çok daha erken ulaşırsınız. Partiler ve siyasal mücadele, kötü önderler tarafından-sosyalistler ve devrimciler-öneril-

miş ve sizi hiçbir zaman iyileştirmeyecek olan reçetelerdir. Siyaseti bir kenara bırakın ve sadece iktisadi çıkarlarınızla ilgilenin! Sizi sonuca götürecek olan yol budur!" Hükümetin teşvikiyle, Gapon ve bizzat onun işçiler arasından seçtiği yardımcılarla, işçi seksiyonlarında bu tez işlendi ve geliştirildi.

İşçiler çağrıyı derhal uygulamaya koyuldular. Gapon'la mutabakat halinde kaleme alınmış oldukları talepleri destekler mahiyette bir çalışma başlattılar. Gapon, içinde bulunduğu hassas durum nedeniyle taleplerinin hepsini tasdik eder gibi görünmeye mecburdu. Eğer böyle yapmasaydı işçiler arasında çok erken bir rahatsızlığın doğmasına meydan vermiş olacak, popülaritesini hızla kaybedecekti. İkili oyununda Gapon her şeyden önce ve ne pahasına olursa olsun, işçilerin yanında kazanmayı başardığı sempatiyi korumaya mecburdu. O, bunu çok iyi anlıyor ve onlardan yanaymış gibi görünüyor, böylelikle hareketin nabzını tutabileceğine, kitleleri ve onların faaliyetlerini istediği gibi çekip çevirebileceğine, istediği yöne kanalize edebileceğine inanıyordu.

Gerçekleşen bunun tersiydi. Hareket hızla yoğunluk kazandı. Çok kısa bir süre sonra, Gapon'u aşan ve onu da beraberinde sürükleyen bir fırtınaya dönüştü.

Kısaca olaylar aşağıdaki gibi gelişti.

1904 Aralık ayında, Gapon'un çok sayıda taraftarının bulunduğu St. Petersburg'un en önemli fabrikalarından biri olan Putilov fabrikasının işçileri eyleme başlamaya karar verdiler. Gapon'la mutabakat halinde hazırladıkları oldukça ılımlı bir iktisadi talepler listesini fabrika müdürüne sundular. Ayın sonuna doğru, fabrika müdürlüğü, taleplerin yerine getirilmeyeceğini, zira hükümetin bu taleplerini karşılayacak gücü olmadığını açıkladı. İşçilerin kızgınlık ve öfkesi sınırsızdı; çünkü ilkin onların zahmetli ve uzun çabaları fiyaskoyla sonuçlanmış, ardından -ve özellikle de- bu hak mücadelesinin başarıyla taçlanacağına olan inançları boşa çıkarmıştı. Bizzat Gapon onları cesaret-

lendirmiş, umutlandırmıştı. Ve işte yasal yola ilk adımları, onlara sadece içler acısı başarısızlık getiriyor, onları haklı çıkarmıyordu. İşçiler kendilerini "aldatılmış" olarak hissettiler. Tabi olarak bakışları Gapon'a çevrildi. Gapon prestijini korumak ve rolünü sürdürmek için hepsinden daha çok kızmış gibi görünüyor ve Putilov fabrikası işçilerini var gücüyle tepki göstermeye teşvik ediyordu. İşçiler bunu yapmakta gecikmediler. Gapon'un sadece iktisadi taleplerle yetindiğini fark ederek çok hararetli bir toplantı yaptılar ve davalarını bir grevle desteklemeye karar verdiler. Gapon'a güvenen hükümet sürece müdahale etmiyordu. Böylelikle Rusya'daki ilk önemli işçi grevi olan Putilov fabrikaları grevi Aralık 1904'de başlamış oldu.

Ancak hareket burada durmadı. Bütün işçi seksiyonları Putilov işçilerini desteklemek için derhal eyleme geçtiler. Haklı olarak bu grevin başarısızlığının, genel bir başarısızlık olacağını düşünüyorlardı. Tabiatıyla Gapon, seksiyonlardan yana olmaya mecburdu. Akşamları birinden ötekine bütün lokalleri tek tek dolaşıyor, her yerde Putilov grevcilerinin lehine tartışmalarda bulunuyor, bütün işçileri onları desteklemeye çağırıyordu.

Birkaç gün geçti. Olağanüstü bir ajitasyon, başkentin işçi yığınlarını sarsıyordu; atölyeler kendiliğinden boşalıyor, Putilov grevi neredeyse Petersburg genel grevine dönüşüyordu.

Gerçi tek başına grev yetmiyordu. Birşeyler yapmak için harekete geçmek gerekiyordu. Tüm Rusya'da mutsuz işçiler ve köylüler adına bir dilekçe kaleme alınacağı, Gapon'un başında bulunacağı bir delegasyon tarafından, Kışlık Saray'ın önünde toplanacak kalabalık bir kitlenin desteğiyle bu dilekçenin bizzat çara sunulacağı ve ondan halkın yoksulluğuna kulak kabartmasının isteneceği yollu bir söylenti alınış başını gidiyordu (Bu söylentinin nereden ve nasıl yayıldığı tam olarak bilinmedi). Tümüyle saf ve çelişik bir niyetin ifadesi gibi görünen bu söylenti, St. Petersburg işçileri arasında hızla yayıldı, onları tek yumruk

haline getirdi, coşturdu, hareketlerine bir anlam kazandırdı ve somut bir amaca bağladı.

İşçi seksiyonları, kitlelerle ağız birliği edercesine eylem örgütlemeye karar verdiler. Gapon dilekçeyi yazmakla görevlendirildi. Böylece o, ister istemez tarihi öneme sahip bir kitle hareketinin lideri oldu.

Ocak 1905'in ilk günlerinde dilekçe hazırdı. Basit ve içli bir üslupla kaleme alınmış olan dilekçede, halkın yoksulluğu büyük bir duygusallık ve samimiyetle gözler önüne seriliyor, ardından çardan bazı reformları kabul etmesi ve uygulatması isteniyordu. Tuhaftır ki, Gapon'un dilekçesi çok etkileyici edebi bir metin niteliği taşıyordu.

Şimdi, dilekçenin seksiyonlar tarafından onaylanması, geniş yığınların bilincine taşınması ve Kışlık Saray'a doğru bir yürüyüşün örgütlenmesindeydi sıra.

Bu arada yeni bir olay gelişti. Çeşitli siyasi partilere (hareketin bir kıyısına tutunuyorlardı) üye devrimciler, Gapon'a müdahale ederek her şeyden önce onu etkilemeye, dilekçesinde ve bütün eyleminde "daha az dalkavukluk" etmeye, daha onurlu, daha sert, tek kelimeyle daha devrimci bit tavır almaya zorluyorlardı. İlerici işçi çevreleri de Gapon üzerinde aynı baskıyı uyguladılar. İzleyen günlerde Gapon, dilekçesini hatırı sayılır ölçüde genişletip çara sadakatle bağlılığının dozunu hatırı sayılır ölçüde azaltarak kendisinden istenen değişikliklere uydu.

Son biçimiyle dilekçe tam manasıyla bir paradokstu. Çara dürüstçe sesleniyor ve ondan iktidarını yıkacak olan esaslı bir devrime izin vermesi, hatta bu devrimi gerçekleştirmesi isteniyordu. Gerçekten de devrimci partilerin asgari programları dilekçede olduğu gibi yer alıyordu. Basın özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü, işçilere sendika ve grev hakkı, büyük mülk sahiplerinin elinde bulunan toprakların köylüler lehine kamulaştırılması ve özellikle demokratik bir seçim yasası temelinde seçil-

miş bir Kurucu Meclis'in toplanması... gibi talepleriyle dilekçe çar için bir intihar çağrısıydı.

Bununla birlikte, halihazırdaki durumda eylemin bütününde çelişkili olan ne varsa, bunlarm tümünün, olayların farkında olan bir insan açısından pek de öyle çelişki olarak görülmediğini, farklı öğelerin bir sentezi, mevcut eğilimlerin doğal bir sonucu olarak değerlendirildiğini kaydetmek gerekir. Çara bir dilekçeyle topluca müracaat düşüncesi, bir yanıyla halk yığınlarının, çarın iyi niyetine yönelik safça inançlarının çok doğal bir ifadesi oldu. Rusya'daki işçiler, kırsal kesim ile sınırlı da olsa var olan bağlarını koparmamışlardı. Öyle ki "küçük baba" çardan yardım ve himaye istemeye gitmek için, derhal yabancısı olmadıkları bir köylü geleneğine sarıldılar. Kendiliğinden ve karşı konulamaz bir coşku ile ayaklanmış olan yığınlar, sunulan biricik imkanı değerlendirerek kanayan bir yaraya parmak basmaya, kısmen de olsa bir başarı sağlamayı yürekten dileyerek somut ve nihai bir çözüm aramaya çalıştılar. Öte yandan devrimci partilerin etkisi, hareketi engellemeye ya da yerine daha devrimci olan bir yenisini koymaya yetecek kadar güçlü olamasa da, Gapon üzerinde doğrudan ve kesin bir baskı uygulayarak eylemi "devrimcileştirmeye" yetecek kadar güçlüydü. Çelişik güçlerin eyleminin bu denli çelişik özellikler arz etmesi doğaldı.

Asıl tutarsızlık, ilkin basit bir komedyen, polisin paralı ajanıyken sonra bizzat kendisini de yutacak olan, müthiş bir halk hareketi dalgasının peşinden sürüklenen, kendisini, kendisine rağmen, idole ihtiyacı olan yığınların önderi pozisyonunda bulan Gapon'un haleti ruhiyesindedir. Gelişen olayların tarihsel önemini içgüdüsel bir sezgiyle algılamakla birlikte, aynı olayları, olayların gerçekliğini fazlasıyla aşan bir abartıyla değerlendiren Gapon'a, ününün doruğundaki bu maceraperest adama, hareketin bu ulu şefine, halkın bu biricik idolüne göre, ülke tamamen devrimin eşiğinde, taht ise mutlak surette tehlikedeydi.

Tam anlamıyla bu yanılsama ile büyülenmiş ve günlerden beri devam eden müthiş kargaşanın şimşekleriyle gözleri büsbütün kamaşmış olan Gapon, neredeyse ajanlık görevini tamamen unutmuş, kendisine tanrısal bir misyon görünen yeni rolüyle özdeşleşmiş bir halde mücadelenin sorunlarıyla uğraşıyor ve kendisini samimiyetle bu mücadeleye adıyordu.1905 Ocak ayının başında Gapon böyle bir psikoloji içinde bulunuyordu. En azından Ocak olaylarından birkaç gün önce onunla tanışmış ve faaliyet içinde onu gözlemleme imkanı bulmuş olan bu satırların yazarının izlenimleri böyleydi. Diğer bir yığın olgunun yanı sıra, hükümetin bu büyük hazırlık sürecine hiçbir şekilde müdahalede bulunmaması, hiçbir polisiye tedbirin gündeme gelmemesi, en paradoksal olgulardan birisidir.

Kuşkusuz bu olgu her şeyden önce, polisin kendi ajanı olan Gapon'un yeni psikolojisine nüfuz edememesi, ona bu ikili oyununda sonuna kadar güvenmesi, Gapon'daki değişikliğe ve pek yakında kopacak olan kıyametin farkına vardığında ise olayları engellemek için artık gereken zamana sahip olmayışı ile izah edilebilir. İlk etapta hayli sarsılan hükümetin, hareketi tek darbede yok etmek için uygun anı beklemeyi tercih etmesi, halihazırda hiçbir polisiye müdahalede bulunmaması kitlelerin umutlarını artırmış, onları daha da cesaretlendirmişti. Karar verilmişti: 9 Ocak (eski takvime göre) Pazar sabahı Kışlık Saray'a doğru yürüyüşe geçilecekti. Hazırlık aşamasının son günleri, dilekçenin işçi seksiyonlarında toplanan halka okunmasına ayrılmıştı. Hemen hemen her yerde aynı biçimde hareket ediliyor; dilekçe, lokalleri bölük bölük dolduran işçi yığınlarına, Gapon ya da arkadaşlarından birisi tarafından okunuyor, izah ediliyordu. Dilekçe okunup toplantıda hazır bulunanların imzası alındıktan sonra salon boşalıyor ve sokakta sabırsızlıkla sırasını bekleyen bir başka kalabalık tarafından yeniden dolduruluyor, tören yeniden başlıyordu. Bütün işçi seksiyonlarında bu böyle gece yarıla-

rına dek sürüyor, konuşmacı oldukça ajitatif bir şekilde aşağı yukarı şunları söylüyordu: "İşçiler, köylüler, arkadaşlar, yoksul kardeşler! Davanıza ve randevunuza sadık olun! Pazar sabahı hepiniz Kışlık Saray'ın önündeki meydana gelin! Gapon baba daha önce çarla görüştü ve yürüyüşten tamamen kendisinin sorumlu olduğunu, güvenlik açısından hiçbir sorun çıkmayacağını ona bildirdi. Göstereceğiniz her türlü zaafın, zamansız ve yersiz olarak girişeceğiniz her türlü eylemin davanıza ihanet olacağını unutmayın! Çarın yanına tüm samimiyetimizle, yüreklerimiz ümit ve sevgi dolu olarak gidiyoruz, onun da bizi aynı biçimde karşılayacağını, taleplerimize kulak kabartacağını, bize kucak açacağını biliyoruz. Dilekçeyi işittiniz, bu yoksul yaşamı daha fazla sürdüremeyiz, davamızda haklıyız! Ola ki, çar bizi dinlemek istemez ve silahla karşılık verirse, o zaman vay haline onun! O zaman lanet olsun ona ve bütün hanedanına! O zaman çarımız marımız yoktur artık bizim! Siz ey sıradan vatandaşlar, arkadaşlar, kardeşler, eğer böylesi bir ihanetle karşılaşırsanız bu ihaneti asla unutmayacağınıza, bu haini gebertmenin tüm yollarını arayacağınıza ant içiniz!" Kalabalık bu çağrıya cevap olarak, kollarını havaya kaldırıyor ve olağanüstü bir coşkuyla "ant içeriz" diye bağırıyordu. Dilekçeyi bizzat Gapon okuyor ise (hemen hemen bütün seksiyonlarda birer kez okumuştu) o, bu yemin metnine şunları da ekliyordu: "Ben papaz Georges Gapon, tanrının inayeti ve iradesi ile sizi çara içtiğiniz bağlılık yemininden muaf tutuyorum. Onu öldürecek olanı peşinen kutsuyorum. Ardımdan geleceğinize çocuklarınızın başı üzerine ant için!" Bu cümleyi benzi atmış bir vaziyette, dinleyicilerin önünde birkaç kez tekrarlıyor, kalabalık "Evet baba, çocuklarımızın başı üstüne ant olsun ki senin peşinden geliyoruz!" diye cevaplıyordu onu.

8 Ocak akşamı, gerek halk gerekse yönetim yanlıları son hazırlıklarını tamamlamışlardı. Bazı edebiyat ve aydın çevreleri

hükümetin yürüyüşle ilgili tutumunun ne olacağını önceden öğrenmişlerdi; kalabalık kati suretle saraya yaklaştırılmayacak, eğer bunda ısrarcı olunursa kimsenin gözünün yaşına bakılmaksızın ateş açılacaktı. Kan dökülmesinin önüne geçilmesini temin maksadıyla aydınlar tarafından oluşturulan delegasyonun, yetkili mercilerle görüşme doğrultusundaki girişimleri sonuçsuz kaldı. Tüm yetki askerler tarafından devralınmış, başkent tepeden tırnağa silahlı birliklerle doldurulmuştu.

9 Ocak Pazar sabahı, günün ilk saatlerinden itibaren başkentin dört bir yanından gelen, başta işçiler ve aileleri olmak üzere, çeşitli halk kesimlerinden on bin civarında kadın, erkek, genç ve çocuktan oluşan muazzam kalabalık, tespit edilen hedefe, Kışlık Saray'a doğru akın ediyordu. Meydan dolup taşmıştı. Öyle ki hükümet, askeri birliklerin ve polisin salvo atışlarıyla neye uğradığını şaşırmış, umutsuz ve silahsız bu insan denizini düzenli aralıklarla taramak, "hepsinin kökünü kazımak" için bundan iyisini bulamazdı.

O gün orada, başkentin sokaklarında, binlerce kadın, erkek ve çocuk katledildi. Akşama doğru "asayiş" sağlanmıştı. Gece boyunca, polis tarafından şehir dışına taşınan vagonlar dolusu ceset, toplu halde tarlalara gömülmüştü.

Gapon'a gelince o, ellerinde ikonalar ve çarın resimlerini taşıyan kalabalık bir grupla Narva kapısından Kışlık Saray'a doğru ilerliyordu. İlk ateşle birlikte, arkadaşları tarafından derhal bölgeden uzaklaştırılıp güvenlikli bir yere götürülmüş, yara almadan kurtulmuştu. Tedbir babından saçları kesilen ve sivil giysiler giydirilen papaz, birkaç gün sonra kendisini, kimsenin ulaşamayacağı yabancı bir ülkede buldu. Derhal Rus köylü ve işçilerine kısa bir çağrıda bulundu; son derece akıcı üslup ve özenle seçilmiş ateşli sözcüklerle tanrının kendisine verdiği yetki adına çarı ve tüm Romanoff hanedanını lanetliyor, bu haini ortadan kaldıracak olanı peşinen kutsuyordu.

Bu faslı kapatmak için Gapon'un akıbeti ile ilgili birkaç cümle daha yazmak gerek.

Arkadaşları tarafından kurtarılmış olan sabık papaz yurtdışına kesin olarak yerleşti. Bundan böyle geleceğin nasıl şekilleneceği tümüyle ona bağlıydı. Özellikle sosyalist-devrimciler onunla yakından ilgilendiler. Geçmişinden kopması, kendini eğitmesi ve daha çaplı bir eylem adamı olabilmesi için ne gerekiyorsa onu yaptılar. Ne var ki Gapon, bu nitelikte bir adam değildi. Onun karanlık ruhunu şöyle bir yalayıp geçen kutsal parıltı, hiçbir zaman ateşli bir tutkuya dönüşmediği için hızla sönüp gidiyordu. İşin kötüsü, Gapon kendisini eğitmek ve ciddi bir faaliyete koyulmak yerine, eylemsizliği tercih ediyor, onu dönüştürmeye yönelik onca çaba, onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Gapon görkemli eyleminin ardından şimdi Rusya'da olup bitecekleri düşünüyor, kendi başarısıyla övünüp duruyordu. Ancak Rusya'da olaylar olağan seyrindeydi. Gapon'un beklediği büyük devrim bir türlü gelmiyor, gelmedikçe de Gapon sıkılıyor ve unutuşu sefahatte aramaya çalışıyordu. Akşamlarını sıklıkla hafif meşrep kadınlarla birlikte geçiriyor, yarı ayık yarı sarhoş bir halde, yıkılan hayalleri için iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Yurt dışında yaşamaktan tiksiniyor, sıla hasreti ile yanıp kavruluyor ve her ne pahasına olursa olsun Rusya'ya dönmek istiyordu. Bu isteğinde kararlı olan Gapon, hükümetten özür dilemek ve hizmetlerini yeniden sunabilmek için kendisine ülkeye dönüş izni verilmesini sağlamak maksadıyla müracaatta bulunmayı düşünüyordu. Nitekim kısa bir süre sonra gizli polisle ilişkilerini tazeledi ve tüm meramını onlara yazdı. Eski şefleri, Gapon'un teklifini gayet olumlu karşıladılar, ancak bir şartla: pişmanlığını ve samimiyetini somut olarak ispatlaması gerekiyordu önce. Gapon'un Sosyalist-Devrimci Parti'nin nüfuzlu kişileriyle ilişkilerini bilen polis, adı geçen partiye ağır bir darbe indirmelerine imkan tanıyacak olan açık ve net bilgiler istiyordu ondan. Ga-

pon pazarlığı kabul etti. Bu arada Sosyalist-Devrimci Parti'nin nüfuzlu bir üyesi ve Gapon'un yakın dostu olan mühendis Rutenberg, onun gizli polisle ilişki kurduğunu öğrenmişti. Durumu derhal partinin merkez komitesine açtı. Merkez Komite, Rutenberg'i Gapon'un maskesini düşürmek, gerçek yüzünü açığa çıkarmakla görevlendirdi. Rutenberg muhteşem bir rolle, Gapon'un kendisini yüklü bir para karşılığında partisine ihanet edecek birisi gibi görmesini, dahası bu doğrultuda teklifte bulunmasının zeminini hazırladı. Nihayet Gapon teklifini yaptı. Fiyat üzerinde tartışıldı. Partisiyle ilişki halindeki Rutenberg ile polisle ilişki halindeki Gapon arasında yürütülen pazarlık, Rutenberg tarafından, Rusya'da tamamlanmak üzere bilerek sürüncemede bırakıldı. Gapon da, Rutenberg de bir süre sonra Rusya'ya dönmeyi başardı. Dramın son perdesi St. Petersburg'da oynandı. Rutenburg Rusya'ya gelir gelmez, Gapon'un sadık dostu olan birkaç işçiyi durumdan haberdar etti. İşçiler Gapon'un ihanet etmiş olduğuna inanmıyorlardı. Onlara bizzat su götürmez bir delil göstermek gerekiyordu. Gapon'la Rutenberg arasmda gerçekleşecek olan görüşmeye Gaponist işçilerin de tanıklık etmesi kararlaştırıldı. Bu toplantıda Rutenberg'in sözde ihanetinin fiyatı kesinliğe kavuşturulacaktı.

Randevu St. Petersburg yakınlarında ıssız bir villadaydı. Kararlaştırılan plana göre işçiler Gapon'la Rutenberg'in görüşmesinin geçtiği odanın bitişiğindeki bir odaya gizlenecekler, böylece görünmeksizin, görüşmeye tanıklık edeceklerdi, ancak işçiler bu plana sonuna dek bağlı kalamadılar. Gapon'un gerçek bir hain olduğuna kanaat getirir getirmez iki adamın tartıştığı odaya baskın yapıp Gapon'un üzerine çullandılar, yalvarıp yakarmalarına aldırmaksızın adamakıllı hırpaladılar. Ardından boynuna ip geçirip tavana astılar. Cesedi birkaç gün sonra kazara bulunduğunda bu haldeydi.

Gapon'un akıbeti böyle noktalandı. Harekete gelince, o kendi yolunu izlemeye devam etti.

9 Ocak olayları tüm ülkede müthiş bir yankı yarattı. Şehirlerin ve endüstri bölgelerinin yanı sıra, memleketin en ücra köşelerindeki insanlar bile, çarın derdini anlatmak için sessiz sedasız sarayın önüne gelen halka kulak vermek yerine, onların üzerine ateş açtırdığını öfkeli bir şaşkınlık içerisinde öğrendiler. Köylüler olup bitenleri tam manasıyla öğrenebilmek için seçtikleri delegeleri St. Petersburg'a gönderdiler. Gerçek, tez zamanda ülkenin her yanında öğrenilmiş oldu. Tarihsel bir paradoks olan çar efsanesi yine paradoksal bir şekilde bitmişti. Şöyle ki; 1881'de devrimciler çar efsanesini öldürmek için çarı öldürmüşlerdi, ama efsane yaşamaya devam etmişti. 24 sene sonra, çar efsanesini bizzat çarın kendisi öldürdü. 9 Ocak 1905'te çarizm moral açıdan devrilmişti. Yaşanan tüm bu olaylarda gerçekten manidar olan bir şey varsa, o da halkın çarizmin gerçek doğasını anlaması için, somut ve büyük çaplı bir tarihsel olayın yaşanması gerektiği idi. Ne hummalı propaganda faaliyeti ne içten bir fedakarlık tek başına bu sonucu sağlayamazdı.

St. Petersburg şehrine gelince, 9 Ocak olaylarının işçi grevinin genelleşmesinde doğrudan etkisi oldu burada. Öyle ki; 10 Ocak sabahında, başkentin ne bir tek fabrikası ne bir tek atölyesi çalışmadı. Devrimci Rus işçilerinin ilk büyük greviydi bu gerçekten.

Burada, Rus devrim hareketinin çok önemli bir noktasına parmak basmak gerekiyor: sovyetlerin kökeni. Gapon'un kılavuzluk ettiği daha önceki işçi hareketi gibi, St. Petersburg işçilerinin grevi de kendiliğinden gelişti. Grevin başlamasında hiçbir siyasi partinin, hatta hiçbir grev komitesinin bile rolü olmadı.İşçiler kendi kendilerinin "şefi" olarak, gönüllü bir atılım içerisinde fabrikaları ve şantiyeleri terk ettiler. Hareketi bir kenarından bile yakalama fırsatından yararlanmayı beceremeyen siyasi partiler tümüyle bir kenarda kaldılar.

İşçilerin kafasında "ne yapmalı şimdi?" gibi bir soru beliriyordu. Bir gün bu soru, aralarından biri bu satırların yazarı, diğeri Georges Nossar adlı bir öğrencinin de bulunduğu, çeşitli fabrikalardan 40 kadar işçinin katılımıyla gerçekleşen dar ve gayri resmi bir sohbet toplantısında somut olarak ele alındı. Ne bu iki öğrencinin ne de işçilerin bir siyasi parti ile ilişkileri yoktu. Bu satırların yazarı, o zaman 22 yaşında genç bir adamdı ve iki yıldan beri işçiler arasında kültür çalışması yürütüyordu. Toplantı boyunca, çeşitli fabrikalardan seçilen delegelerin katılımıyla bir komitenin, daha ziyade bir konseyin (sovyet) örgütlenmesi ve bu konseyin grevin yönetimini olduğu kadar, hareketin devamını da eline alması gerektiği konuşuldu. Komiteyi, işçi delegeleri konseyi (sovyeti) olarak adlandırma fikri dile getirildi. İşçiler derhal bu fikri uygulamaya koyuldular. Toplantının hemen ertesinde, kurulacak olan sovyette geçici delegeler seçmeleri doğrultusunda fabrika arkadaşlarını harekete geçirdiler. Aynı toplantıda, sovyetin yönetimini kimin üstleneceği meselesi görüşüldü. İşçiler bu görevi, bu satırların yazarına teklif ettiler. Anarşist bir ruha sahip olmakla birlikte, anarşist düşünce hakkında hiçbir şey bilmeyen ben, işçilere işçi olmadan bir işçi örgütüne nasıl üye olunabileceğini, böylesi bir örgüte nasıl yöneticilik yapılabileceğini sordum. İşçiler bunun hiçbir öneminin olmadığını, zira herhangi bir işçinin belgelerini temin ederek beni örgüte güven yaratmış bir insan olarak benimsetebileceklerini söylediler. Böyle bir yöntemi, yalan ve üçkağıtçılık temeline dayanan bir tutum izlemeyi kesin olarak reddettim. İşçilerin, kendi işlerini kendilerinin yürütmeleri, entelektüel dostlarının ise, örgütün gerçek sahibi gibi davranmadan sadece yardım etmek ve yol göstermekle yetinmeleri kanısındaydım. Görev bu kez, Nossar'a teklif edildi ve o, bu görevi kabul etti. Birkaç gün sonra, St. Petersburg'da ilk Rus işçi sovyetinin ilk oturumu yapıldı ve Nossar bu oturumda, Krustalev adına düzenlenmiş sah-

te işçi belgeleri alarak sovyetin başkanlığına getirildi. Kısa bir zaman zarfında, çeşitli fabrikalardan seçilmiş çok sayıda delegeyle, sovyet faaliyetlerine başlandı. Bir süre sonra Profesör Lestgaf'ın özel öğretim kurumunun lokalinde sovyetin düzenli bir yeri oldu ve İşçi Delegeleri Sovyetinden Haberler (İzvestia) adı altında periyodik bir işçi gazetesi yayımlamaya başladı. Başkentin işçi hareketinin nabzının tutulmasında ve yönlendirilmesinde İzvestia'nın önemli rolü oldu.

Sovyetin kuruluşunu gerçekleştiren 40 işçi, ne onun kuruluş tarzını ne de gelişen olaylarla ilgili olarak, hiçbir yerde, hiçbir zaman konuşmadılar. Öyle ki bu satırların yazarı da, Nossar hakkında şimdiye dek henüz hiçbir yerde, hiçbir açıklamada bulunmadı. Okur, ilerleyen sayfalarda onun hakkında birkaç cümle bulacaktır.

Belli bir süre boyunca hükümet, sovyete dokunmadı. Zaten grevin bitmiş olması ve halihazırda çaplı bir eylemliliğin bulunmayışı gibi nedenlerle, sovyet faaliyetini sadece propaganda çalışmasıyla sınırlamak zorunda kalmıştı. Ayrıca Rus-Japon savaşından Rusya'nın yenilgiyle çıkmış olması, hükümetin durumunu iyice zorlaştırmış ve onu ihtiyatlı davranmaya zorlamıştı. Büyük bir kibir ve sarhoşluk içinde başlayan ulusal ve monarşist duyguları hortlatan savaş kaybedilmiş, ordu ve donanma tarumar olmuştu. Kamuoyu, bozgunu açıkça rejimin çürümüşlüğüne bağlıyor, sadece işçi kitlelerini değil, toplumun her kesimini gitgide yoğunlaşan bir öfke ve isyan ruhu sarıyordu. Art arda yaşanan bozgunların sonuçları çok çarpıcı oluyor, çok geçmeden duygular zincirlerinden boşanıyor, öfke artık sınır tanımıyor ve homurdanma gitgide genelleşiyordu. Bozgundan sorumlu olan hükümetin susmaktan başka yapacak birşeyi yoktu. Devrimci ve liberal çevreler, hükümetin içinde bulunduğu bu durumdan güçlü bir rejim karşıtı kampanya başlatmak için yararlandılar. Siyasi özgürlüklerin kazanılması doğrultusunda muazzam adımlar

atıldı, basın ve ifade özgürlüğü fiilen işler hale geldi, öyle ki her eğilimden devrimci gazeteler sansürsüz ve denetimsiz olarak çıkarılıp satılabiliyordu. Hükümet sistemin içinde bulunduğu kritik durumu gayet iyi anlıyor; yetkililer, önce sovyetlerin Ocak grevi kararı ve ardından yukarıda sözü edilen gelişmeler karşısında hiçbir şey yapamamaktan, olup bitenleri sineye çekmekten rahatsız oluyorlardı. Yine bu dönemde Moskova ve St. Petersburg'da birkaç isyan ve barikat çatışması yaşandı. Hükümet karşıtı güçler oldukça kalabalıktılar, eylemlerinde gözüpek bir tutum sergilediler. 1905 yazıyla birlikte ordu ve donanmada büyük çaplı karışıklıklar ortaya çıktı. Tüm ülke gitgide daha korkusuzca çarizmin karşısına dikiliyordu. Hükümet, içinde bulunduğu moral durumun kötülüğü ve Rus- Japon Savaşı bozgununa ek olarak, gelişen harekete karşı savaşabilmek için gerekli olan paradan da yoksundu. Hükümetin güçsüzlüğünün iyice ayyuka çıkmış olması muhalefet güçlerini daha da cesaretlendiriyordu. Ekim ayı başlarından itibaren, tüm ülkede, kesin bir devrimin başlangıcı olarak değerlendirilen bir genel grevden söz ediliyordu. Ay ortalarına doğru gerçekleşen bu grev, dünya tarihinin en muhteşem grevlerinden biri olmuştu. Ekim grevi, Ocak grevine nazaran daha az kendiliğindendi; çok sayıda grev komitesi ve sovyet tarafından uzun süre önce düşünülmüş, hazırlanmış ve örgütlenmişti. Fabrikalar, şantiyeler, mağazalar, bankalar, kamu kuruluşları, demiryolları, posta ve telgraf dairesi greve tam olarak katıldılar. Ülkede yaşam tam anlamıyla durdu. Ne yapacağını şaşıran hükümet kısa sürede görevden çekildi. 17 Ekim 1905'te yayınladığı ünlü Ekim Bildirisi'nde çar, en kısa zamanda tüm önemli siyasi özgürlükleri vereceğini, dahası idari görevleri yerine getirmekte kendisine yardımcı olsun diye Duma'yı toplantıya çağıracağını söylüyordu. Netice itibari ile bu bir anayasa vaadi idi. Bu haliyle bildiriyi ciddiye alan çevreler, vaatlerin takipçisi olmak ve uygulamaları denetleyip hızlandırmak

için Oktobrist Parti adıyla anılan bir parti kurdular. Ekim Bildirisi, amacına doğrudan doğruya ulaşmış oldu; grev bitti ve devrimci coşku söndürüldü. Tabiatı ile devrimci partiler hiçbir şekilde bel bağlamadılar. Bildiriyi, siyasi bir manevraya dönüştürmeye çalıştılar. Ekim Bildirisi'nden on gün sonra, bu satırların yazarının da içinde bulunduğu Kronştat Ayaklanması patlak verdi. Gerek kazanılmış gerekse Ekim Bildirisi'yle tanınmış olan kimi özgürlükler, çok küçültücü bir şekilde de olsa savaşın bitirilmesi ve hükümet tarafından gerekli paranın bulunmasıyla (Fransa'dan borç alındı) geri alındılar. Yeniden iş başı yapan hükümet 1905 sonuna doğru devrimci basını yasakladı ve toplu tutuklamalara başladı. El altındaki devrimci örgütleri ve işçi örgütlerini tasfiye etti. Sovyetin faaliyetine son verip Nossar ve Troçki'yi hapse attı. Özellikle karışıklıkların olduğu bölgelerde sert önlemlere başladı. Hükümetin dokunmaya cesaret edemeyeceği tek bir kurum vardı; o da yakında toplanacak olan Duma idi.

1905'in sonuna doğru, devrimin önüne geçilmiş, fırtına dinmiş, ama gerek ülkenin maddi yaşamında gerekse halkın zihniyetinde silinmez izler bırakmıştı.

Görünür planda, her şeyin başında birazdan anlatacağımız gibi Duma vardı. Geçici Hükümet, Duma seçimleri için oldukça kapsamlı bir seçim yasası hazırlamakla görevlendirildi. Seçimlerin 1906 baharında yapılması doğrultusunda alınan karar, tüm ülkede çoşkulu hazırlıklara yol açtı. Tüm halk seçilecek olan Duma'ya büyük umut bağlıyor, tüm siyasi partiler seçim çalışmalarında aktif olarak yer alıyorlardı. Hapishaneler sol partilerin üyeleriyle dolup taşıyordu, öte yandan bu partiler faaliyetlerini yine açık ve legal olarak sürdürüyorlardı. Bu bir paradoks olarak görünse de kolayca anlaşılabilir bir nedeni vardı; hükümet seçimler nedeni ile bazı hususlarda uzlaşıyor ve Duma'yı mutlakiyetçiliğin karşısına dikilecek ya da onu sınırlayacak bir

kurum olarak görmüyordu. Hükümete göre Duma, anayasal bir kurum olması sıfatı ile, sadece gerekli durumlarda yetkililere yardım edecekti. Bu yüzden hükümet, Duma'nın muhtemel bir karşı tutumuna tepki gösterileceği önkararı ile birlikte, sol partilere seçim propagandalarında müsamaha gösteriyordu. Öte yandan, devrimle hiçbir bağlantısı bulunmayan Duma'nın seçimi için işletilen süreçte, devrimcilerin hapiste tutulması hükümet açısından gayet mantıklıydı.

Bu dönem itibari ile göze çarpan bir başka somut olay, Rus siyasi yaşamında çeşitli partilerin oluşumu ve faaliyeti oldu. Okurun da bildiği gibi 1905 olaylarından önce, ülkede, her ikisi de illegal faaliyet yürüten iki parti vardı: Sosyal-Demokrat Parti ve Sosyalist-Devrimci Parti. 17 Ekim Bildirisi'nin yarattığı kısmi özgürlükler ortamı ve özellikle gelecek Duma seçimleri için yürütülen kampanya, bir dizi yasal partinin doğuşuna yol açtı.

Monarşistler "Rus Halkının Birliği" adlı bir parti kurdular. Görece daha az gerici unsurlar (bürokratlar, büyük sanayiciler, mülk sahipleri, tacirler, tarımcılar vs.), daha önce sözünü ettiğimiz Oktobrist Parti etrafında toplandılar. Ciddi bir siyasi ağırlıkları olmamakla birlikte, her iki parti de ülkeyi oyalamayı beceriyorlardı.

Orta sınıfa mensup, hali vakti yerinde kimi kesimler ve aydınların büyük çoğunluğu, sağda Oktobristlere, solda cumhuriyetçilere yaklaşan bir merkez parti kurdular. Parti, monarşiyi koruyan ama yetkilerine çok ciddi sınırlamalar getiren ve mutlakiyetçiliğe son vermeyi hedefleyen bir programa sahipti. Anayasal-Demokrat Parti (KA-DET) adını alan partinin liderliğini, özellikle belediyenin kodamanları, avukatlar, serbest meslek sahipleri, üniversite öğretim üyeleri arasından gelen insanlar oluşturuyordu. Oldukça iyi kurumlaşmış olan KA-DET, kuruluşundan itibaren yaygın ve etkili bir faaliyet yürüttü.

Aşırı solda, açık faaliyet yürüten ve programı cumhuriyetçi olmasına rağmen, taktiği devrimci olan Sosyal-Demokrat Parti ile, daha serbest bir faaliyet yürütebilmek için "İşçi Partisi" adlı bir parti kuran, gerek programı gerek taktiği itibari ile Sosyal-Demokrat Parti'den bazı farklılıkları bulunan -özellikle tarım meselesinde- Sosyalist-Devrimci Parti vardı. Bu parti tabiatı ile, işçi yığınlarını, köylüleri, geniş bir zihin emekçileri kesimini temsil ediyordu.

Tüm bu partilerin programlarındaki en önemli husus kuşkusuz tarım meselesi idi. Bu meselenin çok acil ve etkili bir çözümü zorunluydu. Gerçekten de köylü nüfusun artışı o denli hızlı idi ki, 1881'de senyörleri tarafından azat edilen köylülerin toprak hisseleri, çeyrek asırlık sürekli bir parçalanma nedeni ile, kıtlığa yol açacak bir sınıra dayanmıştı. Geniş köylü nüfus gitgide sabırsızlanarak bu sorunun gerçek ve adil bir çözümünü bekliyordu. Partiler, sorunun öneminin farkındaydı. Halihazırda çözüme yönelik üç farklı görüş vardı ortada:

• KA-DET, toprak hisselerinin, özel mülk sahiplerinin ve devletin elinde bulunan toprakların yarısını devretmesiyle artırılmasını öneriyor; devir işleminin yol açtığı zararın yükünü, resmi olarak tespit edilecek "adil" bir fiyata göre, köylülerin sırtına yıkmayı öngörüyordu.

• Sosyal-Demokrat Parti, toprakların kamusallaştırılıp belediyelerin denetimine verilmesini ve ulusal fondan, ihtiyaçları oranında köylülere dağıtılmasını öneriyordu.

• En radikal çözümü Sosyalist-Devrimci Parti sunuyordu. Ona göre, özel mülkiyete konu olan toprakların müsaderesi, toprak mülkiyetinin kaldırılması ve bütün toprakların kamusallaştırılması gerekiyordu (toprakların sosyalizasyonu).

Tüm bu söylenenlere önemli bir not daha eklemek gerekir. 1905 Devrimi döneminde her iki sol partinin bağrında, daha sonra sonu tam bir ayrışmaya varacak olan iki farklı eğilim şe-

killeniyordu. Her iki partide de resmi akımın yanı sıra halihazırdaki programa karşı çıkan bir zihniyet gitgide daha belirginleşiyordu. Bu yeni eğilime göre, bundan böyle yaklaşan devrim, gerçek bir sosyal devrim olma şansına sahipti. Bu eğilimin her iki partideki taraftarları, asgari programın terk edilmesi ve yerine daha devrimci, daha sosyalist bir programm getirilmesi üzerinde ısrar ediyorlardı. Söz konusu bu yaklaşım, daha 1903'te Sosyal-Demokrat Parti'de Bolşevizm'in doğuşuna yol açmıştı. Sosyalist-Devrimci Parti'ye gelince; o, ilerleyen süreç içerisinde, sosyalizme, demokratik bir burjuva cumhuriyeti yoluyla geçmek gerektiğini savunan sağ sosyalist-devrimciler ve Bolşeviklere paralel olarak devrimin, kapitalist devletin ortadan kaldırılmasına ve sosyalist cumhuriyetin kurulmasına kadar gidebileceğini savunan sol sosyalist-devrimciler olmak üzere ikiye bölündü. 1905 Devrimi esnasında, bu iki karşı akımın pratik etkileri henüz önemsizdi.

Farklı eğilimlerle ilgili bu kısa açıklamayı tamamlamak için, 1905 Devrimi döneminde, Sosyalist-Devrimci Parti'de ortaya çıkan üçüncü bir eğilimden söz etmek gerekir. Rusya'da Maksimalizm adı altmda tanman bu eğilime göre, yaklaşan devrimin, sadece burjuva devleti değil, siyasi bir kurum olarak, niteliği ne olursa olsun devleti tümden ortadan kaldırması gerekiyordu. Bu eğilim, tümüyle benimsememekle birlikte, anarşist düşünceye önemli ölçüde yaklaşıyordu. Anarşist ve sendikalistlere gelince; onlar bu dönemde Rusya'da çok güçsüzdüler. Daha önce belirttiğimiz gibi St. Petersburg, Moskova ve güneyde faaliyet gösteren liberter bir grup vardı, hepsi bu. Bununla birlikte Moskova'da Ekim olaylarına aktif olarak katılan ve devrimci gösterilerde dikkatleri üzerine çeken anarşist bir grup daha vardı.

1905 olaylarının, doğrudan doğruya gerçekleşen, oldukça önemli moral ve psikolojik sonuçları oldu. İlkin, daha önce belirttiğimiz gibi çar efsanesi yitip gitmiş, mutlakiyetçilik moral

açıdan yıkılmıştı. Hepsi bununla da sınırlı değildi. Zira; halk yığınları uzun zamandan beri mutlakiyetçiliğe karşı mücadele eden aydın ve ileri çevrelerin, siyasi partilerin, genel olarak devrimcilerin saflarına geçti. Böylelikle aydınlarla geniş halk yığınları arasında sağlam bir ilişki kurulmuş oluyor ve geriye bu ilişkiyi derinleştirmek kalıyordu. Bu, bir bakıma daha önce sözünü ettiğimiz Rus paradoksunun da sonu demekti.

Burada, St. Petersburg'da kurulan ilk işçi sovyeti başkanı Nossar Krustalev'in akıbeti hakkında birkaç söz söylemek istiyorum. Hareketin tasfiyesi sırasında tutuklanan ve Sibirya'ya sürgüne gönderilen Nossar, buradan yurtdışına kaçıp iltica etti. Tıpkı Gapon gibi o da yeni bir yaşama adapte olmayı beceremedi. Yoksul ve mutsuz bir yaşam sürmekle birlikte, asla Gapon gibi ihanet etmedi. Devrimin patlak vermesiyle birlikte, öteki Rus göçmenleri gibi o da derhal ülkeye döndü ve devrimci mücadeleye katıldı. Aradan belli bir süre geçtikten sonra bir daha haber alınamadı. Güvenilir bir kaynaktan gelen bilgilere göre, Bolşeviklere karşı koymuş ve sonunda onlar tarafından kurşuna dizilmişti.

Büyük Patlamaya Doğru (1905-1917)

Asıl devrim ile başlangıcını birbirinden ayıran 12 yıllık süre, kaydadeğer hiçbir şey getirmedi. Gericilik her alanda hakim oldu. Bu süre boyunca göze çarpan en önemli olgulardan biri kuşkusuz Duma oldu.

1906 Nisan'ında seçilen Duma, halkın büyük coşkusuyla karşılandı ve hükümetin tüm dalaverelerine rağmen muhalif bir yapı olarak ortaya çıktı. Çok sayıda nitelikli yöneticileri sayesinde Anayasalcı-Demokrat Parti, Duma'ya hakim oldu ve bu partinin seçkin üyelerinden birisi olan profesör M. Muronzev

meclis başkanlığına seçildi. Sol milletvekilleri, sosyal-demokratlar ve sosyalist-devrimciler, birlikte hatırı sayılır bir blok oluşturdular. Bütün umutlar Duma'ya yöneldi. Ondan, geniş, adil ve etkili reformlar gerçekleştirmesi bekleniyordu. "Parlamento" ile hükümet arasındaki ilk ilişkiden bu yana, önceleri içten içe ve ardından açık hale gelen bir düşmanlık gelişiyordu. Hükümet Duma'yı önemsemiyor ve bunu her fırsatta hissettiriyordu. Ona göre Duma, sadece anayasal bir kurumdu. Duma ise kendisini anayasal bir yasama kurumu olarak görüyor ve kendisini bu biçimde kabul ettirmeye çalışıyordu. Hükümet ile Duma arasındaki ilişkiler gittikçe gerginleşiyor ve halk doğal olarak Duma'dan yana tavır alıyordu. Hükümetin durumu tehlikede olmakla birlikte ani bir devrimden kaygı duymasını gerektirecek herhangi bir şey yoktu. Hem zaten hükümet, silahlı kuvvetlerine tam bir güven duyuyordu. Bir gün hükümet temsilcileri ile Duma arasında cereyan eden fırtınalı tartışmaların akabinde hükümet sert önlemlere yönelerek 1906 yılında Duma'yı feshetti. Kronştat'ta tepki babından gerçekleşen birkaç ayaklanma dışında ülkede herhangi bir şey olmadı. Bizzat milletvekilleri bile hükümete karşı direnme cesareti gösteremediler. Birkaç protesto notası yayınlamakla yetinip Duma'nın keyfi olarak feshedilmesi karşısında boyun eğdiler. Özellikle Anayasalcı-Demokrat Parti'ye üye milletvekilleri başta olmak üzere çeşitli milletvekilleri, nota yayınlamak için Finlandiya'nın Vyborg şehrinde toplandılar. Bu yüzden yayınladıkları nota "Vyborg Çağrısı" olarak adlandırıldı. Daha sonra ülkeye geri dönen bu milletvekilleri "isyanlarının" pek zararsız karakterine rağmen, bir süre sonra özel bir mahkeme tarafından yargılanıp çeşitli cezalara çarptırıldılar. Milletvekilleri içerisinde keyfi kararına karşı direnen tek bir milletvekili vardı. O da II. Kronştat Ayaklanması'nın mimarlarından, "İşçi Partisi" üyesi olan F. Onipko'ydu. Bir dönem vur emri ile arandı. Sonunda yakalanıp Sibirya'ya sürgün edildi. Bu-

radan kaçıp iltica etti. 1917'de ise ülkeye geri geldi.

Duma'nın feshedilmesinden kısa bir süre sonra, hükümet seçim yasasını önemli ölçüde değiştirdi ve "II. Duma" için seçimlere gitti. Birincisinden çok daha ılımlı bir seyir izlemekle birlikte, II. Duma, yönetimde daha devrimci bazı tutumlar da sergiledi. Sırası geldiğinde, bu Duma da feshedildi. Yeniden seçimlere gidildi. III., derken hükümetin elinde uysal bir araç olan IV. Duma'ya dek, bu böyle sürüp gitti. 1917 Devrimi'ne kadar verimsiz bir şekilde de olsa varlığını sürdüren Duma, hiçbir işe yaramadı denemez. Bazı milletvekillerinin eleştirel konuşmaları, çarlığın ve mutlakiyetçiliğin halihazırdaki durumu karşısında tavır alışları, sorunların çözümüne yetersiz kalışları ve benzer olaylar geniş halk yığınlarını, rejimin gerçek doğası hakkında aydınlatıyordu.

Bir yandan mutlakiyetçi sistemin hızla yozlaşması, öte yandan kitlelerin bilincinin hızla yükselmesi gibi iki paralel gelişme, söz konusu durumu karakterize ediyordu.

Çarlığın batmaya yüz tutuşunun açık belirtileri dış ülkelerce de biliniyordu. İmparatorluk sarayının duruşu ve yaşam biçimi, yıkılmaya yüz tutmuş bütün monarşilerde olduğu gibi klasik türdendi. Ne II. Nikola'nın yetersizliği ve vurdumduymazlığı ne de onun bakanlarının ahmaklığı ve bayağılığı yabancı bir insan için bir sır değildi. Dış dünyada daha az bilinen, halk yığınlarının psikolojisinde gerçekleşen derin değişikliklerdi. Gerçekten de 1912'lerde halktan bir insanın haleti ruhiyesinin 1905'teki ile herhangi bir ortak yanı yoktu. Halk kesimleri, her geçen gün daha bir anti-çarist oluyorlardı. Onların fikri gelişmelerini sınırlayan tek şey, devrimci propagandanın engellenmesi idi.

Halihazırda, bütün hayati problemleri çözümsüzlüğe mahkum edilen ülke, bir çıkmazın içinde bulunuyordu. Devrim, neredeyse biricik çıkış yolu olarak kaçınılmaz hale geliyordu. Eksik olan, bir kıvılcım ve devrim için gerekli olan silahlardı. 1914

Savaşı patlak verdiğinde koşullar böyleydi. Savaş, ister istemez kitlelerin hareketlenmesi ve gerekli silahların temini anlamına geliyordu.

Büyük Patlama ve Peşinden Gelişen Olaylar (1917-1932)

Benzer durumlarda her yerde olduğu üzere, Rus yönetimi de savaşın başında, kitlelerde, insani ve sosyal açıdan tam bir cinayet sayılabilecek her türlü kötü eğilimi (milliyetçilik, kaba bir yurtseverlik, ırkçılık vs.) hortlatmayı başardı. Her yerde olduğu gibi Rusya'da da milyonlarca insan kandırıldı ve bir hayvan sürüsü gibi cepheye, mezbahaya sürüldü.

Savaşla birlikte, büyük problemler geçici olarak bir kenara bırakılıp unutuldu. Rus birlikleri tarafından elde edilen birkaç "ilk başarı" "halkın büyük coşkusunu" daha da hararetlendirdi.

Ancak olayların rengi çabuk değişti. Art arda gelen bozgunlarla birlikte hayal kırıklıkları ve huzursuzluklar yeniden baş gösterdi. Bir yığın insanın bir hiç uğruna kurban edilmesine yol açan savaş, maddi açıdan da son derece pahalıya patladı.

Tüm ülkede, açık bir yeteneksizlik ve ihmalin yanı sıra, bizzat yüksek komuta kademesinin imparatorluğa yönelik ihaneti konuşulur oldu. Saray erkanı açıktan açığa Alman muhbiri olmak, bizzat düşmanla işbirliği yapmakla suçlanıyordu. İmparatorluk, kaygı duyduğu tüm bu söylentileri yalanlamak için çaba harcıyor, ancak bunda başarılı olamıyordu. Bu şartlar altında 1916 yılına gelindiğinde halkın ve ordunun "coşkusu" bütünüyle yitip gitmişti.

Bununla birlikte, Şubat 1917 büyük patlamasını belirleyen, askeri alanda cereyan eden olumsuz gelişmelerden daha çok, ülkede iktisadi yaşamın bozulmasıydı. Halk yığınlarını umutsuz-

laştıran ve sabrını taşıran asıl faktör buydu. Çarist hükümetin iktisadi alandaki yetersizliği açıkça ortadaydı. Kitleleri eyleme zorlayan onun bu yıkıcı sonuçlarıydı. Savaşan tüm ülkeler, cephedeki milyonlarca insanın geçimini sağlamak, onlara araç gereç temin etmek ve öte yandan ülke içinde, yaşamın normal akışını devam ettirmek zorunluluğundan kaynaklı iktisadi ve mali sıkıntılara maruz kaldılar. Bu çifte görev, ister istemez her yerde gerilimi artırıyordu (özellikle Almanya'da durum daha da güçtü). Buna rağmen Rusya hariç, diğer ülkelerde bu görevin altından kalkılabildi. Ocak 1917'ye gelindiğinde, ülkenin içinde bulunduğu durum artık tahammül sınırlarını iyice zorluyordu. İktisadi kriz öylesine yüksek boyutlara ulaşmıştı ki, emekçi halk, özellikle büyük şehirlerdeki işçiler, et, yağ, şeker hatta ekmek bile bulamaz hale gelmişlerdi. Duma'nın, mahalli idarelerin ve belediyelerin ters yöndeki tüm çabalarına rağmen durum gittikçe daha da kötüleşiyordu. Kıtlığa mahkum olan sadece şehir halkı değildi. Aynı olumsuz durum, araç-gereçten mahrum kalmış ve tam bir iflasa sürüklenmiş ordu için de geçerliydi.

Derken, tüm ülkeyi kendileri ile dayanışma halinde gören ve birkaç haftadan beri aşırı ajite halde bulunan, neredeyse tüm yaşama imkanlarından mahrum bırakılmış Petrograd işçileri, kitleler halinde sokaklara döküldüler. Gösterinin ilk günü -eski takvime göre 25 Şubat 1917- gayet ılımlı geçti. Sokakları tıklım tıklım dolduran işçiler ve işçi aileleri, "ekmek! ekmek! yiyecek hiçbir şeyimiz yok", "ya bize ekmek verirler, ya hepimizi kurşuna dizerler", "çocuklarımız açlıktan ölüyor, ekmek, ekmek!" diye bağırıyorlardı. Hükümet göstericilerin üzerine müfrezeler ve atlı birlikler göndermiş olmakla birlikte, işin en can alıcı noktası olarak, işçilerin üzerine sürülen bu askerler, kalabalığın arasında tebessüm ederek dolaşıyor, subayların emirlerine aldırış etmiyorlardı. Dahası birçok yerde işçilerle birlikte oluyor ve işi silahları onlara vermeye kadar götürüyorlardı. Askeri birliklerin

bu tutumu tabiatıyla kitleleri daha da cesaretlendirdi. 26 Şubat sabahı gösteriler, devrimci bir eyleme dönüştürüldü. Her geçen saat, daha bir tehditkar ve daha bir atak hale gelen kalabalık, kızıl bayraklar açıp "yaşasın devrim, kahrolsun çarlık" diye bağırıyordu. Askerler, ya tarafsızlıklarını muhafaza ediyor ya da açıktan açığa işçilerin saflarına geçiyorlardı. Hükümet ayaklanmacıların üzerine bu kez polislerini salıyordu. Baskın müfrezesi şeklinde örgütlenen polis, evlerin ve hatta kiliselerin çatısına mitralyözler yerleştirip vakit kaybetmeden ayaklanma halindeki kitleye karşı saldırmaya başladı. Gün boyu süren sıcak çatışmalar sonunda polis püskürtüldü, ajanlar öldürüldü ve mitralyözler susturuldu. Cephede bulunan çar, telgrafla olaylardan haberdar edildi.

27 Şubat sabahı, çok kalabalık bir gösterici grubu Nikolayevski Garı Meydanı'nda yeniden toplandı. Hükümet halen "buyruğunda" bulunan iki süvari alayını, atlı ve yaya polis birliklerini olay mahalline gönderdi. Kalabalık iki ateş arasında kalacak şekilde, meydanın bir tarafına askeri alaylar, diğer tarafına polisler yerleştiler. Göstermelik bir uyarıdan sonra, polis şefi saldırı emri verdi. Süvari alaylarına kumanda eden bir subay, kılıcını çekti ve "önce polise saldıralım!" diye bağırarak iki alayı polis kuvvetlerinin üzerine sürdü. Neye uğradığını şaşıran polis güçleri, kaşla göz arasında bozguna uğratıldı. Süvari alayları, etrafında toplanan coşkulu bir kalabalıkla birlikte, elde bayrak Duma'nın hizmetine girmeye hazır olduklarını bildirmek için Torid Sarayı'na doğru yürüyüşe geçtiler. Ardından gelişen olaylar yeterince biliniyor. Duma üyelerini de içine alan geçici bir hükümet oluştu ve hükümet halkın büyük sevinciyle karşılandı. Hükümetin ilk icraatı, demiryolu ile başkente giden çarın trenini durdurmak, bizzat çardan ve oğlu Aleksis'ten tahttan el çektiklerine dair bir belgeyi imzalatmak oldu. Şubat Devrimi'nin dönüm noktalarını bu denli ayrıntıyla izah edişimiz şu sonuca

ulaşmak içindir: kitlelerin eylemi uzun bir deneyin ve moral hazırlık dönemi sonunda gerçekleşmiş kendiliğinden bir eylemdi. Herhangi bir siyasi partinin eylemin örgütlenmesinde rolü olmadığı gibi, ilerleyen süreç içerisinde öncülüğü de söz konusu değildi. Silahlı halk-ordu tarafından desteklenen eylem, siyasi partilerin rolü ve katkısı olmaksızın başarıya ulaştı. Öte yandan baskılar nedeniyle, sol siyasi partilerin bütün merkez örgütleri ve liderleri, devrim esnasında Rusya dışında bulunuyorlardı. Martov, Troçki, Lunaçarski, Losovski, Çernof, Lenin vs. bunlar arasında sayılabilir. Tüm bu isimlerin ülkeye geri dönüşü ancak devrimden sonra oldu.

Duma tarafından çarlığın kalıntıları üzerinde oluşturulan Geçici Hükümet, kuşkusuz, burjuva ve tutucu bir karakter arz ediyordu. Geçici Hükümet üyelerinin -Prens Lvoff ve diğerleri- hemen hemen hepsi siyasi olarak Anayasalcı-Demokrat Parti'ye, sosyal olarak imtiyaz sahibi sınıflara mensuptular. Onlar için, devrim, potansiyel olarak çarlığa son vermişti; şimdi düzeni yeniden kurmak, başta cephede olmak üzere, ülkenin içinde bulunduğu durumu iyileştirmek, yeni rejimi, hükümet biçimini ve yasaları yeni bir temelde ele alıp hazırlayacak olan Kurucu Meclis'i toplantıya çağırmak gerekiyordu. O zamana kadar halkın, uslu bir çocuk gibi yeni efendilerinin lütuf buyuracakları iyilikleri beklemesi gerekiyordu. Bu yeni efendiler, halkı "uygarlaşmış" Batı ülkelerine imrenmek zorunda kalmayacak ılımlı burjuvalar olarak tasarlıyorlardı. Üyelerinden bazıları, çekinerek ılımlı bir burjuva cumhuriyeti öngörüyor olsa da Geçici Hükümet'in siyasi hedefleri hiç de öyle anayasal bir monarşinin ötesine geçmiyordu. Tarım ve işçi meseleleri, Batılı modellere göre çözülmek üzere, gelecek hükümete -geçici olmayan- havale ediliyor; geçici hükümet, halk yığınlarını susturup disipline etmeye, itaatkar kılmaya çalışarak hazırlık sürecinin gereklerini yerine getiriyordu.

Şaşırtıcı olgulardan birisi de "güvenilir" siyaset adamlarının, büyük bilginlerin, iktisatçıların, sosyologların hesaplarında ve öngörülerinde yanılmış olmaları idi. Örneğin, Nisan ya da Mayıs ayında New York'ta hazır bulunduğum bir konferansta, Rus Kurucu Meclisi'nin oluşumu ve gelecekteki olası işleyişine dair uzun uzadıya "bilimsel" bir analiz yapan saygın bir profesöre, "Rus Devrimi Kurucu Meclis'e aldırış etmediği taktirde neler öngördüğünü" sordum. Profesör biraz alaycı bir üslupla, bu itirazın anarşist bir kafanın ürünü bir fantezi olduğu, kendisinin ise fantezilerle ilgilenmediği cevabını verdi. Olayların akışı, sayın profesörün çok büyük bir yanılgıya düştüğünü gösterecekti. Onun, iki saati bulan "bilimsel" analizine konu bile olamayan bir ihtimal, tam tamına birkaç ay sonra gerçekleşti... Sırası gelmişken, burada bizzat kişisel bir görüşü açıklamama izin verilsin: 1917'de, politikacılar, yazarlar, profesörler -Rus ve yabancı-, çok az istisna dışında, Rus Devrimi'nde Bolşevizm'in zaferi öngörüsünü vaktiyle önemsememiş olduklarını büyük bir ustalıkla bir kenara bıraktılar. Bugün bu bayların çoğu, Bolşevizm'i zafer kazanmış bir olgu olarak kabul ediyorlar. Kesinlikle eminim ki, bu baylar, aynı açık "falcılık" ve aynı "hünerle" anarşizmin dünya sosyal devrimindeki gerçek ve nihai zaferi öngörüsünü de, önce hor görüp ardından onu da kabul etmekten geri kalmayacaklardır.

Geçici Hükümet, önüne çıkacak olan baş edilemez engelleri hiç hesaba katmıyordu. Halihazırda hükümetin önündeki en ciddi engel, çözüm bekleyen meselelerin karakteri idi.

Savaş Meselesi: Rus ordusu, fizik ve moral açıdan sıfırı tüketmişti. Bir yandan yoksulluk, öte yandan devrim, ülkeyi şimdi daha fazla sarsıyordu. Hükümetin aklına gelen iki çözüm vardı: ya savaşı bırakıp ayrı bir barış antlaşması imzalamak, orduyu terhis etmek ve tüm eforu ülke içindeki meselelerin çözümü için sarf etmek ya da imkansızı başararak ordunun moralini ye-

niden yükseltmek, disiplini sağlamak, cepheyi olduğu gibi tutarak Kurucu Meclis'in toplanmasına kadar savaşa devam etmek. Kuşkusuz ilk çözüm, savaşan diğer ülkelerle ittifak halinde bulunan ve ittifakın olası bozuluşunu, ulusal onursuzluk sayan ulusalcı bir burjuva cumhuriyet için kabul edilemezdi. Geçici olması itibari ile Kurucu Meclis'in toplanmasından önce çok önemli değişiklikleri göze alamayan hükümet, ikinci çözümü benimsedi. Oysa mevcut şartlarda bunu gerçekleştirmek imkansızdı. Böylesi bir seçim ister istemez meselenin askıya alınması anlamına geliyordu.

Tarım Meselesi: Devrim, nüfusun %85'ini oluşturan ve toprak isteyen köylülerin bu isteklerine karşı konulamaz bir hız kazandırmıştı. Yüzyıllardan beri kandırılmış, sömürülmüş köylü yığınlarının sabırları taşıyor ve artık hiçbir vaat duymak istemiyorlardı. Onlara prosedür ya da tören değil, ne pahasına olursa olsun toprak gerekiyordu. Zaten bir yandan köylüler, mülk sahiplerini kovarak topraklarına el koymaya başlamışlardı bile. Tartışmaları, dalavereleri, hükümetin ya da Kurucu Meclis'in alacağı kararları beklemeksizin tarım sorununu kendi yöntemleri ile çözüyorlardı. Köylülerden oluşmuş olan ordu, bu eylemi desteklemeye kesinlikle hazırdı. Geçici Hükümet ya olaylar karşısında pes edecek ya da ayaklanma halindeki köylülere ve dolayısıyla orduya karşı savaşacaktı. Doğal olarak ikincisini seçti. Ancak bunda hiç başarı şansı yoktu.

İşçi Meselesi: Burjuva hükümet için, köylülerin problemi gibi, işçilerin problemi de çözümsüz bir durum arz ediyordu. İşçi yığınları devrimle en yüksek refaha ulaşmak ve tüm hakları elde etmek için çalışırken, burjuva hükümet tabiatıyla bu hakları asgari bir seviyede tutmak için çaba harcıyordu.

Ertelemeye gelmeyecek ölçüde korkunç olan meselelerden biri de, dev boyutlara ulaşan iktisadi krizdi. Savaşın ve devrimin ortasında, altüst olmuş, üretim gücü dağılmış bir ülkede, üreti-

mi, dağıtımı, mübadeleyi vs. yeniden düzenlemek gerekiyordu.

Geriye bir de siyasi meseleler kalıyordu ki, bu şartlarda bu meselelerin çözümü neredeyse imkansız gibi görünüyordu. Geçici Hükümet, bir an evvel Kurucu Meclis'i toplamakla yükümlüydü, ancak çeşitli sebeplerden ötürü bunu başaramıyordu. Bir ölçüde de işine geliyordu. Zira, hükümetin asıl amacı Kurucu Meclis'in kuruluşunu mümkün olduğu kadar ertelemek ve bu süre içerisinde anayasal bir monarşiyi yerleştirmeye çalışmaktı. Onca mesele çözüm beklerken, bu arada çok daha korkunç başka engeller dikildi hükümetin karşısına.

Bu engellerden en önemlisi, işçi sovyetlerinin, özellikle Petrograd işçi sovyetinin yeniden dirilişi oldu. Devrimin ilk günlerinden itibaren toplanmış olan sovyete, işçiler, ağırlıklı olarak Menşevikler ve sağ sosyalist-devrimciler arasından seçilen delegeler göndermiş olmakla birlikte, sovyetin ideolojisi ve programı, Geçici Hükümet'in projelerine kesin olarak karşıttı. Öte yandan Geçici Hükümet'in moral seviyesi ve eylem gücüyle mukayese edildiğinde, Petrograd sovyetinin moral seviyesi ve eylem gücü daha yüksekti. Sovyet adeta ülkede Geçici Hükümet'le birlikte hesaba katılması gereken bir tür gölge-hükümetti. Hükümetin böylesine güçlü bir etkisi olan sovyete karşı savaş açmak istemesi pek doğaldır. Ancak her türlü örgütlenmenin ve toplumsal eylemin özgürlüğünü açıkça ilan eden bir devrimin ertesinde böyle bir işe girişmek imkansızdı. Bu durumda hükümetin bu kötü oyuna tebessüm etmek, rakibini hoş görmek ve onunla arasını iyi tutmaktan başka yapacak hiçbir şeyi yoktu; zira gerek ordunun gerekse emekçi halkın kendisine yönelik antipatilerini gayet iyi hissediyorlardı.

Hem ne kadar rahatsız edici olsa da, Geçici Hükümet'in, bu ikinci Geçici Hükümet'le yani sovyetle görüşmek zorunda kalması, atlatılması gereken en büyük badirelerden birisiydi. Sosyalist partilerden gelen sert eleştiriler ve güçlü propaganda,

özellikle aşırı sol unsurların (Sol Sosyalist-Devrimciler, Bolşevikler, Maksimalistler, Anarşistler) hükümetin önündeki engeli daha da korkunç hale getiriyordu.

Güçlü ve iyi örgütlenmiş, büyük bir maddi güç (ordu, silah, para vs.) kullanma kapasitesine sahip bir burjuva sınıfının, kendi iradesini ve iktidarını devrim durumundaki bir ülkeye empoze etmeye girişmesi olağandır. Ancak Rusya'da böyle bir burjuvazi yoktu ve genel koşullar mevcut burjuvazinin ülkeye iktidarını dayatmasına hiç de elverişli değildi.

Tüm bu nedenlerden dolayı "Geçici Hükümet" apaçık bir başarısızlığa uğruyor, kararsızlık gösteriyor ve zaman kazanmaya çalışıyordu... Bu arada, bütün problemler olduğu gibi duruyor, hükümet karşıtı mücadele her geçen gün daha bir yoğunluk kazanıyordu. Ilımlı sosyalistlerin en etkili isimlerinden birisi olan Kerenski, hükümete atanalı henüz 60 gün olmuştu ki, hükümet yerini "koalisyon hükümeti" denen bir hükümete bırakmak zorunda kaldı.

Sosyalistler ve burjuvalardan oluşan bu yeni koalisyon hükümeti, daha iyi sonuçlara varabilir miydi? Kesinlikle hayır! Zira mevcut koşullar onu da, ister istemez kendisinden önceki hükümet gibi bir sonuca mahkum ediyordu. Zayıf ve yönsüz bir burjuvaziye dayanma zorunluluğu, sürüp giden savaş, mevcut problemlerin çözümündeki yetersizlikler, radikal soldan gelen saldırılar ve daha bir yığın sıkıntı içinde çırpınan hükümetin ömrü de ilki kadar kısa oldu ve yerini, neredeyse sadece sosyalistlerden oluşmuş bir hükümete bırakmak üzere çekildi.

Kerenski'nin başında bulunduğu, dahası ülkenin bir tür dükü ve efendisi olduğu üçüncü bir hükümet kuruldu. Sosyalist- Devrimci Parti, onu aynı zamanda devrimin de efendisiymiş gibi peşi sıra sürüklemeye mecburmuş gibi görünüyordu.

Bununla birlikte bu hükümetten de bir şey çıkmadı.

Kerenski Hükümeti'nin düşüş nedenleri, önceki hükümetlerin düşüş nedenleri ile temelde aynıydı.

Kerenski Hükümeti'nin içinde bulunduğu anın sorunlarını çözmedeki yetersizliğine, ılımlı sosyalistlerin savaşı bitirmelerinin imkansızlığına ve burjuva demokratik sınırlarda tutma arzularına ek olarak, bazı yeni faktörler nedeniyle hükümetin durumu daha da kötüleşti.

Bunlardan birincisi, dönem itibari ile yeniden toparlanmış ve oldukça etkili bir propaganda faaliyetine başlamış olan Komünist Parti (Bolşevik) faktörü idi. Keskin eleştirilerini bir sürü kanalla dile getiren, şayet iktidar olursa devrimin bütün problemlerini çözmeyi başarabileceğini vaat eden Komünist Parti, işçi kitleleri ve ordu içinde gitgide daha fazla sempati kazanıyordu. Başında Lenin'in bulunduğu güçlü bir merkez komiteye sahip olan Komünist Parti, daha Haziran ayında, en yetkin kadrolarını, ajitatörlerini, propagandistlerini, eylem adamlarını hummalı bir faaliyet için hazır hale getirmiş ve kısa sürede duruma hakim olmuştu. Ayrıca Haziran 1917'de Kerenski'nin Alman cephesine yönelik görülmedik bir başarısızlığa uğramış saldırısını, Kronştat denizcileri tarafından desteklenen Petrograd işçi ayaklanmasını (Ayaklanma Kerenski tarafından bastırılmış; onun popülaritesine büyük bir darbe indirmişti.) ve nihayet iki Kafkas alayı ile cepheyi bölmeye kalkışan ve Petrograd'a, karşı-devrimci bir yürüyüşe girişen General Kornilov'un hareketini hesaba kattığımızda, tüm bu olayların işçi kitlelerini ve orduyu, hükümetten, Kerenski'den ve genel olarak ılımlı sosyalistlerden soğuttuğunu ve Komünist Parti'nin daha da güçlenmesine yol açtığını daha açık bir şekilde kavrayabiliriz.

Bu faktörlerden ikincisi, Bolşeviklerin aynı dönemde, gerek sovyetlerde gerek diğer işçi örgütlerinde ezici bir zafer sağlamış olmaları idi. Ilımlı sosyalistler (Menşevikler ve sağ sosyalist-devrimciler) her yerde, yerlerini Bolşeviklere bırakmak zorunda

kaldılar. Böylece Bolşevikler saldırı için en uygun stratejik mevzileri ele geçirdiler. İşçi hareketi üzerinde hakimiyet kurup ordunun sempatisini kazandılar.

Özetlersek; Şubat'tan Ekim'e kadar birbirini izleyen ılımlı ya da muhafazakar hükümetlerin, mevcut şartlarda, olağanüstü ağırlıktaki problemleri çözmekteki apaçık yetersizlikleri, ülkeyi devrimin eşiğine getirdi.

Aşırı solun, doğrudan doğruya sosyal devrime yönelik şiddetli propagandası, tek kurtuluş yolu olarak ortaya koyduğu sosyal devrim şiarı kitleleri sardı ve daha az önemli diğer faktörlerle birlikte, devrimin bu çarpıcı yürüyüşüne katkıda bulundu. Böylece 1917 Şubat'ında çok sayıda doğal faktörün sonucu olarak, siyasal devrimin burjuva demokratik ve ılımlı sosyalist bütün etaplarını hızla geçen Rus Devrimi, Ekim'de, bütün engellerden temizlenmiş olan sosyal devrim güzergahına yerleşti. Tüm hükümetlerin ve ılımlı siyasi partilerin iflasından sonra, emekçi kitlelerin, varolan son partiye, sosyal devrimi tasarlayan ve iktidar şartıyla devrimin tüm meselelerinin tam ve acil çözümünü vaat eden tek partiye, Komünist Parti'ye yönelmeleri gayet mantıklı ve doğaldı.

Bu noktada hemen bir soru takılıyor akıllara: Madem ki anarşistler, kitleler üzerinde etkiliydiler, öyleyse neden kitleler, liberter düşünceye inanmak ve onu uygulamaya koymak yerine, Bolşevik Parti'yi izlemeyi tercih ettiler? Anarşistler açısından hatırı sayılır bir öneme sahip olan bu soru, gerek liberter gerekse diğer basında birçok kez irdelendi. Ancak öyle görünüyor ki, konu ile ilgili olarak şu ana dek yapılan incelemeler eksik ve taraflıydı. Dahası soru, ağırlıklı olarak, anarşist düşünceyi ve hareketi mahkum etmeye çalışan, anarşist hareketin Rus Devrimi pratiğindeki başarısızlığını, anarşist düşüncenin genel başarısızlığına bağlamaya çalışan insanlar tarafından ele alındı. Bu yüz-

den, burada sorunu mümkün olduğu ölçüde geniş bir biçimde incelemekte fayda var.

Bana göre 1917 Devrimi esnasında Bolşevizm'in anarşizm üzerindeki zaferinin temel nedenleri şunlardır:

• Genel olarak halk yığınlarının ruhsal durumu. Her yerde olduğu gibi Rusya'da da, devlet, kitlelere tarihsel olarak verilmiş doğal ve ebedi bir unsur olarak görünüyor; insanlar kendilerine, devletin kabul edilebilir bir kurum olup olmadığını sormuyorlardı bile. Benzer bir soru asla akıllarına gelmiyor, eğer birisi bu tür birşeyden söz ederse onu anlayamıyorlardı.

• Birkaç illegal broşürün dışında, anarşist literatürün hemen hemen hiç bulunmadığı Rusya'da yüzyıllardan beri süregelen bu devletçi önyargı, sonraları daha da pekişmişti. Rus gençliğinin, sosyalizmi devletçi bir bakış açısı altında ele alan bir literatür yardımıyla eğitilerek yetiştiğini unutmamak gerekir. Gerek Marksistler gerek anti-Marksistlere göre, devlet, tartışma götürmez bir şekilde tüm insan toplumunun temelini oluşturuyordu. Rus genç kuşakları, hiçbir zaman sosyalizmi, devletçi bir çerçevenin dışında gözlerinde canlandıramıyorlardı. Kimi istisnalar dışında, 1917 olaylarına kadar, anarşist düşünce gençlik tarafından bilinmiyordu.

• 1917 Devrimi'nin başlarında, Bolşevikler dahil, tüm sosyalist partiler önemli militan kadrolarını-işçi ve aydın- kapsamlı bir faaliyet için hazır hale getirebilmişlerdi. Özellikle ılımlı sosyalist partilerin, o dönem Rusya'da çok sayıda üyesinin bulunması, sosyalizmi başarıya götüren önemli etkenlerden biriydi. 1917 olaylarıyla birlikte yurtdışında bulunan Bolşevik kadrolar da dönüp vakit kaybetmeden faaliyete koyuldular. Devrimin başından beri örgütlü olarak hareket eden Bolşeviklerle karşılaştırıldığında, Rusya'da anarşistlerin sadece bir avuç insandan ibaret olduğunu söyleyebiliriz.

1917 Temmuz'unun başlarında, yurtdışından Rusya'ya dö-

nüp Petrograd'a geldiğimde, başkentin her köşesinde ve banliyölerde, miting ve konferans duyuruları yapan çok sayıda Bolşevik afiş dikkatimi çekmişti. Bolşeviklerin, başkentte ve diğer şehirlerde çok büyük bir etkiye sahip günlük gazeteler çıkardıklarını ve az çok her yerde (fabrikalar, kamu kuruluşları, ordu vs.) çekirdek birimler oluşturduklarını biliyor olmama rağmen, bu denli güçlenmiş olacaklarına ihtimal vermiyordum doğrusu. Aynı zamanda, büyük bir hayal kırıklığı ile Petrograd'da ne şifai bir anarşist propaganda ne de anarşist bir gazete bulunmadığını görüyordum. Petrograd'da oldukça aktif bir faaliyet yürüten birkaç liberter grup vardı, ama bu gruplarda yer alan "kadrolar" çaplı bir propaganda faaliyeti için henüz çok yetersizdiler. Muhteşem bir devrimin 5. ayında, Bolşevik Parti'nin yazılı ve sözlü muazzam propagandasına karşın, ülkenin başkentinde ne bir anarşist gazete ne anarşist propaganda! Ülkeye döndüğümde edindiğim ilk intiba buydu. Neyse ki Ağustos aymda, yurtdışından dönen arkadaşlardan oluşan anarko-sendikalist grubumuz, binbir güçlükle de olası sonunda haftalık bir gazete çıkarmayı başardı: Golos Truda (Emeğin Sesi). Sözlü propagandaya gelince; kuşkusuz üç-dört yetenekli arkadaşm yürüttüğü propagandanın sözü bile edilemez. Bununla birlikte Moškova'da durum daha iyi idi. Orada, oldukça geniş bir federasyon tarafından 'Anarşi' başlığı altmda çıkarılan günlük bir gazete bulunuyordu. Ancak ülkenin geri kalan kesiminde liberter güçler ve liberter propaganda görece daha zayıftılar. Buna rağmen şaşırtıcıdır ki, anarşistler az çok her yerde kesin bir etki yaratmayı başardılar.

Rusya'ya döndüğümde, arkadaşlar, gördüğüm manzara karşısında neler düşündüğümü sorduklarında, onlara şunu söyledim: "Gecikmişliğimiz telafi edilemez. Bu tıpkı, bizden 5 km. önde, saatte 5 km. hızla giden, hiçbir istasyonda durmayan ve Bolşeviklerin elinde bulunan bir trene yaya olarak yetişmek gibi birşey. Biz sadece bu trene yetişmeye değil, hareket halindey-

ken ona, asılarak binmeye, orada Bolşeviklerle kavga etmeye, onları trenden atmaya ve üstelik treni ele geçirmemeye -en zor olanı bu- onu, onun çalıştırılmasını sağlayan kitlelerin hizmetine vermeye mecburuz. Bunun başarılması için bir mucize gerekir. Bizim görevimiz bu mucizeye bel bağlamak ve onun için çalışmaktır."

Eklemek gerekir ki, devrim sırasında bu mucize, biri 1921 Kronştat Ayaklanması; diğeri, Ukrayna Mahnovist Hareketi esnasında olmak üzere, en azından iki kez gerçekleşiyordu (bunları ilerde ele alacağız.).

• Eğer Rus işçi kitleleri, kendi deneyimli, güvenilir, inisiyatifli sınıf örgütlerine sahip olmuş olsalardı, olanca yetersizliklerine rağmen anarşist kadrolar onlara bilinç taşıyabilirlerdi. Oysa gerçeklik tamamen başkaydı. İşçi örgütleri, ancak devrim esnasında kuruldular ve derhal, nicel olarak olağanüstü bir atılım yaptılar. Tüm ülke, hızla geniş bir sendikalar, fabrika komiteleri ve sovyetler (konseyler) ağı ile kaplandı. Tüm bu örgütlenmelerin ne önhazırlıkları ne tecrübeleri ne net bir ideolojileri ne de bağımsız bir inisiyatifleri vardı. Onlar henüz, fikir mücadelesi denen şeyi yaşamamışlardı. Hiçbir tarihsel geleneğe sahip olmadıkları gibi, rollerinin ve gerçek misyonlarının da doğru bir kavrayışı içinde değillerdi. Liberter düşünce onlar tarafından kesinlikle bilinmiyordu ve sınırlı sayıdaki anarşist güçlerin onları aydınlatabilmeleri için gerekli olan zaman çok kısaydı.

Liberter gruplar, sadece fikirleri yayan "verici aygıtlar"olabilirler; fikirlerin yaşam bulması için, bu fikir dalgalarını yakalamaya ve uygulamaya hazır işçi örgütlenmeleri, yani "alıcı aygıtlar" gereklidir. Eğer bu tür örgütlenmeler varsa, anarşistler buralarda üye sıfatıyla yer alıp kendi fikirlerini yayar, kendi örgütlenme modellerini hayata geçirmeye çalışırlar. Oysa Rusya'da bu "alıcı aygıtlar" yoktu. İşçi örgütleri devrim esnasında, bu "alıcı" rolünü yerine getirmeden birdenbire kuruluyor ve derhal

harekete geçiyordu. Diğerlerine nazaran, sayısal açıdan çok daha az olan, birkaç "verici aygıt" tarafından yayılan anarşist fikirler, havada kalıyor hiçbir pratik sonuç yaratmıyor, hatta somut bir yankı bile uyandırmıyordu. Bu şartlarda anarşist düşüncenin kendine bir yol açıp ilerleyebilmesi için, Bolşeviklerin anarşistler gibi hareket etmesi ya da kendi tekellerine, ardından Bolşevik devletin boyunduruğu altına almadan önce, işçi örgütlerine fikir edinebilme ve bu fikirleri hayata geçirebilmeleri için gerekli olan zamanı tanımaları gerekiyordu. Birinci olasılık hiç kuşku yok ki geçersizdi. İkinciye gelince; Bolşevikler, işçi örgütlerini ele geçirerek bu örgütlerin anarşist fikirleri tanımalarına ve devrimi özgürlükçü bir anlayışa göre yeniden yönlendirmelerine fırsat vermeyerek bu olasılığı da geçersiz kıldılar. Özetle; başından beri anarşist düşünceyi toplumsal açıdan kavramaya ve gerçekleştirmeye hazır "alıcı aygıtların", yani işçi örgütlenmelerinin yokluğu ve bu tür "alıcı aygıtları" oluşturabilmek için gerekli olan zamanın bulunmayışı 1917 Devrimi'nde anarşizmin başarılı olamayışının temel nedenlerinden birisi oldu.

Bizzat anarşistler arasında, kısmen itibar gören bir düşünce vardır. Bu düşünceye göre, özellikle verili şartlardan dolayı, anarşistlerin, partilerin, iktidarın vs. inkarından geçici olarak vazgeçerek, Bolşevikler gibi davranıp bir çeşit siyasi parti oluşturmaları ve iktidarı geçici olarak almak için gayret göstermeleri gerekir. Ancak bu yolla, kitleleri peşlerinden sürükleyebilecekleri, Boışevikleri yenebilecekleri ve iktidarı ele geçirip ardından derhal "anarşiyi örgütleyebilecekleri" söylenir. Olayları bu biçimde ele almanın ciddi bir sorun olduğunu belirtip burada bu soruna ayrıntılarıyla girmeksizin kişisel görüşümü kısaca açıklamakla yetineceğim. Bu uslamlamanın baştan aşağı yanlış ve tehlikeli olduğunu düşünüyorum. Zira böylesi bir yolla anarşistler zafere ulaşmış olsalar bile (oldukça şüpheli), bu, anarşizmin temel prensiplerinden "geçici olarak vazgeçme" karşılığın-

da elde edilmiş bir zafer olur. Böylesi bir zafer ise asla prensibin zafere ulaşması anlamına gelmez. "Güç" ile iktidarı almış olan - amma da anlamsız!- sadece Bolşevizm'in bir türüne varmış olurlar. Eğer iktidarı, iktidar olarak yok etmek mümkün olsaydı, anarşizmin varlık nedeni ortadan kalkardı. İktidarın iktidarla yıkılabileceğini düşünen insan anarşist olamaz. Ancak ve ancak, iktidarı, otoriteyi ve devleti, devlet ve "sürüklenen kitlelerle" yıkmanın imkansız olduğunu gören kişi anarşisttir. "Büyük bir iyi niyet" ve "geçici" olarak bile olsa, başvurulur vurulmaz, anarşist olmak bir yana, anarşizmden vazgeçilir ve Bolşevik prensipler benimsenir. Başlı başına kitleleri gücün arkasından sürükleme fikri bile anarşizme aykırıdır. Zira, anarşizm haklı olarak, iktidar adayları tarafından sürüklenmiş olan kitleler vasıtasıyla anarşizme ulaşacağına inanmaz.

• Daha önce sıraladığım nedenlerle aym derece öneme sahip olmakla birlikte, bir olayı daha ekleyeceğim: Kitlelerin güven ve sempatilerini kazanmak maksadıyla Bolşevik Parti, gerek basında gerekse sözlü propagandasında "yaşasın toplumsal devrim", "kahrolsun savaş, yaşasın dolaysız barış", "topraklar köylülere, fabrikalar işçilere!" gibi anarşistlerden ödünç aldığı sloganları kullandı. Bu sloganlar öylesine etkileyici idiler ki, emekçi kitleler tarafından derhal benimsendiler.

Anarşistlerin imzası altında, belli prensiplere tekabül eden ve kesinlikle içten olan bu sloganlar, Bolşeviklerin ağzmda, liberterlerinkinden tamamen farklı olan çözümler ifade ediyordu.

"Sosyal devrim" anarşistler için, devletçi örgütlenmenin, siyasi aktivitenin ve otoriter tüm idari sistemlerin dışında gerçekleşen bir dönüşüm anlamına geliyordu. Anarşistlere göre, yeni bir toplumun, yeni metotlarla, yani devlet aracılığıyla değil, her türden derneğin özgür federasyonu, sağlıklı ve üretken aktiviteleri yoluyla inşa edilmesi sosyal devrimin esasıydı. Oysa Bolşevikler "sosyal devrimi" herşeyi yapabilme gücüne haiz bir dev-

let, kadiri mutlak bir iktidar ve diktatoryal bir yönetim vasıtasıyla inşa etmeyi düşünüyorlardı.

Anarşistler devleti, yönetimi, siyaseti ortadan kaldırmayan bir devrimi, sosyal devrim değil, olsa olsa sosyal motiflerle süslenmiş basit bir siyasi devrim olarak görüyorlardı. Oysa, komünistler için, kendi devlet örgütlenmelerinin, kendi yönetimlerinin iktidarı, sosyal devrimden söz etmek için yeterliydi. Demek ki, "sosyal devrim" anarşistler için devletin ortadan kalkmasını ve yeni bir sosyal örgütlenme tarzının doğuşunu ifade ederken; Bolşevikler için tersine, devletin yeniden dirilişini ifade ediyordu. Yani devletin ele geçirilmesi ve yeniden örgütlenmesi, onlar tarafından "sosyalizmi inşa etmek" olarak adlandırılıyor; sosyalizmin yalnızca devlet tarafından inşa edilebileceği, başka türlüsünün mümkün olmayacağı ileri sürülüyordu. Anarşistler ise, sosyalizmin devlet tarafından inşa edilebilmesinin imkansız olduğuna inanıyorlardı.

Yorum farkı gibi görünen şey aslında esasa değin bir farktı (Ekim Devrimi sırasında, hemen hemen her yerde, Troçki'nin "iktidarın örgütlenmesi" konulu konferansını duyuran duvar ilanlarını gördüğümde, bunun tipik ve talihsiz bir hata olduğunu söylüyordum arkadaşlara; zira, eğer söz konusu olan sosyal devrim ise iktidarın değil, devrimin örgütlenmesine kafa yormak gerekir diyordum.).

"Dolaysız barış" sloganının yorumu da farklıydı. Anarşistler bu çağrıdan, yöneticilerin, politikacıların, subayların, generallerin dışında bizzat silah altına alınmış yığınlar tarafından yerine getirilecek olan geniş kapsamlı ve doğrudan bir eylemi anlıyorlardı. Onlara göre, bu kitlelerin tüm dünyaya, yüksek sesle, kapitalistlerin çıkarı için aptalca savaşmayı reddettiklerini, bu anlamsız kıyımdan bıktıklarını ilan ederek cepheyi terk etmeleri ve ülkelerine geri dönmeleri gerekiyordu. Anarşistler açıkça, böylesi soylu bir davranışın, öteki ülkelerin askerleri üzerinde çar-

pıcı bir etki yaratacağını, savaşın bitimine ve belki de dünya devrimine gidecek olan bir dönüşüme yol açacağı düşüncesindeydiler. Bolşevikler ise Alman generallerle müzakereler sonucunda, siyasi ve diplomatik yollarla sağlanacak bir barışı düşünüyorlardı. Görüldüğü gibi her iki yorum da kökten farklıydı.

"Topraklar köylülere, fabrikalar işçilere!"... Anarşistler bu slogandan, her kim olursa olsun, toprağın hiç kimsenin mülkiyetinde olmamasını; onu işlemek isteyen insanların oluşturacakları dernek ve federasyonların tasarrufunda bulunmasını; hiç kimsenin sömürülemeyeceği bir tarzda işletilmesi gerektiğini anlıyorlardı. Yine onlara göre fabrikaların, madenlerin, makinelerin vs.... nin de üretici işçi örgütlenmelerinin ve onların geniş federasyonlarının tasarrufunda olması gerekiyordu. Oysa Bolşevikler, aynı slogandan, tam manasıyla devletleştirmeyi anlıyorlardı. Onlara göre topraklar, fabrikalar, imalathaneler, makineler, ulaşım yol ve araçları, her şey, daha sonra emekçilerin tasarrufuna bırakılmak üzere devlet mülkiyetinde olmalıydı. Bir kez daha yorum farkı esasa ilişkindi.

Kitlelere gelince; onlar bizzat sezgisel olarak, tüm sloganları daha ziyade özgürlükçü anlamlarıyla düşünüyorlardı. Ancak daha önce belirttiğimiz gibi anarşist ses o denli zayıftı ki, geniş halk kitleleri bu sesi duymuyor, bu iyi ve haklı sloganları yalnız Bolşeviklerin savunduklarını sanıyorlardı. Bolşevik Parti, her zaman her yerde, kendisini işçilerin ve köylülerin çıkarları için mücadele eden ve iktidara gelince sosyal devrimi tamamlamayı başarabilecek olan tek parti olarak gösteriyordu.

"İşçiler ve köylüler! Bolşevik Parti sizi savunan tek partidir. Başka hiçbir parti, zafere giden yolda size önderlik edemez. Bolşevik Parti sizden yana olan ve gerçekten sizin olan tek partidir. İktidarı alması için ona yardım ediniz, çünkü sonuçta kazanan siz olacaksınız..." Bolşevik propagandanın bu motifi, sonunda gerçek oldu. Sol-sosyalist devrimcilerin partisi bile Bol-

şeviklerle rekabet edemedi. Bununla birlikte bu parti o denli güçlüydü ki, Bolşevikler onu her zaman hesaba katmak ve hatta bir süre için hükümette sandalye vermek zorunda bile kaldılar.

Öte yandan, kitleler doğal olarak, bu yorum farklarının inceliklerine nüfuz edebilecek, bu farklılıkların önemini kavrayacak düzeyde değildi. Nihayetinde Rus emekçileri siyasi olaylara pek öyle meyilli değildi. Bu anlamda Bolşevik yorumun tehlikelerini hesap edemiyorlardı. Ekim Devrimi'nden birkaç hafta önce, Bolşevik Parti'nin iktidara yerleşmesine izin verdikleri taktirde, devrim adına pek yakında ortaya çıkacak olan tehlikeden, umutsuz bir çaba da olsa, yazılı ya da sözlü olarak kitleleri haberdar etmeye çalıştığımı hatırlıyorum. Emekçilerin anlamakta güçlük çektikleri bu tehlike konusunda ısrarlıydım. Konuşmalarımızda bana defalarca şunu söylediler: "Arkadaş, biz seni çok iyi anlıyoruz. Ancak bizi savunanlarla ihtiyatlı bir yaklaşımı koruyarak mutabık olmamız gerekiyor. Hiçbir şeye körü körüne inanmıyoruz. Bolşevikler şimdiye kadar, bize asla ihanet etmediler; dobra dobra bizimle hareket ediyorlar; onlar bizim dostlarımızdır, çünkü bize yardım ellerini uzatıyorlar. İktidara gelir gelmez bizim taleplerimizi ön plana çıkaracaklarını ileri sürüyorlar. Bu bize doğru görünüyor. Öyleyse onları neden reddedelim? Hele bir iktidar olmaları için onlara yardım edelim, sonrasını görürüz!"

Kurumlaşmış ve silahlanmış Bolşevizm'in -daha ziyade Bolşevik devletin- emekçiler için çok daha tehlikeli olacağını, üstelik onu ortadan kaldırmanın, herhangi bir devleti ortadan kaldırmaktan çok daha zor olacağını bir kez daha tekrar ettiğimde bana: "Çarlığı deviren biziz, biz emekçiler! Şimdi, Kerenski'yi devirecek olan da biziz. Eğer sen haklı çıkarsan, eğer Bolşevikler sözlerini tutmaz ve bize ihanet ederlerse, daha öncekileri nasıl devirdiysek, onları da devirir ve o zaman anarşist dostlarımızla birlikte hareket ederiz." Israrla ve haklı olarak, birçok ne-

denden dolayı, Bolşevik devleti devirmenin çok zor olacağını ileri sürdüğümde, yine ikna olacak gibi görünmüyorlardı.

Tüm bunlara şaşırmamak gerekir, zira siyasette ustalaşmış ülkelerde bile (örneğin Fransa gibi), devrim isteyen emekçi kitleler ve aydınlar, bir siyasi partiyi iktidara getirmenin ve bu parti en solcu parti bile olsa, hangi etiket altında olursa olsun devletin, devrimi ölüme götüreceğini anlayamamışlardı. Hiçbir zaman, hiçbir siyasi tecrübeye sahip olmamış Rusya gibi bir ülkede başka türlü olabilir miydi? 1917 Rusya'sında iktidar yanlısı devletçi düşünce, daha safdışı edilmiş değil. Kuşkusuz, kitlelerin bizim propagandalarımızla aydınlanmaları ve sonunda bu devletçi düşüncenin tehlikelerini kavramaları için çok büyük tarihsel deneyler ve çok daha fazla zaman gerekiyor.

Özetle, Rus Devrimi'nde, Bolşevizm'in anarşizme üstün gelmesinin başlıca sebebi, temelde böylesi bir kavrayışın yokluğu oldu.

Yeniden olayların akışına dönersek; Eylül'den itibaren ortamın iyice hareketlendiğini, kitlelerin yeni bir devrim için hazır hale geldiklerini görürüz. Temmuz ayında Petrograd'da, Kaluga'da, Kazan'da gerçekleşen kimi ayaklanmalar ve çeşitli kitle eylemleri, bir anlamda yaklaşan devrimin sinyalleri idi.

Bolşevik Parti'nin ajitasyonu ortalığı kasıp kavuruyor; işçi ve asker militanlarını gerektiği gibi istihdam eden parti, harıl harıl büyük kavgaya hazırlanıyordu. Hatta olası başarı durumu gözetilerek, başta Lenin olmak üzere, öteki kadroların da yer aldığı hükümet listesi, daha şimdiden düzenlenmişti bile.

Anarşistler, eylemlerini desteklemek ve onları aydınlatmak için kitlelerin yanında yer aldılar.

Sırası gelmişken, Bolşeviklerle anarşistleri birbirinden ayıran önemli bir ilkesel ayrımın yanı sıra, birbirleri arasında, köklü düşünce ve duygu ayrılıkları bulunduğunu da hatırlatalım. Her iki eğilimin militanları arasında, çok şiddetli tartışmalara

konu olması itibari ile, bunlardan ikisi üzerinde biraz duralım.

Birinci olarak; Bolşevikler üretimin işçi denetimine tabi hale gelmesini, yani işletmelerin yönetimine işçilerin müdahalesini savunuyorlardı. Anarşistler ise, eğer bu denetim sahiden geçerliliği olan birşey olacaksa, eğer işçi örgütleri somut bir denetim uygulamayı becerebileceklerse, bu tüm üretimi kendi teminatları altına almaya da yetenekli oldukları anlamına gelir, diye düşünüyor; bu durumda da özel endüstrinin derhal kolektif endüstri ile ikame edilmesine ve tüm üretimin işçi örgütlerine tabi hale gelmesi gerektiğini ileri sürüyor ve "üretimin denetimi" gibi belirsizlik içeren bir şiarı reddediyorlardı. Özel endüstrinin kolektif üretim örgütlenmesi olarak kamulaştırılmasını -tedrici ama dolaysız- öneriyor; böylece emekçi yığınları derhal sosyal bir ekonominin kurulmasına başlamaya çağırıyorlardı.

Yeri gelmişken, önemli bir noktanın altını çizmek gerekiyor. Rus Devrimi'nin başında, anarşistlerin en ufak bir olumlu, yaratıcı düşünceyi formüle etmedikleri, sadece "yıkmayı ve eleştirmeyi" bildikleri şeklindeki değerlendirme kesinlikle doğru değildir. Bu noktanm üzerinde duruyorum; zira bilgisiz ve art niyetli insanlar tarafından desteklenen bu yanlış değerlendirme oldukça yaygındır. Öte yandan, anarşistlerin arı bir kavrayışa sahip olmadıkları, bundan dolayı da fikirlerini açıkça dile getirmedikleri ve yeterince uygulamadıkları biçimindeki değerlendirme de yanlıştır. Dönemin liberter basınına -Golos Truda, Anarşi, Nabat vs.- şöyle bir bakıldığında, gerek işçi örgütlerinin rolü ve görevleri gerekse kapitalist ve devletçi mekanizmayı yıkmaya imkan tanıyan eylem biçimleri üzerine çokça izahat ve uygulama bulunduğu görülür. Bunlar Rus Devrimi dönemindeki anarşizmde bulunmayan fikirler değildir.

Uzlaşmazlık konusu olan ikinci nokta, Kurucu Meclis meselesi idi. Devrimi sürdürmeyi ve onu sosyal bir devrime dönüştürmeyi hedefleyen, öz itibari ile siyasi, gereksiz ve yolu tıkayan

bir kurum olarak gördükleri Kurucu Meclis'in toplanmasında hiçbir yarar görmüyorlardı. Anarşistler, emekçi kitlelere Kurucu Meclis'in gereksizliğini, bu kurumun başlayan sosyal devrimin iktisadi ve sosyal organizmaları ile ikame edileceğini ve artık kullanılmayacağını anlatmaya çalışıyorlardı. Gerçek siyasetçiler olarak Bolşevikler, Kurucu Meclis'in toplantıya çağrılmasını reddetmekle tereddüt gösteriyorlardı. Şöyle ki Kurucu Meclis bizzat programlarında önemli bir yer işgal ediyor olmakla birlikte, hükümette yer alan, ancak çoğunluğu oluşturamayan Bolşevikler kulislerde Kurucu Meclis'in feshedilmesi düşüncesini dile getiriyorlardı.

Ekim Devrimi arifesinde, Bolşeviklerle anarşistlerin işçi sovyetleri konusundaki tavırlarını karşılaştırmak da son derece önemlidir. Bu dönemde sovyetlerin bütün şehirlerde ve önemli bölgelerde faal olduğunu ve hemen hemen tüm sovyetlerde Bolşeviklerin ezici çoğunluğu oluşturduğunu okur hatırlayacaktır. Bolşevik Parti, bir yandan iktidarı kendilerine isteyen sovyetlerin ayaklanması, öte yandan sovyetlerin ayaklanmasını destekleyecek olan askeri bir ayaklanmayla devrimi neredeyse olmuş bitmiş birşey olarak görüyor ve bu bakışla uyum içinde, devrimin genel şiarını şu şekilde ortaya koyuyordu: "Bütün iktidar sovyetlere".

Anarşistlere gelince, onlar bu şiarı şüpheyle karşıladılar . Zira söz konusu formülasyonun, partinin gerçek niyetlerine hiç de uygun düşmediğini gayet iyi biliyorlardı. Ve yine gayet iyi biliyorlardı ki, Bolşevik Parti, bizzat kendisinin merkezileştiği siyasi bir iktidar istiyordu (Hem zaten iktidarın ele geçirilmesi doğrultusundaki bütün hazırlıkları Troçki'nin yardımıyla Lenin yürütüyordu).

"Bütün iktidar sovyetlere" şiarı daha sonra, herhangi bir şekle doldurulabilir mahiyette, içi boşaltılmış, kof bir formülasyondu. Bunun içindir ki, emekçi kitlelerin örgütlenme biçimi olarak

bütünüyle sovyetlerden yana olan anarşistler, bu formülasyonu reddedip yeni toplumun kuruluşunda, önemli görevlerin yerine getirilmesi çağrısında bulunuyorlar; bizzat iktidar sözcüğünün kendisinin bile tümüyle belirsiz, mantıksız, demagojik ve netameli bir çözüm yolunu yansıttığını ileri sürüyorlardı.

Anarko-sendikalistler, Petrograd'daki haftalık gazeteleri Golos Truda'da (Ekim 1917 tarihli 11. sayı) Ekim Devrimi'nden beş gün önce "Son mu?" başlığı altında yayımlanmış olan bir makalede bu konu hakkındaki kuşkularını bakın nasıl dile getiriyorlar: "*Bütün iktidar sovyetlere* (ya da siyasi iktidarın ele geçirilmesi) şeklindeki çözümün olası bir gerçekleşmesi, baskının sonu mudur? Herşey midir bu? Yıkıcı faaliyet evresinin tamamlanması ve devrimin yaratıcı atılımı için büyük sosyal inşa yolunun kesin olarak açılması mıdır?

"Sovyetlerin zaferi -eğer gerçekleşirse bu- dahası bu zafere eşlik edecek olan 'iktidarın örgütlenmesi' gerek bir sosyalist yeniden inşanın başında gerçekten de emeğin, örgütlenmiş emekçi güçlerin zaferi anlamına gelecek midir? Bu zafer ve bu yeni iktidar devrimi açmazdan çıkarmayı başarabilecek midir? Devrime, kitlelere, insanlığa yeni ufuklar açabilecek midir? Devrimin bütün sorunlarının çözümüne, yapıcı çalışmasının doğru yolundan gidebilecek midir?

"Herşey galip gelenlerin ortaya koyduğu, iktidar ve iktidarın örgütlenmesi nosyonunun nasıl yorumlanacağına bağlı olacaktır. Herşey, zaferin geleceğini elinde tutan bu 'iktidarın' zaferinin hangi biçimde, hangi motiflerle kullanılacağına bağlı olacaktır.

"Eğer 'iktidarla' yaratıcı çalışma ve örgütleyici faaliyetin, tüm ülke çapında, silahlı yığınlar tarafından desteklenmiş olan işçi ve köylü örgütlenmelerine bırakılacağı kastediliyorsa, bundan, bu örgütlenmelerin doğal federasyonlar halinde birleşmeleri, kendilerine bırakılan bu faaliyeti yürüterek yeni iktisadi ve

sosyal inşaya başlamaları, devrimi iktisadi eşitliğin, barışın ve gerçek özgürlüğün ufuklarına doğru taşımaları anlaşılır.

"Eğer 'iktidar sovyetlere' şiarı temel olarak, devletin otoriter ve siyasi merkezine bağımlı iktidar odaklarının yerleştirilmesi anlamına gelmiyorsa ve yine eğer iktidara aday siyasi parti, zaferden sonra kendisini dışta tutar ve yerini gerçekten emekçilerin örgütlerine bırakırsa "iktidar sovyetlere" şeklindeki formülasyon yeni bir siyasi partinin devletçi iktidarı olmayacak ve ancak bu durumda kriz son bulacak, yeni bir dönem başlayacaktır.

"Ama eğer 'iktidardan', siyasi bir partinin hegemonyası altındaki siyasi merkezlerin faaliyeti, yani temel politik odak tarafından yönetilen merkezler anlatılmak isteniyorsa, iktidarın, sovyetler tarafından ele geçirilmesi, karmaşık sorunların çözümü ve ülkenin iktisadi ve sosyal yaşamının yeniden inşası amacıyla iktidarın yeni bir siyasi parti tarafından gasp edilmesi anlamına gelir ki, bu durum devrimin izleyeceği bu yeni yol, son bir yol olmayacaktır.

"Bu 'yeni iktidarın', değil sosyalist inşayı gerçekleştirmek, halkın temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacağından bir an bile şüphe duymuyoruz.

"Günümüzün çok kapsamlı ve karmaşık türdeki sorunlarının, iktidarı ele geçirmekle çözüleceğine; tepeden başlayacak bir sosyal inşa çalışması anlamına gelen siyasi bir yöntemle, sosyal bir devrimin gerçekleşebileceğine inanmıyoruz...

"yaşayıp göreceğiz..."

Anarko-Sendikalist Propaganda Grubu, Golos Truda'da aynı gün, olaylar karşısında takındığı tutumu açıkça dile getirdiği şu bildiriyi yayınlıyordu:

• "Bütün iktidar sovyetlere" sloganına bizim yüklediğimiz anlamla Bolşevik Sosyal-Demokrat Parti'nin yüklediği anlam tamamıyla birbirinden farklıdır. Biz, siyasi bir kararla, hele hele iktidarın ele geçirilmesi ile başlayan bir devrimin, geniş pers-

pektifli olacağına inanmıyoruz. Kitlelerin siyasi bir partinin etkisi altında ve siyasi amaçlar için başlattığı eylemi bütünüyle olumsuz olarak değerlendiriyor ve son olarak, gerçek bir sosyal devrimi, mevcut hareketin tasarladığından farklı biçimde tasarlıyoruz.

• Bununla birlikte, kitleler eyleme geçerse, biz anarşistler olarak, bu eyleme katılacağız. Onlar bizim yolumuzu izlemeseler bile ve biz onların izledikleri yolun başarısız olacağını öngörüyor olsak bile, kitlelerin devrimci eyleminden uzak durmayacağız. Kitlelerin kurtuluş hareketini yönetmek gibi bir iddiada bulunmanın imkansız olduğunu asla unutmuyoruz. Bu çerçevede böyle bir harekete katılmayı, ona kendi düşüncelerimizi, kendi doğrularımızı taşımayı, görevimiz olarak kabul ediyoruz.

Olayların devamı az çok biliniyor. Özetle aktaralım.

Petrograd askeri birliklerinin çoğunluğunun Kronştat filosuna verdiği kesin destek ve emekçilerin kazanılan sempatisi Kerenski Hükümeti'nin son derece güçsüz bir durumda olduğunu ortaya çıkarmış, Bolşevik Parti'nin Merkez Komitesi, Tüm Rusya Sovyetleri 2. Kongresi'nde ayaklanma tarihini 25 Ekim (yeni tarihe göre 7 Kasım) olarak kararlaştırmıştı. Ayaklanma, ne bir kitle eylemi ne de herhangi sokak çatışması olmadan kararlaştırılan tarihte gerçekleşti. Desteksiz kalmış Geçici Hükümet, Kışlık Saray'da olmayacak düşler kuruyor; saray, kadınlar ve genç subay adaylarından oluşan seçkin bir tabur tarafından korunuyordu. Baltık filosu tarafından desteklenen Bolşevik müfreze birlikleri, gemilerle Kronştat'tan gelip Kışlık Saray'ın karşısında Neva'da sıraya dizildiler. Kısa bir çarpışmadan sonra, saray ele geçirildi. Kerenski kaçmayı başardı. Geçici Hükümet'in diğer üyeleri ise tutuklandılar. Şehrin genel durumunda herhangi bir değişiklik olmadı. Başkent sokaklarında normal yaşam devam etti. "Ayaklanma" emekçi kitlelerin sempatisine dayanan Bolşevik Parti tarafından yürütülen küçük bir askeri operasyon-

du. Geçici Hükümet'ten boşalan yere, galip gelen taraf sıfatıyla, Bolşevik Parti Merkez Komitesi yerleşti.

Ünlü 25 Ekim gününün akşamında, saat 11.00 sularında, Petrograd sokaklarından birinde bulunuyordum. Sokak sessiz ve karanlıktı. Uzakta, tek tük patlayan tüfeklerin sesi duyuluyordu. Aniden önümden bir otomobil geçti. Aracın içinden bir el, tomar tomar kağıt fırlatıyordu havaya. Kağıtlardan birini aldım. Yeni hükümetin Rus işçi ve köylülerine yönelik bir bildirisiydi bu. Kerenski Hükümeti'nin düştüğünü duyuruyor, başında Lenin'in yer aldığı "Halk Komiserleri" listesini açıklıyordu. Biraz keder, biraz öfke, biraz tiksinti, biraz müstehzi bir memnuniyet karışımı anlaşılmaz bir duygu sardı beni. Eğer düpedüz iki yüzlülük yapmıyorlarsa, bu demagogların, bu geri zekalıların böylelikle, sosyal devrimi tamamlamış olduklarını düşünüyor olmaları gerekir, diye geçiriyordum içimden. Pekala! Görecekler! Ve yığınlar iyi bir ders alacaklar bundan.

General Denikin tarafından yönetilen (1919) karşı-devrimci hareket, Bolşevik iktidar için çok tehlikeli boyutlara ulaştı . Ukrayna'nın iç kesimlerinden Rusya'nın güney uçlarına ulaşan Denikin'in ordusu, 1919 yazında neredeyse Moskova kapılarına dayandı (Bu büyük tehlikenin nasıl savuşturulduğunu daha sonra göreceğiz).

Denikin'inkinden sonra, yine aynı oranda tehlikeli olan bir başka karşı-devrimci hareket, ülkenin güneyinde General Wrangel tarafından başlatılan hareket oldu. Onu, doğuda Amiral Koltçak'ın başını çektiği karşı-devrimci hareket ve daha az önemli olan başka hareketler izledi.

Hemen hemen tümü yabancı güçler tarafından desteklenen bu hareketler karşısında Bolşevik Parti, ancak 1922 yılından itibaren başarı sağlayıp duruma hakim olabildi.

Bolşevik Devrim'in kesin zaferinden sonraki genel durumu az önce özetleyerek çalışmamızın sonuna yaklaşırken, bundan

sonraki kısımda artık olayların kronolojik akışıyla uğraşmayacağımızı, Rus Devrimi'nin Bolşevik döneminin göze çarpan olaylarını analiz etmek ve analiz ile varılan sonuç ve uygulamaları açıkça formüle etmek amacında olduğumuzu belirtelim.

Öncelikle, yeterince bilinmeyen bir olayı aydınlığa kavuşturalım. İlkelerine bağlı anarşistler bütün kitle eylemlerinde, geriliğe karşı devrimin savunulduğu bütün çatışmalarda çok aktif ve kararlı bir biçimde yer aldılar. Her yerde olduğu gibi Moskova çatışmalarında da, anarşistler ön saflarda dövüştüler. Bu noktanın üzerinde duruyorum, çünkü bilmeden ya da art niyetli olarak, Rus anarşistleri sıkça, dar görüşlü olmak ve devrim esnasında hiçbir şey yapmamakla eleştirildiler.

Rus Devrimi'nde Kurucu Meclis'in akıbeti çok ilginç oldu. Daha önce belirtildiği gibi anarşistler, meclisin toplantıya çağrılmasına açıkça muhalefet etmişlerdi. Bolşevikler, meclisin çoğunluğu Bolşeviklerden oluşmadığı takdirde (dönemin genel havasında bu mümkündü) önceden onu feshetmeye karar vermiş olmakla birlikte, meclisin toplantıya çağrılmasından yanaymış gibi görünmeyi tercih ettiler. Ocak 1918'de toplanan meclisin çoğunluğu, henüz üç aydır iktidarda bulunan Bolşevik Parti'nin tüm çabalarına rağmen, anti-Bolşeviklerden oluşuyordu. Bununla birlikte, çalışmalarını genel bir kayıtsızlık atmosferinde yürüten bu meclisin gereksizliği gün gibi ortada olmasına rağmen, Bolşevik Hükümet onu feshetmekte tereddüt gösteriyordu.

Kurucu Meclis'in feshi için adeta bir anarşistin müdahalesi gerekiyordu. En iyi arkadaşlarımızdan biri olan ve bu müdahaleyi gerçekleştiren anarşistin adı Jelezniakov (Anatol) du (Bu arkadaşımız Denikin'in kuvvetlerine karşı savaşırken öldü). Kronştat bahriyelilerinden biri olan Jelezniakov, Bolşevik Hükümet tarafından, meclis binasına, savunma birliğinin komutanı olarak atanmıştı. Mecliste siyasi parti liderlerinin günlerden beri bitmek bilmeden devam eden kısır ve verimsiz tartışmaları,

gece yarılarına kadar uzuyor, her defasında tartışmalar bitene kadar beklemek zorunda olan askerleri hayli yoruyordu. Bir gece Bolşevikler ve sol sosyalist-devrimciler, tehditkar bir açıklamanın ardından oturumu terk etmiş, diğerleri ise tartışmaya devam ediyorlardı ki, Jelezniakov, başkanlık divanına yaklaştı ve şöyle dedi: "Oturumu kapatınız lütfen; adamlarım sizi beklemekten yorgun düştüler". Soğukkanlılığını kaybeden ve hayli bozulan başkan (sağ sosyalist-devrimci Çernov) karşı koydu, Jelezniakov tekrarladı: "Size, askerlerimin yorgun olduğunu söylüyor ve sizden salonu boşaltmanızı rica ediyorum." Meclis bu olay üzerine derhal harekete geçti. Bolşevik Hükümet ertesi gün meclisin feshine ilişkin bir kararname yayınlamak için, bu olayın yarattığı karışıklıktan yararlandı.

Okurun, hala varolan başarı ihtimali ve karşı-devrimci hareketlerin hezimeti gibi bazı olayların gerçek yüzünü tam anlamıyla kavraması için sadece genel bir bakış açısıyla değil, aynı zamanda, devrimle birlikte kamuya açıklanan sosyal ve devrimci prensipler ve bunların pratiğe konulması açısından da, burada durum özeti yapmamız gerekir.

1917 Ekim Devrimi'ne kadar birbirini izleyen krizler ve başarısızlıklar boyunca, devrimci çevreler ve emekçi kitleler arasında, sosyalist programı aşan ve gerçek bir toplumsal devrime vurgu yapan iki farklı devrimci görüş belirginleşmeye başlamıştı.

Bunlardan biri, burjuva devletin yıkıntıları üzerinde "yeni bir işçi devleti" yani "proleterya diktatörlüğü" kurma düşüncesi; diğeri ise, hangi biçim altmda olursa olsun, herhangi bir devlete başvurmaksızın, toplumun iktisadi ve sosyal temellerini tepeden tırnağa değiştirme, yani emekçilerin kendi örgütlenmeleri ile son yönetimi devirmelerinin ardından mevcut iktisadi ve sosyal meseleleri doğal ve özgür bir çaba ile çözme ve sosyal devrim hedefine ulaşma düşüncesiydi.

Emekçilerin çalışmasını düzenlemeye çalışan birinci görüş,

iktidarın ele geçirilmesini, diktatoryal bir yönetimin yerleştirilmesini ve yeni "proleter" devletin örgütlenmesini salık verirken; diğer görüş, etatik örgütlenmenin bütünüyle ortadan kalkmasını ve sınıf örgütlenmelerinin (sendikalar, kooperatifler, dernekler vs.) siyasi ve merkezi bir biçimde, gerçek ihtiyaçlara göre, iktisadi teknik temelde, aşağıdan hareketle ve doğal bağlantı dahilinde federasyonlaşmasını öngörüyordu.

Her iki görüş de, yeni toplumun yapı taşları olarak, çok sayıdaki işçi örgütlenmesi türü arasından sovyetik örgütlenme (işçi konşeyleri) konusunda birbirleri ile çakışıyorlar ise de, ilk görüş, sovyetleri özellikle "siyasi çekirdek" olarak görürken; ikincisi, sovyetlere daha ziyade iktisadi ve sosyal organizmalar gözüyle bakıyordu.

Birinci görüş, başında nitelikli aydınlar bulunan, oldukça iyi örgütlenmiş bir ajitatörler, propagandistler, yazarlar ordusunu dilediği gibi kullanan, hiçbir durum karşısında gerilemeyen, demagojinin bütün yollarını ustalıkla uygulamayı beceren ve hızla kitleselleşen Devletçi Komünist Parti (Bolşevik) tarafından savunuldu ve yayıldı.

Diğer görüş, çok sınırlı sayıda bir liberter propagandist tarafından yayılmaya çalışıldı. İki görüş arasındaki mücadele, hiç de eşit olmayan şartlarda yürütülen bir mücadeleydi.

Bolşeviklerin ateşli sloganları ve kararlı eylemleri ile büyülenmiş olan kitleler, onların "meselelerin proleterya diktatörlüğü" yoluyla çözüleceği doğrultusundaki vaatlerinin peşinden sürüklendiler.

Emekçi kitleler iktidar için mücadelede Komünist Parti'yi desteklediler ve 1917 Ekim sonunda, güçsüz Kerenski Hükümeti'ni deviren parti, ondan boşalan tahta kendisi yerleşti. Bundan böyle, devrimin bütün meselelerine karşı koymak görevi sadece Lenin'e ve partisine aitti.

Devletçi görüş üstün gelmişti; şimdi değerini ve üstünlüğünü

kanıtlayacak olan da o idi. Bunu nasıl yaptığım birazdan göreceğiz.

Liberter teze göre, emekçi kitlelerin, yaygın ve etkili çalışmaları ile kendilerini sosyal devrimin kuruluşu meselesinin çözümüne vermeleri gerekiyordu. "Seçkinlerin" rolü, kitleleri yönetmek değil, onlara yardım etmek, yol göstermek, onları eğitmek ve başka girişimler için teşvik etmekle sınırlı olmalıydı. Sosyal devrimin meselelerinin başarılı bir şekilde çözülmesi, ancak ve ancak kendilerine inisiyatif ve engin bir bilinç verilen milyonlarca üretken insanın kolektif çalışması ile mümkün olabilirdi. Ancak onlar, kendi özörgütlenmeleri ve bu örgütlenmelerin federasyonlaşması vasıtası ile sosyal devrimi ilerletmeye muktedir olabilirlerdi.

Bolşevik tez, liberterlerin tezi ile taban tabana zıttı. Bolşeviklere göre, sosyal dönüşümü sağlamak ve bu dönüşümün meselelerini çözmek için asıl çalışması gereken yönetimdi (proleterya diktatörlüğü denen sözde işçi yönetimi). Kitleler, yasaların, kararnamelerin, talimatların gereklerini yerine getirerek sadece bu elite yardım etmekle mükelleftiler.

Sonuç itibari ile, iktidara yerleşen ve kitlelere tasdik etmesi ve uygulaması buyrulmuş, kararnameler ve resmi kararlar çıkarmakla faaliyetine başlayan entelektüellerin, doktriner Marksistlerin hükümeti oldu. Bu hükümet devletçi faaliyetlerine başladı.

Başlangıçta hükümet ve onun şefi Lenin, halkın iradesine sadakatle bağlı icracılar gibi görünüyor; halk karşısında, halkın tutum ve davranışlarını doğruluyorlardı (Mesela, sovyetlerin icra komitesi önünde Lenin, Kurucu Meclis'in feshedilmesi gerektiğini dile getiriyordu). "Hükümetin iradesi" ile "halkın iradesi" ilk defa karşı karşıya geldiği güne dek bu böyle sürüp gitti.

İlk irade çatışması, Şubat 1918'de Alman taarruzu konusunda yaşandı.

Ekim Devrimi'nin ertesinde Rusya'ya harekat düzenleyen

Alman ordusu, bir süre etkisiz kaldı. Alman komuta kademesi, gelişen olaylar karşısında duraksayıp çeşitli müzakereler yürüttükten sonra, 1917 Şubat'ında devrimci Rusya'ya karşı taarruza karar verdi ve harekete geçti. Derhal bir tutum belirlemek gerekiyordu; Rus ordusu savaşamazdı, bu durumda direniş tamamen imkansızdı. Benimsenecek çözüm, aynı zamanda devrimin ilk meselesi olan "savaş meselesi"nin de çözümü olacaktı. Mevcut durum sadece iki seçenek sunuyordu:

- Cepheden geri çekilip Alman ordusunu ülke içlerine çekerek onun ikmal üsleri ile bağlantısını koparmak ve başlatılacak partizan savaşı ile bozguna uğratarak devrimi savunmak,
- Alman komuta kademesi ile müzakerelere girmek, onlara barış önermek ve bunun şartları neyse kabul etmek.

İşçi örgütlenmelerinin büyük çoğunluğunun yaptığı gibi sol sosyalist-devrimciler, Maksimalistler birinci yol üzerinde yoğunlaştılar. Hepsi, sadece bu biçimde davranmanın sosyal devrime uygun olduğunu; sadece bu yolun, Alman generalleri ile değilse de Alman halkıyla görüşmeye olanak vereceğini, Rus Devrimi'nin olağanüstü bir atılımını garanti edeceğini ve belki de Almanya ve diğer ülkelerde, devrimle sonuçlanacak gelişmelere yol açacağını düşünüyorlardı.

Petrograd'ın anarko-sendikalist gazetesi Golos Truda "Devrimci Ruh" başlıklı makalesinde, bu konuda şunları yazıyordu (24 Şubat 1917 tarihli 27. sayı): "İşte kesin bir dönemeçteyiz. Belki de devrimi uçuruma götürecek bir dönemeçte... İşte istisnai bir trajedinin saatleridir çalan. Her şey ortada . Meselenin derhal çözülmesi gerekir. Birkaç saat içinde hükümetin, Almanya ile barış imzalayıp imzalamayacağını göreceğiz. Devrimin geleceği de, dünya çapındaki olayların akıbeti de bugüne, bu dakikaya bağlıdır.

"Almanya tarafından konan şartlar ortadadır. Siyasi partilerin birçok 'saygıdeğer' üyesinin ve 'saygıdeğer' hükümet üyeleri-

nin fikirleri de ortadadır. Alman ültimatomunun süresi 48 saattir. Bu şartlarda ültimatom kabul edilsin ya da edilmesin, mesele hükümetler arasında sıkı sıkıya müzakere edilecek ve derhal karara bağlanacaktır. Ne var ki böylesi kritik bir dönemde, Bolşevikler arasında görüş ayrılıkları vardır. Sol sosyalist-devrimciler arasında görüş ayrılıkları vardır. Halk komiserleri konseyinde, Petrograd sovyetinde görüş ayrılıkları vardır. Fabrikalarda, atölyelerde, kışlalarda görüş ayrılıkları vardır. Kitlelerde görüş ayrılıkları vardır. Hatta, hiçbir yerde görüş birliği yoktur. Bununla birlikte, sol sosyalist-devrimcilerin, Petrograd emekçilerinin ve taşranın fikri daha sonra, Alman generallerle barış antlaşması imzalanmasına karşı olacakları biçiminde netleşmiştir.

"Bizim fikrimize gelince; okurlarımız fikirlerimizi biliyorlar. 'Barış müzakerelerine' başından beri karşı olduk. Bugün de antlaşmanın imzalanmasına karşı çıkıyoruz. Partizan birliklerinin, doğrudan doğruya aktif direnişinden yanayız. Hükümetin barış girişimlerinin geçersiz kılınmasını, savaşın kabulünü, devrimin kaderinin dünya proleteryasının ellerine teslim edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

"Lenin, barış antlaşmasının imzalanmasında ısrar ediyor. Eğer bilgilerimiz bizi yanıltmıyorsa, büyük bir çoğunluğun Lenin'i izleyeceğini ve antlaşmanın imzalanacağını biliyoruz. Yalnızca tek birşey, bu devrimin yenilmezliği inancı, bize bu ihtimali kabullenmeme imkanı veriyor. Ne var ki, barışın bu şekilde imzalanmasının, uzun vadede, devrimi özünden saptıracağından ve ona ağır bir darbe indireceğinden hiç kuşkumuz yok.

"Özellikle 'Devrimci Evre' adlı makalesinden sonra, Lenin'in bu konudaki akıl yürütme tarzını gayet iyi biliyoruz. Bu tarz bizi ikna etmiyor."

Makalenin yazarı, Lenin'in bu akıl yürütme tarzını aktardıktan sonra, sıkı bir eleştiri yapıp başka bir akıl yürütme tarzı çıkarıyor onun karşısına ve yazısını aşağıdaki gibi bitiriyor:

"Önerilen barışın kabul edilmesinin, devrimin gelişmesini yavaşlatacağı yönündeki kesin bir inanca sahibiz... Barışın kabul edilmesi, devrime boyun eğdirecek, diz çöktürecek, kanatlarını kıracak ve onu sürünmeye mahkum edecektir.

"Devrimci ruh, mücadelenin büyük coşkusu, dünyayı esaretten kurtarma fikrinin görkemli kanatlanışı ya devrimi yeniden göklere çıkaracak ya da dünya ışıksız kalacaktır."

Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin çoğunluğu, ilkin birinci çözümden, direnişten yanaydı. Ancak gerçek bir diktatör olarak Lenin, bu cesur çözümden korktu. Hatta, önerilen barışın kabul edilmemesi durumunda, bunun devrim için ölüm tehlikesi olacağını ileri sürdü. Düzenli bir ordu yaratmaya imkan tanıyacak olan bir "soluklanma sürecinin" zorunlu olduğu hususunda ısrar etti. Kendi dostlarının ve kitlelerin görüşlerine aldırış etmedi. Tersine, yoldaşlarını sorumluluktan kaçmakla suçladı ve onları, iradesi tanınmazsa en kısa sürede görevden çekilmekle tehdit etti. Çevresindekiler "devrimin büyük şefini" kaybetmekten çekindikleri için boyun eğdiler ve barış antlaşmasına giden yol açılmış oldu.

Böylece, "proleterya diktatörlüğü" proleteryaya karşı ilk galibiyetini aldı. İlk defa, Bolşevik iktidar, kitleleri terörize etmeyi, kendi iradesini onların iradesi yerine koymayı, otoritesini onlara zorla kabul ettirmeyi, başka düşünceleri küçümseyerek onların şefi olarak hareket etmeyi başardı.

Bolşevik Hükümet, Brest-Litovsk Barışı'nı, emekçi kitlelere zorla benimseterek onların dirençlerinin kırılmasını ve edilgenleşmelerini sağladı.

Yeni yönetimle yönetilen halk arasındaki ilk ciddi farklılığın sonucu böyleydi. Bu sadece, en zor ilk adımdı. Devamı çok daha kolay oldu. Hiçbir zorlamaya gerek kalmaksızın, bir kez emekçi sınıfların iradesinin üstünden atlayıp geçen, hareketin inisiyatifini bir kez ele geçiren yeni iktidar, adeta devrimin boy-

nuna kement attı. Bundan böyle yapacağı şey, kitleleri, kendisini izlemeye, peşine takılıp sürüklenmeye, ellerindeki bütün inisiyatifi bırakmaya, kendi otoritesine boyun eğmeye mahkum etmek ve sonucunda devrimi diktatörlük sınırlarına çekmek için bu kemendi sıkmaya devam etmekti.

Gerçekten de yapılacak olan budur; çünkü her yönetimin tutumu ister istemez böyledir. Kaçınılmaz olarak, devletçi siyasi tabulara dokunmayan her devrim, er ya da geç, yönetilenlerle yönetenler arsında temel bir çelişkiye sahne olacaktır. Çünkü hangi türde olursa olsun, yönetim, büyük bir devrimin meselelerini çözmekte daima yetersiz kalacak ve buna rağmen sürekli haklı olduğunu ileri sürecektir. Kendisi için inisiyatif, kendisi için saygınlık isteyecektir. Bu çelişki, daima yönetenlerin lehine işleyecek ve ardından bütün inisiyatif aynı kaçınılmazlıkla, milyonlarca yönetilenin mutlak efendileri olan yönetenlere geçecektir. Bu edinilmiş olgu ile efendiler, tüm kapasitesizliklerine rağmen, iktidara dört elle sarılacaklardır. Dahası onlar, kendilerini gerçeğin tek temsilcileri sanacak, her muhalefete karşı kendilerini savunacak, herşeyi kendi tekellerine alacak, kendilerine dayanak teşkil edecek olan bir imtiyazlılar tabakası yaratacak, destekçi güçler örgütleyecek, bütün direnişleri bastıracak, yalan söyleyecek, aldatacak, ortalığı kasıp kavuracak, kim ki bu keyfiliğe razı olmazsa onlara işkence yapacak ve öldürecektir.

Rus Devrimi'nde de olacak olan budur.

Bir ordu ve polis teşkilatı örgütleyip adına işçi devleti denen yeni bir devlet kurmuş olan Bolşevik Parti, bir kez mutlak efendi olarak iktidara yerleşip devrimin kaderini kesin olarak eline aldıktan sonra, yavaş yavaş baskıları artırdı. Her alanda, devletleştirmeye gidip düşünce ve ifade özgürlüğüne varana dek herşeyi kendi tekeline aldı.

Tankıyla topuyla bütün ülkeyi zapteden bu devletti. O, bu mülkün gerçek sahibiydi. Köylüler zaman içerisinde bu devletin

çiftçileri haline dönüştüler. Fabrikalar, atölyeler, madenler, bütün üretim araçları, bütün tüketim malları, ulaşım yol ve araçları vs., hepsi bu devletin malıydı.

Yaşamın her alanında, bütün inisiyatifi elinde bulunduran, örgütlenme haklarını gasp eden bu devletti. Ülke basınının da tek sahibi yine bu devletti. Kartvizitlere varana dek, Rusya'daki bütün basım-yayım işleri yine bu devletin kontrolüne tabiydi.

Özetle; bu devlet, bütün gerçeklerin tek sahibi; maddi, manevi her şeyin tek hakimiydi.

150 milyon insan, yavaş yavaş idari sistemin basit birer uygulayıcısına, yönetimin kölesine ve ajanına dönüştü.

Sovyetlerden en küçük hücrelere kadar, iktisadi, sosyal ve diğer bütün örgütlenmeler tümüyle Merkezi İdare Konseyi'ne bağlı, devletçi işletmenin idari şubeleri haline geldiler. Hükümet, bu konseyi en ufak bir bağımsızlığın izlerinden bile yoksun bırakılmış polisleri vasıtası ile yakından takip ediyordu.

En fazla 2 ya da 3 yıl içerisinde tamamlanmış olan bu değişim sürecini ve dünyanın bu en korkunç resmi tarihini ayrıntılarıyla anlatmak, bu çalışmanın dışında ayrı bir çalışmayı gerektirir kuşkusuz.

Burada, çok kısa bir özetini verdiğimiz bu resmi tarihe tek bir detay ekleyelim. Elinde güçlü bir ordusu olan Bolşevik iktidar açısından, topraklara el konulması, özel çiftliklerin dağıtılıp tarımın devletleştirilmesi, işçi örgütlenmelerinin, ulaşım ve iletişim yolarının, maden üretiminin, büyük endüstri ve ticaretin devletleştirilmesi kadar kolay olmadı. Bu iş ancak uzun yıllar süren mücadeleler sonunda tamamlanabildi.

İnsanın çalışabilmesi için gerekli olan ne varsa hepsinin devlete ait olduğu bir ülkede, ancak devlet kapitalizminden söz edilebilir. SSCB de siyasi, iktisadi ve sosyal bütün sonuçlarıyla birlikte böyle bir sistemdir.

Emekçiler için bu sistemin özü şudur: kim olursa olsun, her

emekçi sonuçta devletin bir ücretlisidir. Devlet onun tek patronudur ve eğer işçi, patronu ile anlaşmazlığa düşer ve sözleşmesini bozarsa, bir daha asla bir yerde çalışamaz. Sonuçta patron-devlet işçiye istediğini yapabiliyordu. Eğer işçi, herhangi bir nedenle işini kaybeder ve sokağa atılırsa, açlıktan ölmekten başka yapacağı hiçbir şey kalmıyordu. Bu kadarla kalsa iyi; sistem, patron-devletin vatandaşların hem yargıcı, hem gardiyanı, hem de celladı olsun istiyordu. Devlet vatandaşa iş sağlıyor, devlet vatandaşa para veriyor, devlet vatandaşı gözetiyor, devlet vatandaşı eğitiyor, devlet vatandaşı yargılıyor, devlet vatandaşı cezalandırıyor, devlet vatandaşı hapse atıyor, devlet vatandaşı sürgün ediyor, devlet vatandaşı öldürüyordu... Hem işveren hem hami hem eğitici hem yargıç hem cellat hem gardiyan, hepsi ama hepsi aynı kişi: her yerde hazır ve nazır olan, kadiri mutlak devlet...

Okurun gördüğü gibi bu sistem, emekçi halkın tam bir köleliği sistemidir. Rusya'da Bolşevik Parti tarafından günümüze kadar yürütülen çalışma bu şekilde tamamlanmıştır ve bugün bu çalışmanın sonuçları ortadadır.

Bolşevik Parti, bu sonuca bilerek, isteyerek mi ulaştı? Kesinlikle hayır. Partinin en iyi temsilcileri, komünizme doğru giden yolu açacak olan, gerçek sosyalizmi kurmaya imkan tanıyacak bir sistemi yürekten istiyorlardı. Burada çok samimi bir Rus Bolşevik tarafından, ateşli bir tartışma sırasında, bizzat bana yapılan bir itirafı kaydetmek istiyorum: "Kesinlikle yolumuzu şaşırdık. Gitmek istemediğimiz bir yola girdik. Orada kaybolduk. Ancak oradan çıkmak için çalışacak ve bunu başaracağız...."

Yazık ki, kati surette bunu başaramayacak ve girdikleri bataktan çıkamayacaklar. Çünkü maddi olguların birbiri ardınca gelişmesi, nedenlerle sonuçların belirli seyri, eşyanın tabiatı gereği, insan psikolojisinden, bireylerin arzularından daha gerçek ve daha etkilidir.

Bolşevik Parti, sosyalizmi devlet, hükümet, otoriter politik bir tutum aracılığıyla kurmaya çalıştı ve ister istemez sosyalizmin sonu devlet kapitalizmine vardı.

Bundan böyle, kitleler tarafından desteklendiği iddia edilen samimi, enerjik, yetenekli, tutarlı parti şeflerinin hummalı çalışması sonucu ortaya çıkmış olan tarihi sonuç, daha bir belirginlik kazanacaktı.

Bu sonuç şudur: sosyal devrimi devlet, yönetim, siyasi bir fonksiyon yardımıyla tamamlama girişimi, varsa varsa kapitalizmlerin en kötüsü olan devlet kapitalizmine varır. Tam anlamıyla anarşist tezi doğruladığı herkes tarafından anlaşılan büyük Bolşevik deneyden çıkarılacak ders budur.

Devlet kapitalizmi -samimi komünistlerin kendi itiraflarına göre de Rusya'da Bolşevizm sona eriyordu-, üzerinde durmaya değer sonuçlar doğurdu mu? Herhangi bir ilerleme gerçekleştirdi mi? Gerçek bir toplumsal dönüşüme köprü sunabildi mi? Bu dönüşümü kolaylaştırabildi mi ?

Şu ana dek, Bolşevik devletin kesin başarıları şunlar oldu:

• Bolşevik devlet, dış düşmanlar değilse bile, kapitalizmin kölesi olmayı reddeden "içteki" düşman için korkunç bir ordu yaratmayı başardı.

• Öte yandan, Bolşevik gençlikle özel ordu birlikleri (ulusal muhafızlar ya da jandarma türü) oluşturarak öncü partinin elverişli kesimlerini askerleştirmeyi başardı. Yeni hükümet, 1921'de devrimci Kronştat Ayaklanması'nı, grevleri, muhalif gösterileri, bu özel birlikler vasıtasıyla kanla bastırdı. Bolşevik basın, bundan tek kelime etmedi.

• Bolşevik Hükümet, gerek resmi gerekse gizli polis olmak üzere çok etkili bir polis teşkilatı kurmayı başardı. Boyun eğdirilmiş, aldatılmış, sömürülmüş, aç bırakılmış bir halkı bugüne dek itaatkar kılmayı sağlamış oluşuna bakılırsa, bu teşkilat belki de dünyanın en etkili polis teşkilatı olmuştur. Hafiyeliğin va-

tandaşlık görevi sayıldığı; komünist partiye üye herkesin gizli polise yardım etmekle, yani ona şüpheli durumları bildirmek ve ihbarcılık yapmakla mükellef tutulduğu bir ülkede, bunca güçlü bir polis teşkilatının varlığına şaşmamak gerekir.

• Bolşevik Hükümet, eşi benzeri görülmedik bir bürokrasi yaratmayı, bu bürokrasinin başdöndürücü bir hızla gelişmesine zemin hazırlamayı ve ülkede aşağı yukarı bir milyon kişilik "aristokratik" bir kast oluşturmayı başardı. Rusya'da üretim, dağıtım, tüketim, iletişim, bilim, edebiyat, sanat vs., herşey ama herşey bürokratikleştirildi. Sosyal eşitsizlik, başka herhangi bir ülkeyle kıyaslanamayacak derecede arttı. Genel olarak vatandaşlar ve özelde emekçiler, birçok ücret, prim, imtiyaz kategorilerine bölündüler.

• Nihayet Bolşevik devlet, daha önce söylediğimiz gibi 150 milyon insanı, bugün özgürlüğe, huzura, kısaca mutluluğa götürmenin % 100 etkili yolu olarak, tam bir köleliğe mahkum etmeyi başardı.

Bu devletin yalan, aldatma, mizansen, hile işinde son derece ustalaştığını ekleyelim. Sahiden de Bolşevik propaganda, eşi benzeri bulunmaz ustalıkta bir mahiyet arz eder. Eğer diğer ülkelerin burjuvazileri, beyin yıkama gibi bir yönteme başvuruyorlarsa, Bolşevizm "süper beyin yıkama" gibi bir yönteme başvurur. Günümüzde, hala dünyadaki milyonlarca emekçi SSCB hakkındaki bu gerçeği bilmiyor. Tümüyle devletin elinde olan kitap, broşür, gazete, dergi, fotoğraf, sinema, sergi gibi araçlar hilekar bir propagandaya yarar.

Zaman zaman Rusya'da birkaç hafta geçirmelerine izin verilen işçi heyetleri, eğer biraz saf iseler, kesinlikle oyuna gelirler. Külyutmaz muhbirlerin sürekli gözetimi altında, dilini bilmedikleri bir ülkeyi tek başına dolaşmaya kalkan turistlerin büyük çoğunluğu, etraflarında neler olup bittiğini bile anlamadan dolandırılırlar.

Bolşevik devletin, sadece mevcut maddi ve moral zenginliği ele geçirmekle kalmayıp aym zamanda "hakikatin" de yegane temsilcisi olduğunu ya da en azından onun kendisini, tarihi, iktisadi, sosyal, bilimsel, felsefi ve diğer bütün alanlarda, gerçeğin tek gerçek zilyeti olarak gördüğünü belirtelim. Bolşevik yönetim, istisnasız her konuda kendisini yanılmaz olarak görüyor, nasıl yürünmesi gerektiğini sadece o biliyordu. Devrimi iyi bir sonuca ulaştırmaya sadece o yetenekliydi. Bu mantık ister istemez yönetime karşı savaşmak bir yana, onun yanılmazlığından şüphe duyan, onu eleştiren, onu kınayan, ona karşı durmaya cesaret eden her insan ya da grubun, gerçeğin ve giderek devrimin düşmanı bir "karşı devrimci" olarak algılanmasına yol açıyordu... Düşünce üzerinde gerçek bir tekel söz konusuydu. Elitin düşüncesi dışındaki her düşünce, sapkın ve tehlikeli olarak görülüyor ve bu tür aykırı düşüncelere sahip olanlar, hapis, sürgün, hatta darağacı gibi cezalara maruz kalıyorlardı.

Anarko-sendikalistler ve anarşistler, devrim hakkında farklı düşüncelere sahip oldukları için, şiddetle bastırılmışlardı. Eğer okur, liberter devrimcilerin Bolşevik sosyal engizisyon tarafından barbarca ezilmesi hakkında daha detaylı bilgilere sahip olmak istiyorsa, 1923'te "Libraire Social" yayınları tarafından "Sovyet Rusya'da Anarşizmin Bastırılması" başlığı altında yayınlanan broşüre ve uluslararası Anarko-Sendikalist Emekçiler Birliği'nin Rusya'daki tutuklu ve sürgün anarşist ve anarko-sendikalistlere yardım fonu tarafmdan periyodik olarak yayınlanan Bülten'in ilgili yazılarına bakabilir.

Bolşevizm'in başarılı olduğunu iddia ettiği hususlardan birisi de, kadının özgürleşmesi, resmi evliliğin kaldırılması ve kürtaj hakkının tanınmasıdır. Bu iddia tamamıyla olguların çarpıtılmasına dayanmaktadır. Okurun, bu çalışmanın başında gördüğü gibi, Rus aydm ve ileri çevrelerinde 1917 Devrimi'nden çok daha önce, bu konuda oldukça ileri düşünceler dile getiriliyordu.

Hemen her çevrede, kadının erkeğe eşit olduğu, sevgisini ve bedenini dilediği gibi kullanabileceği düşüncesi oluşmuştu. Öyle ki hangisi olursa olsun, iş başına gelen her yönetim zaten fiilen yürürlükte olan bu durumu onaylamaya mecburdu. Bolşeviklerin bu başarıda hiçbir özel katkıları yoktu. Resmi evlilik SSCB'de hiç de söylendiği gibi ortadan kaldırılmadı. Daha ziyade resmi evlilikler önceleri, dinsel törenle yapılmak mecburiyetinde iken, bu mecburiyet kaldırıldı ve evlilikler sivil hale getirildi.

Bolşevizm'in, dinsel önyargıları yok etmekte de başarı gösterdiği ileri sürülür. Bu iddia da, bir önceki örnekte olduğu gibi, kaynağı, somut olguların çarpıtılmasına dayanan bir yanılgıyı ifade etmektedir. Bolşevik yönetim, kamuya açık dini ibadeti ancak terör yoluyla ortadan kaldırmayı başardı, daha fazlasını değil. Bolşevizm, dini düşünceyi bütün metot ve sonuçlarıyla birlikte kökten kazımış olmanın çok uzağında idi. Tersine, meseleye yaklaşımıyla, ya bu düşünceye daha da yoğunluk kazandırdı ya da sadece basit bir dönüşüme yol açtı. 1917 Devrimi'nden çok daha önce, özellikle 1905'ten beri papazların ve çarlık otoritelerinin dini inanç ve düşünceleri, halk kitleleri arasında zaten bir gerileme içerisinde bulunuyordu. Bolşevizm, uygulamaları ile, daha ziyade onu canlandırmayı başardı. Din terör yoluyla değil, ancak gerçek bir sosyal devrimin somut başarıları ve sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilir.

Şimdi, şu sorunun büyük bir itina ile cevaplanması işini, özellikle okura bırakıyorum: Genel çerçevesini çizdiğim böyle bir sistem, emekçilerin kurtuluşu anlamında bir sosyal dönüşüme ulaşabilir mi? Böylesi bir kurtuluşa hizmet edebilir mi? İnsanlığı kurtarabilir mi?

Bize gelince; bizim düşüncemiz nettir. Bolşevizm, yani bir diktatörlük yönetimi, bir devlet aracılığıyla sosyal devrimi ta-

mamlama girişimi, berbat bir sosyal gericilikten başka birşeye varamayacağını kesinlikle onaylıyoruz.

Önemli bir olguyu, bizzat devlet kapitalizmi olarak bu sistemin bütün yetersizliklerini ortaya koymakla da yükümlüyüz. Burada ayrıntıya girmeksizin, uygulanamaz birkaç dönüşüm planı ve işe yaramaz birkaç kuruluşla, sözümona ülkenin sanayileştirilmesinin tamamlandığını, ünlü "5 yıllık planın" şaşırtıcı bir şekilde fiyaskoyla sonuçlandığını, tarımın devletçi "kollektifleştirilmesinin" çok büyük bir toprak köleliği teşebbüsünden başka birşey olmadığını, kıtlık ve sefaletten başka birşey yaratmadığını belirtelim; ilerleyen sayfalarda bu konuya, çok kısa da olsa tekrar değineceğim.

Pek çok solcu insan, birçok nedenden ötürü Bolşevizm'in yol açtığı berbat sonuçlar hakkında susmak gerektiğini ileri sürüyor. Bu nedenleri sıralayalım.

• "Bolşevikler tarihsel olarak kendi devrimlerini yapmakla sorumluydular. Eğer devrimi yapmamış olsalardı, kısa vadede gericilik hakim olacaktı. Ayrıca bu devrimin geri bir ülkede ve sayısız zorluklar içinde yapıldığını unutmamak gerekir..."

Basit bir hipotezden başka birşey olmayan bu düşünceye hiçbir şekilde katılmıyorum. Kanımca, dönemin verili şartlarında Rusya'da bir gericilik imkansızdı. Eğer Bolşevikler engel olmasaydı, aydınlar ve özellikle liberterler tarafından desteklenen emekçi kitlelerin devrimci atılımı, tam anlamıyla bir sosyal devrim ile sonuçlanacaktı... Tıpkı birincisi gibi bu da bir hipotezdir ve yaşanan olaylar beni bu hipotezin kabulüne zorluyor. Ancak bu iki hipotezden hangisinin doğru olduğunu bilmek imkansızdır. Öyleyse bu tür hipotezler üzerinde durmaya değmez.

• "Bolşevikler her şeye karşın müthiş bir görevi yerine getirdiler. Onlar tüm dünyaya, kapitalizmi yenmenin mümkün olduğunu gösterdiler. Kapitalizme ağır bir darbe vurarak tüm dünyayı sarstılar..."

Bu tür bir yaklaşımı da hiçbir şekilde paylaşmadığımı belirteyim. Bir kere, bu müthiş görevi yerine getirenlerin Bolşevikler olduğunu söylemek, görevin asıl sahipleri olan adsız kahramanlara haksızlık etmek olur. Bu gerçek kahramanlar, daha sonra devrimin kaderini Bolşevik Parti'ye, onun yönetimine ve devletine emanet etmekle köklü bir hata işlediler. Bolşevikler, kendilerinden önceki pek çok siyasetçi gibi, bu hatadan devrimi iğdiş etmek için yararlandılar. İşte hakikat budur.

Devrimde aktif bir yer almadan önce (kuzey ve daha sonra ülkenin güneyinde), bir yandan kitlelerin olağanüstü aktivitesini, yeteneğini ve kahramanlığını; öte yandan Bolşeviklerin yetersizliklerini ve özellikle şiddetli soğuğun sistemli karşı-faaliyetini konu edinen ve bunlardan hangisinin kitlelerin atılımına engel olduğu üzerinde duran yüzlerce sayfalık bir kitap yazmayı düşünüyordum. Ancak P. Arşinov'un "Mahnovist Hareketin Tarihi" adlı büyük eserini okuduktan sonra, devrim yıllarından rastgele seçilmiş birkaç olayın -üstelik aynı şeyi anlatan- sözünün bile edilemeyeceğine karar verdim.

Kapitalizmin mağlup edilebilirliğini ispatlayan da Bolşevikler değil, kitlelerdi. Bolşeviklerin "devriminden" 15 yıl sonra bile gericiliğin her yerde hakim oluşu göz önünde bulundurulursa, gerçekte onların hiçbir şeyi "sarsmadıkları", tersine, somut ve tam bir sonuca ulaştığında, tüm dünyayı sarsabilecek olan Rus devrimini engelledikleri söylenebilir.

Bolşevik Devrim'le ilgili olarak, tüm dünya emekçilerine büyük bir umut ve coşku veren ilk "müthiş" izlenimlerin, sadece bir yanılsamadan ibaret olduğunu ve bu haliyle tehlike arz ettiğini belirtmek gerekir. Çünkü yanılsama başarıya değil başarısızlığa, düş kırıklığına, yılgınlığa ve çöküşe götürür. Bugün, bu yanılsamanın sürüp gitmesine göz yummak, söz konusu tehlikeyi ağırlaştırmaktan başka bir sonuç yaratmayacaktır. Daha fazla yanılsamayı ortaya koymanın, başarısızlığın nedenlerini anla-

maya çalışmanın, gerçek çözümü aramanın ve kitlelere yardım etmenin tam zamanıdır. Bu konuyla ilgili olarak, yazar Panait Istrati'nin, genellikle değeri bilinmeden kalmış, hatta kimi kez kınanmış ve çeşitli bahanelerle kara çalınmış olan cesaretli tavrı, bir insana, bir devrimciye yaraşır yegane tavırdır.[1]

• "Bolşevikler, bütün ülkelerin burjuvazileri tarafından karalanıp saldırıya maruz kalıyorlar. Onlara bir de biz saldırırsak, can sıkıcı bir karışıklığa yol açar ve burjuvazinin ekmeğine yağ sürmüş oluruz..."

Bana göre gerçek, herşeyden önce gelir. Gerçekten yana olmak, onun için girişilecek olan görkemli bir mücadeleden yana olmaya bağlıdır. Burjuvazinin ne dediğini pek fazla umursamıyorum. Bizim saldırılarımızın nedenleri ve hedefleri, burjuvazininkiyle taban tabana zıttır. Bugün bizi anlamak istemeyenler, yarın bizimle aynı noktaya gelecekler, çünkü er ya da geç Bolşevikler, bizzat dünya emekçilerinin gözünde saygınlıklarını yitireceklerdir. Biz o zaman, zamanın bizi haklı çıkardığını söylemekten büyük bir memnuniyet duyacağız. Çünkü bizim açık sözlü ve net tutumumuz, sosyal devrimin gerçek zaferi için çekim merkezi olacaktır.

Ayrıca bugün Bolşevikler, bütün ülkelerin burjuvazileriyle şaşırtıcı ölçüde iyi geçiniyorlar (faşist İtalya ve Alman burjuvazisi dahil). Onlarla el altından anlaşmalar imzalayıp karşılıklı ticaret yapıyorlar. Onların konferanslarına katılıyor, onlara nezaket ziyaretlerinde bulunuyor, birbirlerine taziye ve tebrik mektupları yolluyorlar. Tüm ülkelerin proleteryasının bu türden olguları yeterince düşünmeyişine üzülmek gerekir. Çünkü Bolşe-

(1) Yazar, devrimden birkaç yıl sonra, Kazancakis ile birlikte SSCB'yi ziyaret eden Panait Istrati'nin, gözlemlerini eleştirel bir üslupla aktardığı "Öteki Ateşe Doğru" adlı kitabına gönderme yapıyor. Söz konusu kitap, dönemin bazı sol çevrelerinde, "sovyet" rejimini "kötülediği" için şiddetli tepkilere neden olmuştur. (ç.n.)

viklerin bu tutumu, yabana atılır türden değildir; bu davranış onların hatalarının ve soysuzlaşmış devrimlerinin sonuçlarından biridir. Eğer burjuvazi kendi basınında, Bolşevik rejimi eleştiriyorsa, kendi ülkesinde Bolşevik kargaşa ve ayaklanmalara razı olmadığı için eleştiriyordur. Tabiatıyla burjuvazi, "rakip" sistemin hatalarını ve başarısızlıklarını kendi lehine kullanır. Bu nedenle de onu suçlamaya ihtiyaç duymaz. Kaldı ki ben, burada açmayı düşünmediğim birçok nedenden dolayı, uluslararası burjuvazinin, Bolşevik rejimi oldukça yumuşak bir dille yerdiğini düşünüyorum.

Bolşevizm'in, kapitalizme karşı beslediği düşmanlığa gelince; bu, sadece bir görüntüden, daha ziyade "uysal" bir alışkanlıktan ibarettir. SSCB'de bu her zaman geçerli olan bir silahtır. Ne var ki dıştan bakıldığında, bugün bu silahın etkisini yitirdiği gözleniyor. Çünkü gerçekten de Bolşevizm sadece kapitalizmin bir türüdür ve bu iki kapitalizm, bugün birbirleriyle gayet iyi anlaşıyorlar. Büyük Bolşevik senyörlerin "iki iktisadi sistemin birarada yaşayabileceğini ve sıkı dostluk ilişkileri içinde işbirliği yapabileceğini" ileri süren birçok deklarasyon yayınlanmıştır. Bolşevizm'in bu tutumu, bizim eleştirilerimizin, burjuvazinin eleştirileriyle yüzeysel ve tesadüfi çakışmasından bin kez daha ikna edici, bin kez daha manidar, bin kez daha somuttur.

• "Burjuvazi, özellikle kendisini rahatsız eden ve korkutan Rus Devrimi'ni yıkmaya çalışıyor. Ne de olsa bu müthiş devrim bugün, tüm ülkelerin sömürülen sınıflarının tek umududur.Bu devrime saldırmak, işçi yığınlarının umuduna saldırmak, onları yılgınlığa sürüklemek ve devrimden uzaklaştırmaktan başka bir sonuç yaratmaz. Bu ise sadece burjuvazinin işine gelir."

Her şeyden evvel şunu belirtmeliyim ki, biz Rus Devrimi'ne değil, tersine bu devrimin özünü saptıranlara, bu devrimi iğdiş edenlere, bu devrimi durduranlara saldırıyoruz. Hiçbir şey devrimle 'Bolşevizm'i birbirinden ayırt edememekten daha yanlış

olamaz. Bunu, bu çalışmanın başında yeterince ortaya koyabildiğimi düşünüyorum.

Eğer uluslararası bujuvazi, bugün hala devrime saldırıyor ve öte yandan işçiler, devrimin üzerinden geçen 15 yılın sonunda yılgınlık noktasına gelebiliyorlarsa bunun sorumlusu bizzat Bolşeviklerdir. "Solcu" baylar, gidip onlara çatsınlar, öfkelerini bizzat onlardan çıkarsınlar, bunun muhatabı biz değiliz. Bolşevizm'i eleştirerek devrim için ölümcül sonuçlar doğurabilecek bir hata yapıyor olsak bile, bunu iş olsun diye, sırf eleştiri keyfi için yapmıyoruz. Biz hatanın temeline iniyor, detaylı olarak çözümlüyor ve gelecekte bu hatalardan kaçınmanın yolunu gösteriyoruz. Böyle yapmakla, emekçileri yılgınlığa itmek bir yana, onları yılgınlığa karşı uyarıyoruz. Kitleler, Bolşevik Devrim'den ayrı düşüp ondan vazgeçtiklerinde, bizim eleştirilerimiz nedeniyle değil, Bolşevik Devrim'in başarısızlıkları nedeniyle bizim düşünce ve tutumumuzda yeniden cesaret bulacak ve Bolşevik Devrim'in tek ihtimal olmadığını daha iyi kavrayacaktır.

Biraz önce yazılmış olanlar, Bolşevizm hakkındaki tüm gerçeği, bıkmadan, usanmadan, uluorta haykırdığı için yüksek bir mantığa sahiptir. Ayrıca bu gerçeği bilen herkes tarafından da kabul edilmesi gerekir.

– Neler söylüyorum!-

Tam anlamıyla devrimler döneminde yaşıyoruz. Halbuki böylesi dönemlerde bile, devrim istisnai ve olağanüstü birşey olma özelliğini korur. Bugün başlayan büyük altüst oluşun köklü, tam ve nihai bir altüst oluş olacağını gösteren sayısız belirti vardır.

Bu büyük altüst oluş, iktisadi ve sosyal ilişkilerin kısmi, basit bir değişikliğine değil, bizzat insan toplumunun temellerinin değiştirilmesine varacaktır. Öyle görünüyor ki, bu kez malların ve imtiyazların yeniden dağılımı değil, kitlelerin sömürülmesi-

nin, siyasi baskı sisteminin ve tüm siyasi otoritenin ortadan kaldırılışı ve insanlığın nihai kurtuluşu söz konusu olacaktır.

Öncekilerden farklı olarak bu yeni devrimin özü, yeni bir yol, yeni metotlar ve tamamıyla yeni bir psikoloji (şu ana dek olayları analiz edenler tarafından genellikle unutulmuş bir olgu olarak) gerektirecektir.

Hayli uzun ve zahmetli olacak olan bu sınırsız değişim süreci boyunca hatalar, yetersizlikler, duraklamalar, gerilemeler olacaktır kuşkusuz. Ancak tüm bu pürüzler, sendelemeler, deney birikimine ve ders çıkarmaya hizmet edecek; bu deneyler ve dersler ışığında amaca giden gerçek yol daha açıklık kazanacaktır.

Olumsuz deneyimlerin faydalı olabilmeleri, ders çıkarmaya hizmet edebilmeleri ve en az mağduriyetle atlatılıp başarılı bir sonuca ulaştırılabilmeleri temel bir şarta bağlıdır. Bütün hataların kabul edilip ortaya çıkarılması, çok iyi tanınması, enikonu tartışılıp telafi edilmesi zorunludur. Bu hususta ortaya çıkacak olan en küçük bir ihmal ve zaaf, devrim açısından telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açabilecek, ölümcül tehlikeler doğuracaktır. Hataların düzeltilebilmesinin ilk şartı ise kuşkusuz önce hataların kabul edilmesine, türlü yollarla örtbas edilmemesine bağlıdır. Bu yüzden, başlanıçta ve tüm devrim sürecinde her hatanın kabul edilmesi ve gerçeğin yüksek sesle dile getirilmesi gerekir. Bu, aynı zamanda düşünce, söz ve eylem özgürlüğü gibi önemli haklar ve diktatörlüğün etkisizleştirilmesi açısından da gereklidir. Milyonlarca insanı ilgilendiren, çok büyük çaplı ve çok karmaşık bir çalışma olan toplumsal devrim çalışmasında hataların yaşanması kaçınılmazdır. Önemli olan bu hataların açık yüreklilikle kabul edilmesi, yeni hatalara yol açmasının engellenmesi ve gerçekten telafi edilmesidir.

Olumsuz deneyimlerin olumlu sonuçlara dönüştürülebilmesi için, sosyal devrim yolu, daima gerçeklerin ışığı ile aydınlatılmak zorundadır.

Verili tarihsel şartlarda, devrimin başlangıcında, neredeyse kaçınılmaz gibi görünen devlet, hükümet vs. gibi siyasi sapmalar, olağanüstü bir tehlike arz ederler. Biz anarşistlerden başka, bu tehlikeyi gösterecek, ortada böyle bir tehlikenin bulunduğunu haykıracak kimse yoktur.

Yeniden Bolşevizm'e dönersek; onun dünya çapında, çok kapsamlı bir tarihsel olgu olduğu elbette su götürmez. Ama nedir Bolşevizm'in tarihsel anlamı ve ne işe yarar?

Haklı olarak, Bolşevizm'in, dünya sosyal devriminin başlangıcında ortaya çıkmış olan siyasi bir sapma olduğunu ve bu itibarla negatif bir deney olduğunu iddia ediyoruz. Bolşevizm'in biricik tarihsel anlamı, dünya emekçilerine, devletçi yolun, sosyal devrim için ne kadar tehlikeli bir yol olduğunu göstermiş olmasıdır, diye düşünüyoruz. Çünkü Bolşevizm'in dünya emekçilerine, devrimi nasıl yapmamak gerektiği hususunda gayet iyi bir ders vermiş olmak gibi de bir yararı olduğuna inanıyoruz. Vaktiyle Rusya'da çar efsanesi, bizzat çar tarafından 9 Ocak 1905 tarihli "negatif deney" tarafından yıkılmıştı. Aynı şekilde, bugün devletçi efsane, diktatörlük efsanesi, bizzat devletçiler ve diktatörler tarafından, başarısızlığıyla dünya sosyal devriminin zeminini hazırlayıp yolunu açacak olan Bolşevik "negatif deney" tarafından yıkılacaktır. Genel olarak bu tür tarihsel dersler, belli şartlar altında kitleler açısından temel eğitim teşkil ederler ya da aynı anlama gelmek üzere, "bir musibet bin nasihatten iyidir..."

Hiç kuşku yok ki, öteki ülke halklarının Bolşevik "negatif deneyin" vermiş olduğu bu dersten gereken sonucu çıkarabilmeleri için, Bolşevizm hakkındaki tüm gerçeğin, onun gerçek doğasının, talihsiz tutumunun yol açtığı berbat sonuçların gözler önüne serilmesi zorunludur. Bizim, bu gerçeği dile getirişimizin en büyük nedeni budur. Eleştirilerimizin acımasızlığı, yanılsa-

malarla oyalanmaya bir an evvel son vermek içindir. Bunu, görevimiz kabul ediyoruz.

Bolşevik "ihanet" (vaktiyle devrimci Kronştat denizcileri böyle itham edilmişlerdi) ve despotizm, ülkede herhangi bir tepkiye yol açmış mıdır?

Taban tabana zıt tepkiler içermekle birlikte bu soruya verilebilecek yanıt kesinlikle 'evet'tir.

1917 ve 1918'de, güneyde, devrime karşı az çok olağan ilk direnişler baş göstermiş olmakla birlikte, bunlar başlangıçta oldukça lokal ve önemsizdiler. Bu tür karşı koyuşlar olağandılar, çünkü her devrimde olduğu gibi, gerici güçler Rusya'da da devrimin karşısına dikilip onunla şavaşmaya çalıştılar. Dönem itibari ile işçilerin, köylülerin ve ordunun ezici bir çoğunluğunun yeni düzenden yana olduğu göz önüne alınırsa, devrimin bu karşı koyuşları hızla ve kolayca etkisizleştirebileceği ortadadır. Bu bağlamda, eğer devrim güçlü ve adil bir rota izleyip kendi sorunlarını çözebilseydi, tüm bu karşı koyuşlar, münferit birkaç muharebe ile sınırlı kalır ve devrim için tehdit teşkil etmezdi. Ne var ki, daha önce de belirttiğimiz gibi, Bolşevizm, devrimi yolundan saptırdı. Ona gereksiz ve aptalca bir şiddet çehresi kazandırdı. Geniş halk kitlelerini büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. İşçileri boğucu bir atmosfere nasıl mahkum ettiğini daha önce gördük. Köylü kitlelerine yönelik şiddet ve devletçi terör uygulamaları (ilerleyen sayfalarda bundan söz edeceğiz) sonuçta, köylülerin, Bolşevizm'e karşı koyuşuna yol açtı.

Bütün devrimlerde, halkın büyük bir kısmının ilkin tarafsız kalıp duraksadığını ve ilk elde ortaya çıkan sonuçları gözettiğini unutmamak gerekir. Bu yüzden mümkün olan en kısa süre içerisinde, devrimin kendisini düze çıkarması zorunludur. Aksi taktirde, bu tarafsız kesim, devrimci çalışmaya tamamen sırt çevirir, giderek ona düşman olur ve karşı-devrimci hareketlere sempati beslemeye başlar ve devrimcilere çok büyük zararlar

verir. Milyonlarca insanın çıkarına dokunulan, sosyal ilişkilerin kökten değiştirildiği, huzur sözlerinin verildiği büyük altüst oluş dönemlerinde durum özellikle böyledir. Bu huzurun bir an önce sağlanması gerekir. Tersi durumda, devrim zayıflar, karşı-devrim güçlenir. Devrimin ilerleyebilmesi için bu tarafsız unsurların kazanılmasının zorunlu olduğunu belirtelim; çünkü bu unsurlar içerisinde yer alan teknisyenler, zanaatkarlar, kalifiye işçiler, uzmanlar, aydınlar vs. doğrudan doğruya devrime düşman değildir. Eğer devrim, bu insanlara, kesin bir güven vermeyi, gücünü ve adaletini, imkanlarını ve avantajlarını hissettirmeyi başarırsa, bu insanlar tümüyle devrime yönelecek, büyük bir coşkuyla ona katkıda bulunacaklardır... Tersi durumda, tüm bu unsurlar, devrime düşmanlaşır ve ağır darbeler vururlar.

Devrimci insanların gönüllü yardımıyla, bizzat emekçi kitlelerin yürütecekleri gönüllü faaliyet, sorunların gerçek çözümüne doğru adım atmayı ve giderek sözü edilen tarafsız insanları sağlamlaştırıp coşturmayı, kendi saflarına kazanmayı başarabilecektir. Kibirli ve aptal bir diktatörlüğün uygulayacağı şeytanca şiddet yöntemleriyle bu tarafsız insanlar kazanılmaz. Olsa olsa barikatın karşı tarafına atılır.

Bolşevizm, hiçbir şekilde kendini düze çıkarmayı başaramadı. Daha önce gördüğümüz gibi, Bolşevizm'in iyi kötü çözmeyi başardığı tek mesele savaş meselesi idi. O da bizzat savaşmayı reddeden ordunun zorlamasıyla olmuştu. Bu başarı, geniş halk kitlelerinin Bolşevizm'e güven duymasını ve sempati beslemesini sağladı. Bununla birlikte, zaferin hemen ertesinde, Bolşevizm'in iktisadi ve sosyal alandaki yetersizliği ve devletçi faaliyet tarzmm verimsizliği kısa zamanda ayyuka çıktı.

Bolşevik yönetimin, savaştan ve devrimden sonra, Rusya gibi bir ülkede, Bolşeviklerin olduğu kadar sempatizanlarının da "olağanüstü zorluklar" demekten hoşlandığı zorlukların üstesinden gelmesi gerekiyordu.

Sözü edilen bu "olağanüstü zorluklar" devrim sonrası yıllarının bazı Bolşevik uygulamalarını, özellikle savaş komünizmi ve tarım politikalarını haklı çıkarma gerekçesi olarak kullanıldı.

Bizzat olayları yaşayan biri olarak:

• Bolşevizm'in talihsiz uygulamalarının karşılaşılan zorluklardan değil, bizzat Bolşevik doktrinin kendi doğasından kaynaklandığından,

• Sözü edilen zorlukların, tam da hükümetin başından beri, kitlelerin bağımsız faaliyetini engellemiş olmasından dolayı ortaya çıktığından,

• Mevcut zorlukların, kitlelerin faaliyetiyle bir kere daha kolay bir şekilde aşılmış olabileceğinden yana hiçbir kuşkum yoktur.

Zorluklar ne denli çok olursa olsun, halkın özgür inisiyatifi ve otonom faaliyetine o denli çok başvurmak gerekir. Oysa biliyoruz ki, Bolşevik Hükümet, düşünce dahil her şeyi kendi tekeline almış, "proleteryanın" diktatörü olarak proleteryaya boyun eğdirmiş, zorluklar büyüdüğü ölçüde, kitlelerin bağımsız faaliyetine daha az imkan tanır hale gelmiştir (Bolşevikler ki ne zaman karşı-devrimci bir saldırı tarafından hazırlıksız yakalanmışlarsa ve ne zaman ki eli kulağında bir tehlike baş gösterip saflarda panik başlamışsa, o zaman kitleleri kendisiyle başbaşa bırakıp yerlerini halkın bağımsız faaliyetine terk ederek sırra kadem basmışlardır. Daha sonra silahlı kuvvetleri ile yeniden ortaya çıkıp büyük bir çalımla yeniden tahtlarına kavuşmuşlardır.).

Bolşeviklerin zorluklara karşı koymayı becerememelerine ve mitralyözlerin dilini kullanmaya sürüklenmiş olmalarına hiç mi hiç şaşmamak gerekir. Çünkü bu zorlukların büyükçe bir kısmına bizzat kendileri neden olmuşlardır.

Büyük altüst oluşlarda orta yol yoktur; ya kitlelerin tam özgürlüğü ortaya çıkar ve devrimi tamamlar ya da uğursuz bir diktatörlük kendini dayatır ve devrimi engeller.

Birçok tipik olayın, söylediklerimi doğruladığını belirtmeliyim. Örneğin, yakıt ve hammadde yokluğu nedeniyle durmuş olan fabrikaları çalıştırmak için işçiler inisiyatifi belli ölçülerle ele almak istiyorlar, kırsal kesimle mübadele ilişkilerini geliştirmenin yollarını arıyorlar, şu ya da bu oranda zorluklara karşı koymaya, hataları telafi etmeye çalışıyorlardı. Ancak gerektiği yerde gerektiği gibi davranmayı becermekten aciz oldukları halde, Bolşevik otoriteler, kitlelerin bağımsız faaliyetini sistemli olarak engelliyorlardı. Petrograd'da bir fabrikada meydana gelen bir olayı örnek olarak göstermek istiyorum. Şöyle ki, hükümet, işçilerin zorunlu hammaddeyi kendilerinin karşılaması suretiyle çalıştırmaya devam etmek istedikleri bir fabrikayı, onlara vermektense kapatmayı yeğliyordu. Olayların gerçek doğasına ilişkin tam bir fikir edinebilmek için, bu tür örnekleri çoğaltmak gerektiğini düşünüyorum. İşte farklı bir alandan seçilmiş bir başka örnek daha: 1918'de küçük bir taşra kentindeki bir sovyetin eğitim seksiyonunda birkaç hafta boyunca çahşmış, yetişkinleri "proleter kültür" denen bir kültüre yönlendimeyi hedefleyen bir kurumu çalıştırmakla iştigal etmiştim. Prensiplerime uygun olarak, yöre emekçilerinin inisiyatifini geliştirmek için elimden gelen her şeyi yapmıştım. Ortaya çıkan sonuç öngörülerimi fazlasıyla aşmıştı. Halkın bağrından çıkan onlarca insan görevlerine öyle bir sarılmış, öyle bir istek ve ustalıkla, öyle hemfikir ve uygulama zenginliğiyle çalışmaya koyulmuşlardı ki, bana sadece onların çalışmalarını koordine etmek kalmıştı. Bütün halk, çok kısa bir sürede, çalışmamızı ilgiyle karşılamıştı. Ama... yerel otoriteler, merkeze, Moskova'ya rapor göndermekte gecikmemişlerdi. Raporlarında, benim, kararnameleri ve Moskova'nın emirlerini dikkate almaksızın, tamamen bağımsız bir şekilde çalıştığım, kendi bildiğimi okuduğum anlatılmıştı. Bir süre sonra, merkezden gönderilen ve içi kararnameler, yönetmelikler, talimatnameler ve emirlerle tıka basa dolu paketler

almaya başlamıştım. Aptalca bir kırtasiyecilik örneği olan, akılalmaz uygulamalar ve tehlikeli sonuçlara yol açabilecek emirlerle dolu bu metinleri artık istemediğimi harfiyen merkeze bildirdim... Herhangi bir talebim olmadığı halde, nafile ve kısa bir direnişten sonra, Moskova'nın emirlerinin giriştiğimiz çalışmayı mahvedeceğini bile bile, bu taşra şehrinden gitmek zorunda kaldım (Okurdan, anarşist düşüncelerimi ön plana almadan, mesleğime dürüstçe bağlı kaldığımı ve görevim esnasında herhangi bir yıkıcı propaganda yapmadığımı ve anarşist oluşumdan kaynaklı herhangi bir sorun yaşanmadığını göz önünde bulundurmasını rica ediyorum.). Benden sonra aynı göreve atanan ve Moskova'nın sadık bir uşağı olan halefim, doğal olarak merkezin yönetmeliklerini harfiyen uygulamış ve yine doğal olarak birkaç hafta içinde herkes çalışmayı bırakıp kaçmıştı. Kısa bir zaman öncesine kadar hayat dolu olan bu kuruluş, hızla bir kadavraya dönüşmüş ve yok olmuştu (Birkaç ay zarfında, bu "proleter kültür" girişiminin tüm ülke çapında fiyaskoyla sonuçlanmış olduğunu ekleyelim.). Her yerde ve her alanda durum birbirinin aynıydı: ya emirlere boyun eğmek ya da saf dışı edilmek...

Son bir örnek daha: Ülkenin göbeğindeki şehirlerden birisinin sovyeti (daha doğrusu hükümet şubesi), acilen çözüm gerektiren bazı iktisadi sorunları çözemiyordu. Birkaç fabrikanın işçileri biraraya gelip sovyet başkanlığından söz konusu sorunları, yine sovyetin denetimi altında çözüme kavuşturabilmek için yetki istediler (1918-1919'da benzer bir talep ve girişim henüz mümkündü.). Sonuçta, şiddetle azarlanıp "bozgunculuk" yaptıkları gerekçesiyle kovuşturmaya uğradılar.

Okurun da takdir edeceği gibi, yerel sovyetlerin tutumunun, Moskova otoritelerinin tutumundan pek bir farkı yoktu. Kış bastırdığında, genellikle yerel sovyetler, zamanında yakıt temin edemedikleri için, birçok şehir yakacaksız kalıyor, işçiler odun ihtiyacını karşılamak için köylülerle ilişkiye geçmek istiyorlar-

dı. Ancak yerel sovyetler, idari kurumların bilgisi dışında bu tür ilişkilerin yasak olduğunu söylüyorlardı. İdari kurumlar ise yakacak temini işini zamanında yapmayı beceremiyorlardı. Sonuçta şehirler ya yakacaksız kalıyor ya da odun çok pahalıya veriliyordu. Çünkü Eylül'den itibaren yollar kullanılmaz hale geliyor, ulaşım sağlanamıyordu. Bazen de köylüler, askeri emirlerle odun temin etmeye mecbur kalıyorlardı.

Üretim, dağıtım, ulaşım, ticaret vs., verilebilecek bu tür örneklerle onlarca sayfa doldurulabilir. Ancak hepsinde ortak olan şu sonuç değişmez: Kitleler, hiçbir biçimde kendi inisiyatifleriyle hareket etme hakkına sahip değildiler. İdari kurumlar ise çoğu kez acizlik içerisinde bulunuyorlardı. Şehirler ekmekten, etten, sütten, sebzeden... kırlar tuzdan, şekerden ve sınai ürünlerden mahrum kalıyorlardı. Taşra giyecek birşey bulamazken, giyecek büyük şehirlerin depolarında çürüyor; her yerde ve her şeyde ihmal ve karmaşa almış başını yürüyordu.

Olayların bu şekilde seyrinin psikolojik sonuçlarını anlamak pek zor olmasa gerek. Kitleler, yavaş yavaş Bolşevizm'e sırt çeviriyor, hoşnutsuzluk günden güne büyüyordu. Oldukça çaplı karşı-devrimci hareketler, bu psikolojik sonuçların hazırladığı zeminde boy gösterdi. Gericilik, böyle bir ortamdan yararlanmakta pek fazla gecikmedi. Mağlup olmuş imtiyazlı sınıflar tarafından tezgahlanan, diğer ülke burjuvazileri tarafından desteklenen ve eski rejimin generalleri tarafından yönetilen savaşlar böylece başlamış oldu. Okur şimdi 1919 ve 1920 ayaklanmalarının niçin 1917-1918'in kendiliğinden ve önemsiz karşı koyuşlarından daha başka bir karakter taşıdığını daha iyi anlıyordur. Denikin tarafından yönetilmiş olan ilk büyük Beyaz hareket (1919), hızla bütün Ukrayna ve Orta Rusya'nın büyük bir kısmını kapladı. Kızılordu birliklerini çok kısa bir süre içerisinde alt eden ve püskürten Beyazordu, Moskova yakınlarındaki Orel şehrine ulaştı. Öyle ki Bolşevik Hükümet, derhal kaçma hazır-

lıklarına başladı. Bu hareketin bu kadar kısa bir süre içerisinde kaydettiği başarı, halkın büyük bir kısmının sempatisine ve Bolşevizm'e karşı gittikçe artan nefretine yol açtı. Tüm bu gelişmeler, daha önce analiz etmiş olduğumuz nedenlerle açıklanır. Wrangel tarafından yönetilen ikinci karşı-devrim hareketi (1920), gelişmek için çok daha uygun bir atmosfer buldu ve aynı nedenlerden ötürü, birara Bolşevikler için Denikin'in hareketinden daha tehlikeli hal aldı.

Bununla birlikte, her iki hareket de başarısızlığa uğradı. Denikin'in hareketi toptan çöktü. Onun Moskova kapılarına dayanmış olan ordusu derhal güneye çekilmek zorunda kaldı ve orada dağıldı (Hareketin sağda solda başıboş kalan kırıntıları, kuzeyden inen Kızılordu birlikleri tarafından tasfiye edildi). Olayın meraklıları için, anlamlı bir ayrıntı vermek gerekirse, o da şudur: Bolşevik Hükümet, Moskova'da 24 saat boyunca bilfiil panik hali yaşadı. Durup dururken Denikin'in birliklerinin geri çekilişine bir anlam veremiyor, bunun nedenini bir türlü anlayamıyor, bunu, Beyazların peşindeki Kızıl alayların, bir süre soluk aldıktan sonra yeniden saldırıp Denikin'in ordusunu püskürtmesine bağlıyorlardı (Denikin'in ordusunun Moskova kapılarından ansızın çekilişinin gerçek nedeni daha sonra açıklığa kavuşacak.). Denikin'in hareketi kırılmıştı. Wrangel'in bir sene geç başlayan hareketi ise, ilkin birkaç büyük başarı elde etti. Moskova'ya ulaşamamakla birlikte, hükümeti oldukça kaygılandırdı. Bu hareketin, Denikin'inkinden daha uzun sürmesinin nedeni, halkın Bolşeviklerden uzaklaşıp bu yeni anti-Bolşevik harekete sempati duyması ve öte yandan, hükümetin özel ordusuna artık çok fazla güvenememesidir. Bununla birlikte, Wrangel hareketi de tasfiye edilmiştir.

İlk etapta büyük başarılar kazanmış bu hareketlerin akılalmaz bir şekilde hüsrana uğramasının nedenleri nelerdir? Bu hareketlerin az çok bütünlüklü bir analizi, kuşkusuz daha çaplı bir

çalışma gerektirecektir. Burada, daha ayrıntılı bir incelemeye giremeyeceğim için üzgünüm. Bununla birlikte, birkaç cümleyle de olsa bu hareketlerin hatırlatılmasının kesinlikle zorunlu olduğuna inanıyorum. Zira bu med-cezirin gerçek nedenleri ve ayrıntıları bir yandan yeterince bilinmemiş; öte yandan, ilgili yazarlar tarafından bile bile çarpıtılmıştır.

Birkaç kelimeyle ifade edersek, Beyaz hareketin yankılar uyandıran çöküşünün temel nedenleri şunlardır. Bunlardan ilki, hareketin şeflerinin sinik ve beceriksiz tutumlarıdır. Çiçeği burnunda fatihler olarak bu şefler, fethettikleri bölgelere gerçek birer diktatör olarak yerleştiler. Sefih ve düşkün bir hayat sürüp emekçi halkı hor gördüler. Sürekli eski rejimin, bütün güzellikleri ile restore edilmesi gerektiği fikrini işlediler. Çok geçmeden, Beyaz terör vahşi misillemelere başladı. Devrim esnasında dağıtılan ve kovulan toprak sahipleri ve sanayiciler, bu kez ordularıyla geri dönüyor ve eski mülklerine yeniden kavuşmak için can atıyorlardı. Kısaca, geçmişin mutlakiyetçi ve feodal sistemi yeniden hortluyordu. Bu durum, emekçi kitlelerde tersine tepkiye yol açtı. Çünkü artık devreye başka bir faktör giriyor, kitleler Bolşevizm'in sürüp gitmesinden daha çok, çarizmin ve pometçiklerin geri dönüşünden kaygı duymaya başlıyorlar, her şeye rağmen, bazı iyileştirmeler ve düzeltmelerle mutlu ve özgür bir yaşama Bolşeviklerle ulaşabileceklerini umuyorlardı. Oysa çarlığın geri dönüşüne bel bağlamalarını gerektirecek hiçbir şey yoktu. Özellikle bu dönemde, kullanılabilir toprakların genişlemesinden yararlanan köylüler, bu toprakların yeniden eski sahiplerine teslim edileceği düşüncesinden ürküyorlardı. Böylece zaferlerinin hemen ertesinde kitleler, Beyazordulara karşı ayaklanıyor, zorlu bir direniş örgütlüyorlardı. Bu amaçla bizzat emekçi halk tarafından kurulan partizan ordusu, gücünü çok geçmeden Beyazlara kabul ettiriyordu (Bu dönemde halk, silah-

larını muhafaza ediyordu. Daha sonra Bolşevik otoriteler halkın silahlarını zorla teslim aldılar.).

Denikin ve Wrangel kuvvetlerinin bozguna uğratılmasında en çok payı olan ordu, kuşkusuz anarşist Nestor Mahno tarafından yönetildiği için onun adıyla anılan Mahnovist ordu idi. Liberter bir toplum adına savaşan, Kızıl ya da Beyaz tüm baskı güçlerine karşı mücadele eden bu ordu üzerinde, Bolşevizm'e karşı koyan diğer hareketlerden daha fazla duracağız. Burada, Beyaz gericilikten söz ederken Denikin'i Orel şehrini ve savaşı bırakmaya ve çarçabuk geri çekilmeye zorlayan nedeni özellikle belirtmek istiyoruz. Bolşevik Hükümet'in sandığı gibi, Denikin'i geri çekilmek zorunda bırakan neden, "bir süre soluklanan Kızılordu'nun yeniden hücum etmesi" değil, Denikin'in ordusunun, Onnan şehri civarındaki Deregonovka köyü yakınlarında kesin bir bozguna uğratılmasıydı.

O dönem Mahno ordusunda yer alan ben, okura Mahno hareketi ile ilgili detayları P. Arşinov'un 'Mahnovist Hareketin Tarihi' adlı kitabında bulabileceğini ifade etmek isterim.

Wrangel'in kuvvetlerine gelince, onun Mahno ordusu tarafından kesin bir bozguna uğratıldığını bana bizzat Bolşevikler itiraf etmişlerdi. Wrangel'in saldırıları esnasında, Bolşevik Moskova'da Bolşeviklerin hapishanelerinden birinde bulunuyordum. Tıpkı Denikin'in ve Wrangel'in alt edip kuzeye, Moskova'ya doğru püskürttüğü Kızılordu gibi.

Bu dönemde Bolşeviklerle arası açık olan Mahno, ortak tehlike olan Beyazlara karşı, Bolşeviklere barış önerdi. Zaten çok kötü bir dönemde olan Bolşevikler, teklifi kabul edip Mahno ile bir antlaşma imzaladılar. Ertesinde Mahno ordusu, Wrangel'in ordusunun üstüne yürüyüp Orekhov yakınlarında (Ukrayna) hezimete uğrattı. Savaş bittiğinde, Lenin'e (Moskova) eğer dostu Çukenkov ve ben serbest bırakılmazsam, tek bir adım dahi atmayacağını bildiren bir telgraf gönderdi. Mahno'ya hala ihtiyaç-

ları olan Bolşevikler, bu sebeple Mahno ordusunun savaşçı niteliğine ve Wrangel kuvvetleri karşısında kazandığı zafere övgüler yağdırarak beni serbest bıraktılar (Wrangel'e karşı mücadele hakkındaki ayrıntılar, adı geçen kitapta anlatılmıştır.).

Çeşitli çıkar hesapları yapan kimi insanlar tarafından yazılmış ve bile bile yayılmış olan bazı yalanları ortaya koyarak Bolşevik Devrim'e karşı gelişen sağcı tepkiler faslını burada noktalamak istiyorum.

Özellikle Bolşevik yazarlar tarafından çok yaygın olarak işlenmiş ilk tema, Beyaz hareketin güçlenmesinde ve belli başarılar kazanmasında dış müdahalelerin belirleyici bir rolü olduğu yönündedir.

Oldukça abartılı olan bu iddia, gerçeğe denk düşmemektedir. Rus Devrimi sırasında dış müdahaleler asla belirleyici bir karakter kazanmamıştır. Ne cephane, para ve araç-gereçten oluşan önemsiz yardımların ne de Rusya'ya gönderilen askeri birliklerin, olayların gidişatında hiçbir önemli rolü olmamıştır. Zaten İngiliz ve Fransızlar devrimcilere karşı savaşamamış; Ukraynalı Skoropodski yönetimindeki kuvvetler tarafından korunmuş olan Avusturya-Alman birlikleri ise (Brest-Litovsk Barışı'ndan sonra) devrimciler tarafından bozguna uğratılıp ülke dışına çıkarılmışlardır. Burada, Alaman işgalinin sonucunun tam da Brest-Litovsk Barışı esnasında anarşistler tarafından savunulan teze uygun düştüğünü belirtmekte hiçbir sakınca görmüyorum. Eğer o dönemde Bolşevik Hükümet, emperyalist Almanlarla müzakerelerde bulunmak yerine, Alman askeri birliklerinin devrimci Rusya içlerine kadar ilerlemelerine göz yumulup sonra partizan birlikleriyle saldırsaydı Almanların akıbeti, daha sonra Denikinlerin, Wrangellerin, Avusturyalı-Almanların uğradıkları akıbetten farklı olmayacaktı.

Eğer 1917 Ekim'inden günümüze kadar, Rusya'da olup biten herşeyin gerçek nedenleri aranacaksa, onu kısmen devrimci Rus

işçilerinin, devrimin yazgısını, burjuva-devletçi burjuva-reformistlere bırakmakla işledikleri köklü hatada aramak gerekir. Sahiden de kendilerine devrimin yazgısı teslim edilen Lenin ve yoldaşları hiçbir zaman devrimci olmadılar; gerçek devrimi hedeflemek bir yana onu anlamadılar bile. Onlar kelimenin tam anlamıyla, burjuvazinin eski metotlarına başvuran kaba reformistlerdir.

Çok yaygın olarak işlenen ikinci tema Kızılordu'nun rolüyle ilgilidir. Bolşevik "tarihçilere" göre, karşı-devrimci birlikleri alt eden, Beyaz saldırıları ezen ve bütün zaferleri kazanan bu orduydu. Yalanın böylesine pes doğrusu! Büyük karşı-devrimci saldırıların çoğunda Kızılordu yenilmiş ve kaçmak zorunda kalmıştı. Beyazları yenilgiye uğratan asıl güç halktı. Çoğu çatışmada, Kızılordu, partizanların zafer kazanmasına ramak kala geliyor ve zaten bozguna uğramış düşmana son darbeyi vurarak partizanlara omuz veriyor, ertesinde zaferi kendisine mal ediyordu.

Sibirya olaylarını yeterince bilmediğim için Amiral Koltçak'ın Çeko-Slovak ordusu tarafından desteklenen karşı-devrimci hareket hakkında birşey söyleyemeyeceğim. Ancak dolaylı yoldan edinebildiğim bilgilere göre, bu hareketin ilk önce belli başarılar kazanıp ardından hezimete uğramasının genel nedenleri, diğer hareketlerinkiyle aynıydı. Yine de okurdan, olayların doğrudan doğruya tanığı olmadığım için, bunun kesin bir yargı olarak algılanmamasını istiyorum. Bununla birlikte, silahlı partizan hareketinin, her yerde olduğu gibi, Sibirya'da da devrimi savunmada çok etkili ve hatırı sayılır bir rolü olduğunu kesin olarak biliyorum.

Bu arada Çeko-Slovak saldırı esnasında (Haziran-Temmuz 1918) işlerin daha fazla karışmasını önlemek amacıyla, Çar II. Nikola'nın öldürülerek ailesinin Ekaterinburg'a sürgün edilmesine karar verildiğini (yerel sovyet tarafından) ve Temmuz'un

15'ini 16'sına bağlayan gece kararın infaz edildiğini belirtmek gerekir.

Bu sağcı tepki ve hareketlerden ayrı olarak, Bolşevikler tarafından hiçe sayılan, gerçek özgürlük ve gerçek sosyal devrim adına Bolşevik iktidara karşı koyan devrimci hareketler de olmuştu.*

Bolşeviklerin izlediği, neredeyse "ihanet" anlamına gelen devletçilik ve aşırı merkeziyetçilik gibi kötü genel politikalar, bizzat hükümet ve parti saflarında muhalif hareketleri körükledi. 1918 yazında sol-sosyalist devrimcilerle Bolşevik Parti arasında sürtüşme başladı. Bu tarihe kadar, hükümette yer alan sol-sosyalist devrimciler, Bolşeviklere karşı bayrak açıp hükümetten ayrıldılar. Gerek anarşistler gerek sol-sosyalist devrimciler şiddetli baskılara maruz kaldılar. Daha sonra, bizzat Bolşevik Parti bünyesinden kopmalar oldu. Lenin'i "Goşizmin Çocukluk Hastalığı" olarak bilinen yergi yazısını yazmaya iten "işçi muhalefeti"nin ortaya çıkması ve baskılar nedeni ile çökmesi, bu türden bir olgudur. Netice itibari ile, zaman zaman ortaya çıkan sol hareketler, tüm ülke çapında, Bolşevik otoriteler tarafmdan derhal ezildiler.

Burada, bu hareketlerden sadece ikisi üzerinde duracağız; her ikisi de önemli her ikisi de Bolşevikler tarafmdan iftiraya uğramış ikisi üzerinde...

Bunlardan biri, 1921 Mart'ında gerçekleşen Kronştat Ayaklanması'dır. Moskova ve Petrograd'daki işçi eylemlerinin şiddetle bastırılmasıyla birlikte, iktidardaki partinin mevcut politikaları sürdüğü müddetçe, ülkenin içinde bulunduğu berbat durumdan çıkışın imkansızlığını gören ve hükümetin "ihanetinden" derinden etkilenen Kronştat denizcileri 1917'de vermiş oldukları sözlerini tutup Bolşevik iktidar karşısında harekete geçtiler. Tümüyle barışçı bir biçimde ve devrimin geleceği adına, hükümetin gidişatını protesto edip taleplerini dile getirdiler. Ta-

biatıyla Bolşevik yönetim geri adım atmadı. Tankıyla, tüfeğiyle, Kronştat'a saldırıp hareketi kanla bastırdı. İsyancılar her bir evi, her bir karış toprağı savundular. Ancak "Kızıl junkerlerin" gücü karşısında ezildiler. Bu soylu davranışlarının bedelini, yüzlerce ceset ve Bolşevik kodeslerde ölüme terkedilen yüzlerce beden olarak ödediler... Bilanço böyleydi. Baskının acımasızlığı hiçbir muhayyileye sığmadı. Tarih, gelecekte, Bolşeviklerle devrimci denizciler arasındaki bu fevkalade eşitsiz, kahramanca ve bir o kadar da tehlikeli mücadeleyi, bütün yönleri ile ele alıp yerli yerine oturtacaktır.

Burada, bizi birinci derecede ilgilendiren, Bolşeviklerin, Kronştat hareketini, tüm dünyanın gözleri önünde, yüzsüzce ve tiksindirici bir biçimde karşı-devrimcilikle itham etmeleridir. Tümüyle yalana dayalı Bolşevik sistemin en büyük yalanıdır bu.

Bir kez daha tekrarlıyorum; bir gün tarih, Kronştat komünü ve "Kızıl Gallifet" Troçki'nin rolü hakkındaki bütün gerçeği ortaya koyacaktır. Bizzat burada Kronştat Ayaklanması'nın devrimci karakterine ilişkin birkaç kanıtı sıralamak istiyorum.

• Kronştat Ayaklanması'nın başındaki devrimci komite, hareketi ilgilendiren belgelerin ve komite bildirilerinin basıldığı bir gazete yayımlıyordu. Bu belgelerin halen derlenmemiş ve hiçbir yabancı dilde yayımlanmamış olması son derece üzücüdür. Avrupalı işçilerin, yalnızca Rusçaları mevcut olan bu belgelerin yayımlanmasını Bolşevik Hükümet'ten istemeleri gerekir. Doğal olarak Bolşevikler, bu talebi yerine getirmeyeceklerdir. Ancak onların bu talebi ısrarla reddetmeleri bile inandırcı bir ikrar olacaktır. Söz konusu bu dökümanlardan el altında olan bazılarını aktarmakta hiçbir sakınca görmüyorum. İşte Kronştat Devrim Komitesi'nin 2 Mart 1921 tarihli ilk bildirilerinden birkaç satır:

"Kronştat ve Kale Halkına

"Arkadaşlar ve Yurttaşlar!

"Ülkemiz zor bir dönemden geçiyor. Üç yıldır içinde bulunduğumuz korkunç durum, kıtlık, soğuk ve iktisadi kaos olduğu gibi devam ediyor. Ülkeyi yöneten Komünist Parti'nin kitlelerden koptuğu ve ülkeyi içine sürüklediği genel iflastan çıkarma gücüne sahip olmadığı gün gibi ortada. Parti, kısa zaman önce Moskova ve Petrograd'da ayaklanarak kendisine açıkça kitlelerin güvenini kaybettiğini haykıranları hiç hesaba katmadı. Tersine işçiler tarafından dile getirilen şikayet ve talepleri, tam bir yanılgı içerisinde, karşı-devrimci entrikaların sonuçları olarak değerlendiriyor. Oysa ki bu talepler, tüm halkın, tüm emekçilerin ortak sesidir. Bugün bütün işçiler, bütün denizciler, bütün Kızıl askerler, yalnızca ve yalnızca emekçilerin ortak irade ve çabalarının ülkeye ekmek ve kömür sağlayabileceğini, cumhuriyeti içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarabileceğini açıkça görüyorlar."

Bildiri, daha sonra herkese, devrimci düzeni korumalarını, yerel sovyetlerin, yeni seçimlerinin "doğru temeller üzerinde" örgütlenmesi için çalışmalarını ve hükümetin tehditlerine karşı uyanık olmalarını tavsiye ediyor ve Denizciler Genel Kurulu (Ayaklanmadan önce, işçi, denizci ve asker örgütlerine üye delegeler, genel kurul olarak birleşmiş; kalenin ve şehrin işlerini yürütmek ve güvenliği sağlamakla yükümlü geçici Devrimci Komite'yi kurmuşlardı.) tarafından belirlenmiş talepleri sıralıyordu. Buna göre hükümetten, genel olarak ifade ve basın özgürlüğünün, anarşistler ve solcu partilere örgütlenme özgürlüğünün tanınması, hapisteki sosyalist parti üyelerinin, işçi ve köylü hareketiyle ilişkisi bulunduğu için tutuklu bulunan işçi, köylü, asker ve denizcilerin serbest bırakılması, hapisteki ve çalışma kamplarındaki diğer mahkumların durumlarını iyileştirecek bir komisyonun oluşturulması isteniyor.

• Kronştat hareketi esnasında, Kronştat'ta çıkan gazete, Bolşevizm'i yeterince devrimci bulmadıkları için Komünist Par-

ti'den ayrılıp Kronştat hareketi ile dayanışma içine giren eski komünist partililerin bildirileriyle doluydu. Bu bildiriler öylesine çoktu ki, sonunda onları gazetedeki yer darlığı nedeniyle tasnif ederek basmak gerekti.

• Devrimci Komite'nin üyeleri sol eğilimli denizciler, işçiler ve köylülerdi. Komite başkanı Petritonenko bir anarşizandı.

• Kronştat hareketinin devrimci konumu açısından, kişisel ama oldukça anlamlı bir olay daha aktaracağım. Cezaevinde bulunduğum bir sırada, Devrimci Komite'den bir delegasyonun beni ve arkadaşım lartçuk'u Kronştat'a götürmek amacıyla Petrograd'a geldiğini öğrendim. Her ikimizin de cezaevinde olduğundan habersiz olan komite, bizden bazı işlerinde kendisine yardımcı olmamızı istiyordu.Karşı-devrimci hareketin biz anarşistlerden yardım istemesi... Olacak şey mi?

Burada, Bolşeviklerin, Kronştat hareketine yönelik asılsız ithamını boşa çıkaracak birkaç olay aktardım.

Kronştat Ayaklanması'yla ilgili trajik gerçeği belgelerle ele alan bir çalışma olması itibariyle Aleksandr Berkman'ın mükemmel broşürünü burada anmak istiyorum. İngilizcesini okuduğum bu broşürün, Fransızca baskısı olup olmadığını bilmiyorum.

Olayların akışına ve ortaya çıkan sonuçlara yeniden dönelim. Lenin, Kronştat hareketini asla anlamadı ve olaylardan birkaç gün sonra ünlü Yeni Ekonomik Politikasını (NEP) ilan etti. Halkın ekonomik faaliyetine kesin bir özgürlük getirdiği ileri sürülen NEP'in tanıdığı bu özgürlük, tamamıyla sahteydi. NEP kitlelerin, yaratıcı ve özgürlük faaliyeti yerine (Kronştat'ta talep edilen buydu), bazı bireyler için ticaret yapma ve zenginleşme "özgürlüğü" getirdi. NEP daha çok, Brest-Litovsk döneminin "askeri molasını" andıran bir tür "ekonomik mola", mevcut durumu korumaya ve güçlendirmeye imkan tanıyan bir stratejik geri çekilme planı idi. Her ne olursa olsun NEP, olayların genel

durumunda herhangi bir değişikliğe yol açmadı. Binlerce safın aldatılması, halkın bazı kesimlerinin sahte umutlarla oyalanması, yurt dışından bir yığın döviz toplanması dışında herhangi bir sonuç yaratmadı. NEP'in ilk birkaç yılı, devlete askeri, bürokratik ve siyasi güçlerini artırması ve kendisini daha güçlü hissedip herşeyi demir bileğiyle kavraması için yeni-burjuva aygıtı kurma imkanı verdi.

Lenin'in ölümünden (1924) ve Stalin'in birçok iç çekişmenin sonucu olarak gerçekleşen hakimiyetinden çok kısa bir zaman sonra "nepmanlar" (NEP döneminde zengin olanlar) tutuklandı, sürgün edildi ya da kurşuna dizildi. Devlet, her alanda tam manasıyla tahkim edildi, silahlandırıldı, bürokratikleştirildi, kapitalistleştirildi ve mutlak kudretine ulaştı. Tüm bu olayların, ne emekçi kitlelerin özlemiyle ne de sosyal devrimle hiçbir alakası yoktu.

Oldukça kapsamlı ikinci anti-Bolşevik devrimci hareket, çalışmamızın başında sözünü ettiğimiz "Mahnovist hareket" adıyla bilinen Ukrayna hareketiydi.

Aşağı yukarı 7 milyonluk halkıyla birçok bölge, 1918'den 1921'e kadar süren, Bolşevikler dahil sosyal devrimin tüm düşmanlarına, tüm taklitçilerine ve tüm mezar kazıcılarına karşı mücadele eden bu harekete katıldı.

Devrimci yıllıklarda gerçekten istisnai bir yeri olan bu destanı burada özetlemek mümkün değildir. Çünkü böylesi kısa bir inceleme, okura hiçbir şey vermeyecek, bütünlüklü bir analiz ise, daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirecektir. Konuyla yakından ilgilenenlere, eğer hala okumadılarsa, birkez daha P. Arşinov'un "Mahnovist Hareketin Tarihi" adlı kitabına müracaat etmelerini öneririm. Çünkü orda, olayların tam bir izahını bulacak ve net bir fikre ulaşacaktır.

Birkaç ay boyunca, Mahnovist harekette yer almış birisi olarak, Rus Devrimi'nin çeşitli görünümlerine, farklı evrelerine

ilişkin, mümkün olduğu oranda doğru ve net bir fikir edinmeye çalışan her okur için önemli olduğunu düşündüğüm bazı tespit ve sonuçları burada dile getirmek istiyor ve bununla yetiniyorum.

Mahnovist hareket, bir yandan Ukrayna'ya has olayların etkisi, öte yandan ülkede aktif faaliyette bulunan arkadaşların (özellikle "NABAT" konfederasyonuna üye olanlar) çabalarıyla yayılan ve içinde bizzat Mahno'nun da bulunduğu birçok öncü tarafmdan temsil edilen, anti-devletçi, anti-otoriter, gerçek bir sosyal devrim için ve ona engel teşkil eden tüm güçlere, dolayısıyla Bolşeviklere karşı, eşitsiz, kahramanca ve çıkar gütmeyen bir savaşı yöneten anarşist ideolojinin etkisi altındaki emekçi yığınların soylu, devrimci bir atılımıydı.

Bu olağanüstü destandan çıkarılabilir en önemli sonuçlar şunlardır:

• Anarşist düşünce, ne bir ütopya ya da fantezi ne de bugün yaşayan insanların asla ulaşamayacağı, olsa olsa yüzlerce yıl sonra gerçekleşebilir çok uzak bir ideal değildir. Şartlar elverişli hale gelip de, emekçi kitleler bizzat kendi devrimlerini yapma imkanına sahip olduğunda, kitleler, anarşizmin gerçek derinliğini ve somut içeriğini kavradığında, bu düşünce en gözüpek biçimde gerçekleştirmeye yetenekli bir hareket olarak cisimleşir ve soylu bir atılımı canlandırır. Bu demektir ki, bazı şartlar altında, anarşist özlemler, emekçi kitlelerin doğal, olağan ve somut faaliyeti olurlar.

• Kendi devrimlerini yapan kitleler, onun bütün problemlerini çözmeye de yeteneklidirler. Ne "sayısız zorluklar" ne çetin engeller ne de "kapitalist abluka" onları yollarından alıkoyamaz. Belki silahların kaba kuvvetine yenilebilirler; ama gerçek bir devrimde özgürlüklerini sonuna dek savunarak ölürler. Ayrıca unutmamak gerekir ki, gerçek bir devrim karşısında ordu gücü, iki ağızlı bir kılıç gibidir, tersine de dönebilir.

• Kitlelerin, kendi gerçek devrimlerini yapmaları için, hiçbir yönetici elite, hiçbir siyasi partiye vs. ihtiyaçları yoktur. Emekçi kitleler, sadece aydınların, özgür ve gönüllü yardımlarına ihtiyaç duyarlar. "Seçkinler" değil, kendi zekaları, kendi bilgileri, kendi yetenekleri ve kendi çok yönlü, verimli ve düzenli faaliyetleriyle, yalnız milyonlarca insan devrimi yapabilecek güçtedir. "Seçkinlerin" yapacağı şey, kitleleri yönetmek değil, sadece onlara yardım etmektir.

• Gerçek devrimlerini yapan emekçiler hiçbir zorlama olmaksızın, ulusal, dinsel ve diğer bütün önyargılardan kurtulurlar. Tüm bu önyargıların ortadan kaldırılması, hükümet zoruyla değil, bizzat kitleler tarafından gerçekleştirilmiş devrimin başarıları ve özgür atılımıyla olur.

Nasıl ki Bolşevizm, anarşist doktrini, yıkıcı ve olumsuz bir doktrin olarak ön plana çıkarmışsa, Mahnovist hareket de onu olumlu ve yapıcı yönleriyle ön plana çıkarmıştır.

Mahnovist hareket genellikle, aşırı kendiliğindenci olmak ve bünyesinde sendikal bir işçi örgütlenmesi bulundurmakla eleştirilmiştir. Hiç şüphe yok ki eğer Mahnovist hareket, çaplı bir devrimci sendikal örgütlenme çalışması yapacak zaman ve maddi imkanlara sahip olmuş olsa idi daha çok gelişip güçlenirdi. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi, deneyimli işçi örgütlenmelerinin bulunmayışı, Rusya'da anarşizmin başarılı olamayışının nedenlerinden biriydi. Mahnovist hareketin çok çalkantılı yaşamı, temel güçlerin bir yerde sabitlenmeyip sürekli yer değiştirmek durumunda kalması gibi nedenler, onun sendikal örgütlenmesiyle uğraşmasına engel oldular. Kuşkusuz, hareketin birçok zayıf yanları da vardı. Ancak hareketin bütünü içerisinde ele alındığında, bu zayıflıklar doğal ve önemsizdi. Bu yüzden üzerinde durmaya gerek duymuyoruz. Çok öğretici yanları olan bu eksikliklerin, özgün bir çalışmada analiz edilmesi gerekir. Ayrıca Mahnovist hareket hakkında daha detaylı bilgi edinmek

isteyen okura, bizzat Mahno'nun Fransızca yayımlanan anılarını okumasını tavsiye edebiliriz.

1917 Rus Devrimi, tamamlanmış bir devrim olarak değerlendirilebilir mi? Başka bir ifade ile, Rus Devrimi'nin kuruluş dönemi gerçekten başladı mı? Rus Devimi'nin geleceği, bugün atılmış olan temellerin mantıki ve olumlu bir evrimi olarak tasarlanabilir mi?

Bu soruyu bir "non categorique" ile cevaplıyorum; yani buraya kadar yazılanların tümü bu cevaptır. Bununla birlikte burada, biri çok önemli, iki nokta üzerinde durmak istiyorum:

• 1917 Devrimi, ulusal ve tarihsel açıdan münferit bir olay olarak ele alınamaz. Dünya çapındaki büyük sosyal gelişmenin ilk adımı ve bir parçası olma niteliği taşıyan Rus Devrimi, dünya çapındaki olaylara bağlıdır ve onlar üzerinde kesin bir etki yapar. Devrimin seyri ve geleceği, diğer ülkelerde olup bitenlere bağlıdır. Kanımca, dünya, sosyal devrim sürecine girmiştir ve bu sürecin yıkıcı evresinin başında bulunmaktadır. Bu evre boyunca, mevcut toplumun siyaset, iktisat, sosyal rejim, "modern kültür", önyargılar vs. herşeyi ile birlikte baştan aşağı yıkılması gerekir. Aksi taktirde yeni toplumun inşası imkansız olacaktır. İlk yıkılması gereken şeylerden biri siyasi, otoriter, devletçi önyargıdır. Bu önyargının yıkılması için, sosyal devrim, tarihsel olarak ortaya çıkmış bulunan somut deneyi, yani, bir devlet, bir siyasi parti, bir otorite, bir diktatörlük vasıtasıyla zafer kazanmak ve yeni toplumun inşasına ulaşma girişimini aşmak zorundadır. Bolşevizm'in temsil ettiği Rus ve dünya devriminin, bu olumsuz etabı olmasaydı, insanlık doğru yolu kavrayamayacaktı. Devletçi ve otoriter yol, Rus Devrimi'ni içinden çıkamayacağı bir açmaza sürükledi. Eğer benzer bir deney, dünya kapitalizminin eksiksiz evrimiyle gerçekleşseydi bile, sonu kesinlikle burjuva rejimin restorasyonuna, muzaffer bir karşı-devrime varacaktı. Ancak gelişmekte olan kapitalizmin, Rusya'da bir "ge-

riye doğru ilerleme" gerçekleştirmesi imkansızdır (Çağımızın sosyal devrim karakteri ve kapitalizmin can çekişmesinin kanıtlarından biridir.). Rusya, silahlı güçleri ile birlikte, içinde bulunduğu korkunç çıkmazda ileri ya da geri en küçük bir kımıldama belirtisi göstermiyordu. Bir yandan dünyada büyük çaplı olayların gelişmesini ve kendisini ablukadan kurtarmasını, öte yandan gelişecek olayların Rus Devrimi'nin temel hatasını, negatif deneyini dikkate almasını bekliyordu. Halihazırda, içinde bulunduğu durumda, Bolşevik Devrim, hiçbir şey yaratamaz, hiçbir şey kuramazdı. Birşeyler inşa etmeye başlamak için "ablukanın" kaldırılması, yeni bir hal alan rejimin, tıpkı kendisinden önceki rejimler gibi yıkılması ve devrimin yoluna devam etmesi gerekiyordu. Benim "non categorique" cevaplarımdan birisi budur (Konu ile ilgili olarak iki önemli şerh düşüyorrum: Pek doğaldır ki, dünya çapındaki olaylar sürüncemede kalsaydı ya da Rus Devrimi'ne dokunmadan gelişseydi, devrim kendi engelini bizzat kendisi kırmayı başarabilecekti. Yine pek doğaldır ki, kendi kendisinin engeli olan devrim, Rusya'da geçici olarak bir gerilemeye neden olabilecekti. Dönemin genel gidişatına bakılacak olursa, bunun ne genel uygulamaları ne de olayların gelişimini hiçbir biçimde değiştirmediği görülür. Böylesi bir gerileme, uzun sosyal devrim sürecinin, yıkıcı evresinin tali bir olgusudur. Faşizm, Hitlerizm gibi...).

• Bolşevizm, inşayı, hangi temeller üzerinde gerçekleştirmeye girişti? Bolşevik inşanın, biri ülkenin sanayileştirilmesi, diğeri tarımın kolektifleştirilmesi olmak üzere iki temeli vardır. Tüm görev, her aşaması "5 yıllık" plan denen, özel bir planla kararlaştırılmış olan 5 yıllık aşamalar halinde tamamlanacaktır. Bu "5 yıllık" planlar sözümona "yönlendirilmiş ekonomi" ile aynı anlama gelmektedir. Tümüyle diktatoryal bir mahiyet arz eden bu ekonomik kategoriyi detaylı olarak çözümlemek ve değersizliğini ortaya koymak için başlı başına bir kitap yazmak gerekir.

Burada, sadece üst boyutta bazı uygulamaların altını çizmek istiyorum.

Bir ülkenin sanayileştirilmesi, eğer ülkenin genel gelişiminin doğal bir sonucuysa, eğer ekonomik yaşamın diğer alanlarıyla uyum içerisinde bulunuyorsa ve eğer sonuçları, halk tarafından faydalı bulunup özümseniyorsa, bu tür bir sanayileştirme verimlidir. Tersi durumlarda şaşırtıcı bir kalkınma düzeyine ulaşılmış olsa bile, sanayileştirme tıpkı Mısır firavunlarının diktirdiği piramitler gibi görkemli ama ölü ve faydasız olacaktır. Böyle yöntemlerden yararlanıldığında, özellikle ucuz işçiliğin köleleştirilmesi yoluyla, patron-devlet tarafından da benzer bir kalkınma sağlanabilir. Bununla birlikte, mesele, mekanik anlamda bir kalkınma değil, kalkınmanın ne ölçüde yararlı olduğudur. Kesin verilere dayanarak Bolşevik sanayileştirmenin her türden ölü, faydasız ve kullanışsız bir yapıya yol açtığını iddia ediyorum. Tüm bu kalkınmanın %80'inin hayat bulmadan kaldığını, hiçbir işlevinin olmadığını ya da çok kötü bir işlevinin olduğunu iddia ediyorum. Yurtdışından ithal edilmiş binlerce makinenin çoğunlukla kullanımdışı kaldığını ve boşa harcandığını, Rusya'da işçilerin bu makineleri çalıştırmayı bilmediğini, kısaca halkın bu makinelerden hiçbir şekilde yararlanmadığını iddia ediyorum.

SSCB'nin sanayileşmesi "sosyalist devletin" başarılı bir icraatı değil, "savaş komünizmi" ve ardından NEP'in yetersiz yöntemlerinden sonra, son kozunu oynamaya mecbur kalmış patron-devletin bir teşebbüsü, "güzel günlere" kadar ayakta kalabilmek ümidi ile kendi insanlarını ve dış dünyayı, projelerin aldatıcı görkemiyle oyalamasıdır. SSCB'nin sanayileştirilmesi sadece bir blöftür, başka birşey değil.

Kolektifleştirmeye gelince; birkaç kelime ile ifade edersek, kolektifleştirme, Bolşevik diktatörlüğün başlangıçtan bugüne kadar izlediği "köylü politikası" oldu.

Okurun da bildiği gibi köylüler, Ekim Devrimi'nden önce

mülk sahiplerini kovarak toprakları ele geçirmeye başladılar. Bolşevik devlete ise sadece bu fiili durumu tasdik etmek kaldı. Bolşevikler başlangıçta, köylülerin desteğini almak ve böylece iktidarını, devletlerini sağlamlaştırmak için zaman kazanmak amacıyla onlara dokunmadılar (Bu dönemde, özellikle yurtdışında köylülerin devrime katıldığı ve Bolşeviklerin onlara dayanmak zorunda olduğu konuşuluyordu.). Devlet kendini gitgide sağlamlaştırıyor, üretim gücü kalmamış şehirler bakışlarını kıra çeviriyorlardı. Öte yandan Lenin, köylülerin etrafındaki çemberi daraltıyor; bir dizi kararnameyle, köylülere, ürünlerinin büyük bir kısmını devlete vermelerini buyuruyordu. Böylece somut ifadesini, köylüler açısından, ayni vergiler, ürüne zorla el koymalar gibi ağır yükümlülüklerde bulan "savaş komünizmi" dönemi başlıyordu.

Haliyle bu politika ciddi karışıklıklara yol açtı. Lenin, sonunda geri adım atmak zorunda kaldı ve köylülerin ürünlerini satmalarına imkan tanıyan NEP'i ilan etti. Ancak NEP, doğru dürüst bir işe yaramamakla birlikte, Stalin iki çözüm arasında tercih yapmak zorunda kaldı: ya NEP'i genişletmek, yani özel kapitalizmin siyasi ve iktisadi restorasyonuna doğru yürümek ya da NEP'e son vermek ve devletin, köylülere karşı saldırısını başlatmak. İyice düşünüp taşındıktan ve devletin gücünden emin olduktan sonra Stalin, ikincisine karar verdi. Tarımın kolektifleştirilmesi olarak adlandırılan devletleştirmeye girişti. Sovhozlar (doğrudan doğruya devlet tarafından işletilen sovyetik ekonomiler) ve kolhozlar (köylüler tarafından işletilen kolektif ekonomiler) tümüyle devlet işletmesi haline geldiler. Orta ya da küçük mülk sahibi köylüler, devlet tarafından ezilmeye başlandı. Fiilen tüm toprakları ele geçiren devlet, köylüleri kendi çiftçileri haline getirmekle kalmayıp aynı zamanda onları serfleştirdi. Ardından bu serfleri "kolektifler" olarak gruplandırdı ve kendisi için çalışmaya mecbur etti. Köylü nüfusun ezici bir

çoğunluğu, bugün bu kölelik durumu içerisinde bulunmakta ve doğal olarak yeni efendilerine karşı, gizli ama sert bir mücadeleye hazırlanmaktadır. Bolşeviklerin mevcut "köylü politikalarını" devam ettirmelerinin gittikçe daha da zorlaşacağı açıktır. Daha şimdiden, sabotaj yapmamaları, çalışmaları ve buğdayı saklamamaları için köylüleri, askeri yöntemlerle zorlamaya başladılar.

Böyle bir "kolektifleştirmenin", tarım meselesinin hiçbir şekilde gerçek toplumsal çözümü olamayacağını ileri sürmekten daha doğal ne olabilir?

Biz, feodal efendi yerine, efendi-devleti yerleştiren bu ortaçağ köleliğine geri dönüşle hiçbir ortak yanı olmayan bir sosyal devrimle köylülerin kazanılabileceğini ileri sürüyoruz.

Bolşevik "kolektifleştirme" sosyalist bir uygulama olmanın çok uzağındadır. O, sadece gereksiz bir şiddet sistemi, ruhsuz ve geleceksiz bir mekanizmadır.

Bu temeller üzerinde sosyalist inşa gerçekleşebilir mi? Birinci 5 yıllık planın sonuçları da bunu gösteriyor. Net verilere, gerçek rakam ve olgulara dayanarak bu planın tam anlamıyla iflas ettiğini, Bolşevik yönetimin, hiç de karşı koyamayacağı son derece trajik bir durum içinde bulunduğunu ileri sürüyorum.

Sanayileşme, övgüye değer hiçbir sonuca ulaşmadı. Kolektifleştirme, sefaletin artışından ve 1924-1925'in kıtlığını çoktan aşan büyük bir kıtlıktan başka birşey getirmedi. Ülke, korkunç bir can çekişme içinde çırpınıp duruyor. Bolşevik iktidar, sadece polisiye bir terör, olağanüstü bir demagoji ve eşi benzeri görülmemiş bir şiddetle ayakta duruyor. Diktatörlük ezilmiş, yorgun düşmüş, silahsızlandırılmış bir halkı kuşatan sıkıyönetime doğru gidiyor. Ama aynı zamanda, düşmanlaştırılmış, baş kaldırmaya, ayaklanmaya, ilk fırsatta kendisini ezenlerin üzerine atılmaya hazır bir halkı...

Bu şartlarda, tamamlanmış bir devrimden, başlanmış bir inşa

döneminden ve "kazanılmış mevzilerin" olumlu bir evriminden söz etmek, Rusya'da olup biten hiçbir şeyi anlamamış olmak ya da anlamak istememek demektir.

Sonuçlar

Açıklamalarımız boyunca ortaya çıkan çok sayıda sonucu, bazı düşüncelerle tamamlamak gerektiği fikrindeyim.

• Kendi kendine, nasıl olup da böyle bir rejimin hala ayakta durabildiğini soranların, daha önce açıklamış olduğumuz nedenlerin dışında, çok önemli bir nedenin daha var olduğunu unutmamaları gerekir. Şöyle ki; aşağı yukarı 1.000.000 üyesi ve sempatizanıyla Bolşevik Parti'nin bugün, başlı başına bir toplumsal kesimi, hatta ayrıcalıklı bir toplumsal sınıfı oluşturduğu söylenebilir. Bu insanların ezici çoğunluğu genç, yönlendirilmesi kolay, kibirli, açgözlü, ayrıcalıklı konumuna pek düşkün, halkı hor gören, kısaca devlet kapitalizminin zıpçıktıları ve kar düşkünleridirler. Tamamıyla siyasi, iktisadi, askeri, polisiye, teknik, bilimsel ve "moral" aygıtların birleşik gücüne dayanarak emekçi kitlelerin dağınık ve bitap durumundan yararlanan bu yeni patronlar, ellerinde bulundurdukları iktidarı, beklenmedik şok bir gelişme olmadıkça, ta ki gücünün azalışına paralel olarak kitlelerin gücünün yeniden yükseleceği güne kadar sürdüreceklerdir. Bolşevik rejimin geleceği ile ilgili şüphelerini dile getiren birini, Troçki'nin şu şekilde cevapladığı söylenir: "300.000 soylu, bu halkı 300 yıl boyunca itaatkar bir halde tuttu. Niçin öyleyse 300.000 Bolşevik aynı şeyi başarmasın?" Bu kısa konuşma

belki sadece bir söylentidir. Ama bu, söylenti bile olsa gerçeği ifade ediyor.

• Aşmak zorunda olduğu zorluklar ve özellikle "kapitalist abluka" nedeniyle Bolşevizm'e müsamaha gösterenler, hatta doğrulayanlar unutmamalıdırlar ki:

a) Burjuvazisinin güçsüzlüğü açıkça ortada olan Rusya'da devrimin kolayca ve insancıl bir şekilde zafer kazanması, hiçbir dönem mümkün olmayacak kadar mümkündü.

b) Kapitalist kuşatma karşısında, Rus Devrimi'nin görevlerini yerine getirememesinin sorumlusu bizzat Bolşevizm'dir.

• Bolşevizm, sadece Rus Devrimi'nde değil, aynı zamanda dünya devriminin gelişmesinde de bir sapmayı, negatif bir evreyi ifade eder. Tarihsel olarak Rus Devrimi, dünya sosyal devriminin yaratıcı değil, yıkıcı evresinde yer almaktadır.

1922-1924'lerin "Anarşist" dergisinde, bu yıkıcı evrenin özellikleri ile ilgili birşeyler yazma imkanı bulmuş, eski dünya ile yeni dünya arasındaki mücadelede muğlak, kararsız ve ılımlı sosyalizmin de bu evre kapsamında değerlendirilmesi ve yıkılması gerektiğini ileri sürmüştüm. Devletçi siyasi önyargıların ve bunun somut ifadesi olan Bolşevizm'in yıkımı da yine bu evreye dahildir. Sosyal devrim, gerçek yolunu ancak bu tür bir sosyalizmin ve Bolşevizm'in yıkımından sonra bulabilecektir. Mevcut sistem, tarihsel olarak, kısmen bir faşizmdir ya da onun görevlerini üstlenmiştir. Ancak bu bile, sanıldığı gibi Bolşevizm'in değil, eninde sonunda gerçek sosyal devrimin zeminini güçlendirir. Çünkü faşizm, tersi doğrultudaki arzularına rağmen, nihai olarak, devletçi ve diktatoryal prensibin yıkımına hizmet eder. Bolşevizm'in, yani otoriter komünizmin tahta yerleşmesi, negatif bir deneyin daha yaşanması anlamına gelecek ve bu hiç de uzun sürmeyecektir.

• Açıklama kapsamında serpiştirilmiş bulunan detayları derleyip toplar ve bunlardan kısa sonuçlara ulaşmaya çalışırsak:

a) Burjuva, sosyalist, komünist bütün otoritelerin üzerinde hemfikir olduğu gibi devrimi yapan ne bir elit ne bir parti ne Lenin ne de Troçki olmuştur; devrimi yapan kır ve kentli emekçi halkının geniş silahlı güçleridir. Bolşevik Parti iktidara gelmişse bu durumdan yararlanmayı becerebildiği için gelmiştir.

b) Kitleler, devrimin yazgısını bir siyasi partiye, bir hükümete, bir diktatörlüğe emanet etmekle esaslı bir hata işlemişlerdir. Diktatörlük, bir süre için bile olsa, Rus ve dünya devriminin baltalanması demektir.

c) Sosyal devrimi esenliğe taşımayı başaracak olanlar elitler, führerler, partiler, diktatörler değil, olayların tarihsel akışı tarafından onu başarmaya mahkum edilmiş olan milyonlarca insandır. "Elit hikayesi" bu devrim boyunca, var olmaya olduğu kadar yok olmaya da mecburdur.

d) Kitleler, büyük tarihsel deneylerden geçerek devrime ulaşırlar. Yıkım ve deney kitlelerin eğiticisidir. Devrimin iyi bir yol alabilmesi ve gerçek inşaya başlayabilmesi için, siyasi partilerden bağımsız devrimci bir hareketin ve yoğun bir liberter propagandanın varlığı gereklidir. Rus Devrimi deneyinde bu tür bir işçi örgütlenmesinin yokluğu ve propagandanın eksikliği, anarşizmin başarısızlığının, Bolşevizm'in "zaferinin" temel nedeni olmuştur .

e) "Elitlerin" gerçek rolü, kitlelerin içinde yer alıp onları aydınlatmaktır, onları yönetmek değil.

f) Diktatörlük, her zaman ayrıcalıklı bir kesim tarafından desteklenen bir kişinin, kitlelere yönelik şiddetidir.

g) Gerçek bir devrimde kitleler, bir önceki toplumsal şekillenişin bütün önyargılarından kurtulmayı becerebilirler.

• İncelenen olgulardan çıkarılabilecek en önemli sonuç şudur: Çoğu insan için çağımızın gerçek anlamı, kapitalizmle (sırtını dayayacağı son kale faşizmdir) Bolşevizm (Bolşevikler için gerçek devrimi ve özgürleşmeyi temsil eden) arasındaki "son kavga" oluşundadır. Bu, son derece hatalı bir değerlendirmedir.

Çağımızın derin tarihsel anlamı, şu sorunun somut bir biçimde çözümüne bağlı olacaktır: Kapitalizm kazanabilir mi? Sosyal devrim, bir grup insanın siyasi şiddet yoluyla milyonlarca insanı sürüklemesi ve kitlelerin sömürüsü yoluyla mı, yoksa milyonlarca insanın bizzat kendi özgür ve uyumlu eylemleri yoluyla mı sağlanacaktır?

Sosyal devrimi kim yapacaktır? Kendisine itaat etmesi için, kitleleri "saçından tutup" sürükleyecek bir elit, Bolşevik diktatörlük mü, yoksa özgürce kurulmuş ve görevinin bilincinde olan örgütlerinin yardımıyla hareket eden kitleler mi?

Çağımızın gerçek anlamı, kapitalizm ile Bolşevizm arasındaki savaş değildir. Tersine, bütün biçimleri altında, kapitalizm ile (otoriter sosyalizm ya da Bolşevizm kapitalizmin biçimlerinden biridir) özgür ve anti-otoriter sosyalizm arasındaki savaştır.

Çağımızın gerçek meselesi, Beyaz ya da Kızıl diktatörlük arasında bir seçim meselesi değil, diktatörlükle sosyal devrimin kaldıracı olan özgürlük arasında bir seçim meselesidir. Rus Devrimi'nin önemi, bu temel meseleyi bütün büyüklüğü içinde ve somut olarak ortaya koymuş olmasıdır. Kitlelerin, bu meseleyi deneysel bir biçimde çözeceğinden ve özgürlüğü temsil edeceğinden hiç mi hiç şüphe duymuyorum. Rus Devrimi deneyi, zamanı geldiğinde kitlelere Bolşevik hatadan kurtulma imkanı verecek ve onlar, artık yıkılmış devlet kapitalizminin harabeleri üzerinde yeni bir otorite, yeni bir devlet kurmak istemeyeceklerdir.

İşte o zaman, özgürce örgütlenmiş kitlelerin özgür eylemiyle sosyal devrimin gerçek inşa dönemi başlayacak ve tüm dünya, anarşist düşüncenin haklı çıkmış olduğunu açıkça kabul edecektir.

İnceleme

… Burada, bu hareketlerden sadece ikisi üzerinde duracağız; her ikisi de önemli ve her ikisi de Bolşevikler tarafından iftiraya uğramıştır.
Bunlardan biri, 1921 Mart'ında gerçekleşen "Kronştat Ayaklanması"dır.
Moskova ve Petrograd'daki işçi eylemlerinin şiddetle bastırılmasıyla birlikte, iktidardaki partinin mevcut politikaları sürdüğü sürece, ülkenin içinde bulunduğu berbat durumdan çıkışın imkansızlığını gören ve hükümetin "ihanetinden" derinden etkilenen Kronştat denizcileri 1917'de vermiş oldukları sözlerini tutup Bolşevik iktidar karşısında harekete geçtiler.
Tümüyle barışçıl bir biçimde ve devrimin geleceği için, hükümetin gidişatını protesto edip taleplerini dile getirdiler. Bolşevik hükümet haliyle geri adım atmadı. İsyancılar her bir evi, her bir karış toprağı savundular. Ancak "Kızıl Junkerlerin" gücü karşısında ezildiler. Bu soylu davranışlarının bedelini yüzlerce ceset ve Bolşeviklerin kodeslerinde yüzlerce beden olarak ödediler…

… Özgürce örgütlenmiş kitlelerin özgür eylemiyle sosyal devrimin gerçek 'inşa' dönemi başlayacak ve tüm dünya, Anarşist düşüncenin haklı çıkmış olduğunu açıkça kabul edecektir…

VOLINE

ISBN 975-8480-08-1

9 789758 480081

babil